

TYTÖT TAHTOO PITÄÄ HAUSKAA

Yleisradion Urheiluruudun naiskuva

Sarita Blomqvist

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Marraskuu 2011

SISÄLLYSLUETTELO

1 LÄHTÖKOHDAT.....	3
1.1 Miksi urheilu-uutisten naiskuva pitää tutkia?.....	3
1.2 Keskeiset käsitteet.....	8
1.3 Teoriat ja aiempi tutkimus.....	13
1.4 Tutkimuskysymykset.....	29
2 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	30
2.1 Määrällinen sisällön erittely.....	30
2.2 Laadullinen analyysi.....	33
3 AINEISTON MÄÄRÄLLINEN ANALYYSI.....	35
3.1 Urheiluruudun anatomia.....	35
3.2 Lähetyksen rakenne.....	37
3.3 Sukupuolijakauma.....	38
3.4 Lajijakauma.....	40
3.5 Puheajan jakautuminen.....	42
3.6 Urheilijan asema – aktiivinen vai passiivinen, sankari vai häviäjä.....	46
3.7 Uutisen sävy – negatiivinen, positiivinen vai neutraali.....	51
3.8 Toimittajan sukupuolen vaikutus.....	55
4 AINEISTON LAADULLINEN ANALYYSI.....	57
4.1 Naisurheilijat Urheiluruudun silmin.....	57
4.2 Marginaalisuus.....	58
4.3 Passiivisuus.....	61
4.4 Negatiivisuus.....	63
4.5 Joukkue vai yksilö.....	66
4.6 Ruumis, naisellisuus ja kauneus.....	67
4.7 Ikä, kokemus ja nuoruus.....	71
5 KUVAN KERTOMAA.....	73
5.1 Paljastavuus.....	74
5.2 Kuvan ja sanan tarina.....	76
5.3 Hyperkuvat.....	79
5.4 Katsomisvietti.....	82
5.5 Tunteet, sankaruus ja häviö.....	86
6 TULOKSET.....	94
6.1 Vastaukset hypoteeseihin.....	94
6.2 Yleisradion Urheiluruudun naiskuva.....	98
6.3 Pohdinta.....	101
6.4 Tutkimusprosessin arviointi.....	103
6.5 Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	105
KIRJALLISUUSLUETTELO.....	106

1 LÄHTÖKOHDAT

1.1 Miksi urheilu-uutisten naiskuvaa pitää tutkia?

”Mielenkiintoinen aihe, mutta miksi ihmeessä tutkit sitä. Oletko joku feministi vai?”, on lause, jonka sain tutkimusprosessini aikana kuulla kymmeniä kertoja. Mielestäni jo tarve kysyä miksi kertoo, että aiheessa on jotain tutkimisen arvoista. Jos kukaan ei viitsisi kysyä miksi, eihän koko aiheella olisi mitään merkitystä.

Tutkimukseni tarina alkoi jo talvella 2008–2009, kun katsoin Yleisradion Urheiluruutua kiinnittämättä lähetykseen normaalia suurempaa huomiota, kunnes lähetykseen ilmestyi jotain mielestäni hyvin erikoista. Yleisradion toimittaja oli tehnyt jutun 16-vuotiaasta suomalaismäkihyppääjästä, joka oli lähdössä lajinsa ensimmäisiin naisten kansainvälisiin arvokisoihin. Vaikka naisia ei urheilu-uutisissa turhan usein näykään, huomioni ei kiinnittynyt siihen. Koko pariminuuttisen ajan jutun taustalla soi Cyndi Lauperin *Girls Just Wanna Have Fun*. Olin aluksi tyrmistynyt siitä, miten jopa ”tasa-arvon mallimaan” Suomen journalismin suunnannäyttävä Yleisradio päästää lähetyksiinsä sukupuolistereotyyppioita räikeästi alleviivaavaa materiaalia, joka suoraansanottuna pilkkasi naisurheilijoita. Asia jäi kalvamaan, joten aloin seurata urheilu-uutisia enemmän ja lukea urheilusta ja naisista tehtyjä tutkimuksia. Pintapuolisen tutkiskelun perusteella median representoima urheilu näytti edelleen olevan poikien oma hiekkalaatikko ja ”maskuliinisuuden viimeinen linnake” (Pirinen 1993), vaikka naiset ovat urheilleet kilpaa jo vuosikymmeniä. Päätin, että aihetta pitää tutkia nimenomaan television näkökulmasta, sillä kansainvälisellä tasolla television naisurheilijakuvaa on tutkittu, mutta Suomessa tutkimus on kiinnittänyt suurimman huomion sanoma-, aikakaus- ja iltapäivälehtiin, vaikka television merkitys urheilumedian on kiistaton. Tein proseminaaritutkimukseni Yleisradion urheilu-uutisten naiskuvasta ja tulokset antoivat vielä lisäpuhtia aiheen perusteellisempaan tutkimiseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää minkälainen on Yleisradion urheilu-uutisten naiskuva, ennen kaikkea onko se stereotyyppinen, ja jos niin milä tavoin. Tutkimus pyörii vahvasti stereotyyppian käsitteen ympärillä. Stereotyyppiat syntyvät representaatioista, jotka toistuvat yli ajan, ja jotka vakiintuessaan synnyttävät ja ylläpitävät stereotyyppioita. Stereotyyppiat ovat kulttuurisyntyisiä ja vaihtelevat kulttuurista toiseen. Stereotyyppiat ovat suhteellisen pysyviä kulttuurisia rakenteita ja tapoja hahmottaa maailmaa, mutta ne myös muuttuvat ja rikkoutuvat jopa kokonaan. Medialla on

myös oma osansa stereotyyppien muokkauksessa, luomisessa ja rikkomisessa. Media myös hyödyntää vallitsevia stereotyyppioita. Media on yksi osatekijä kulttuurinmuodostuksessa ja tätä kautta median representaatiot vaikuttavat kunkin kulttuurin stereotyyppioihin. Koko tutkimuksen taustaoletuksena on, että media ei vain heijasta muualla luotua naiskuvaa vaan on mukana rakentamassa ja muokkaamassa sitä jatkuvana prosessina. Naiskuvan muotoutuminen kulttuurisena prosessina (Pajunen 1990) tarkoittaa sitä, että se on jatkuvassa liikkeessä. Stereotyyppisen luonteensa vuoksi liike on hidasta, mutta sen luomisessa media on yksi osatekijä.

Tämän taustaoletuksen määrittelyn lisäksi stereotyyppian käsitettä käytetään yksinkertaisempaan tutkimuksen työvälineenä. Tutkimuksessa käytetään samassa tarkoituksessa myös käsitettä rooli, joka eroaa stereotyyppian käsitteestä lähinnä pysyvyyden osalta. Roolin käsite mielletään tässä tutkimuksessa aktiiviseksi ja toimijasta itsestään lähteväksi. Naisurheilija voi siis positoida itse itsensä johonkin rooliin. Stereotyyppia taas mielletään passiiviseksi paikaksi, johon naisurheilija asetetaan. Stereotyyppia on kulttuurinen ja yli ajan toistuva, kun taas rooli voidaan mieltää ennemminkin hetkelliseksi ja vaihtuvammaksi. Rooli selviää jokaisesta urheilujutusta erikseen ja on vaihtuva jopa yhden jutun sisällä, mutta stereotyyppien paljastamiseen tarvitaan kattavampaa aineistoa ja aiempaa tutkimusta.

Stereotyyppioita ja rooleja tutkimuksessa selvitetään etsimällä aineistosta nimittäjiä, jotka toimivat yläkäsitteiden osina. Laadullisessa tutkimuksessa roolit ryhmitellään ja näiden ryhmien pohjalta tarkastellaan stereotyyppioita. Kuvallisesta aineistosta pyritään kartoittamaan muun muassa hyperkuvien käyttöä sekä sankaruuden kuvaamisen eri elementtejä.

Roolien ja stereotyyppien selvittämiseksi ja sen ohella tutkimuksen yhtenä tavoitteena on kartoittaa naisurheilijoiden esiintyvyyttä Yleisradion Urheiluruudussa määrällisen sisällön erittelyn keinoin. Tutkimuksessa pyritään selvittämään sekunnilleen, miten suuren osan naiset saivat Urheiluruudun noin viisiminuuttisista lähetyksistä Vancouverin talviolympialaisten aikana sekä millä paikalla lähetyksessä ja minkä lajien parissa naiset saivat näkyvyyttä. Samat asiat kartoitetaan myös miesurheilijoiden näkyvyyden osalta. Sisällön erittelyn keinoin tavoitteena on myös selvittää muun muassa käsitelläänkö sekä nais- että miesurheilijoita aktiivisessa vai passiivisessa roolissa, useammin voittajina vai häviöinä, positiivisessa, negatiivisessa vai neutraalissa valossa.

Olen valinnut urheilu-uutiset ja naisurheilijat tutkimuskohteeksi, koska historiallisista syistä naisen ja urheilijan roolit on ainakin osittain mielletty keskenään ristiriitaisiksi myös mediateksteissä.

Tutkija Jussi Turtiainen (2005, 53) kuvaa tätä ristiriitaa artikkelissaan Hirviöitä ja bikinejä – urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa kirjoittamalla, että perinteisesti naisurheilijoita kuvataan tavalla, jota leimaa miehistymisen pelko, naisellisuuden säilyttämisen vaatimus ja epäily identiteettikriisistä. Useimmat suomalaisia naisurheilijoita koskevaa aineistoa tutkineet (mm. Pirinen 1993, Turtiainen 2005, Seppänen 2005) ovat tulleet siihen tulokseen, että naisurheilijat esitetään mediakuvastoissa epäurheilijamaisessa kontekstissa stereotyyppisen naiseuden ehdoilla. Turtiaisen ja Pirisen mukaan fyysisyyttä ja voimaa korostava urheilu uhmaa kulttuurisia odotuksia naiseudesta ja naisellisuudesta. Nainen esiintyy harvoin aktiivista urheilusuoristusta kuvaavissa mediakuvastoissa (Pirinen 1993). Sen sijaan median naisurheilijoista kertovissa kuvissa pyritään korostamaan ruumiin ja olemuksen naisellisuutta urheilijan roolin kustannuksella (Turtiainen 2005). Turtiaisen mukaan lehtiaineistossa naisurheilijoista kertovat tekstit ja kuvat ovat usein ristiriidassa keskenään. Tekstissä puhutaan aktiivisesta urheilusta, mutta kuvassa esitetään naiseuden passiivisia symboleja eli luodaan ja ylläpidetään stereotypioita (Turtiainen 2005, 58–61). Tutkimuksen tavoitteena on selvittää uusintaako television tapa esittää stereotyyppistä kuvaa naisurheilijoista ja millä tavoin vai tarjoaako televisio mahdollisuuksia stereotyyppien rikkomiseen.

Ulkomaiset tutkimukset viittaavat siihen, että naisia käsitellään stereotyyppisesti myös televisiossa. Tutkimusten mukaan erityisesti passiivisuus ja ruumiillisuus korostuvat televisio- ja Internet-aineistossa. Suomalaisen television urheiluaineistosta ei ole olemassa samansuuntaisia kattavia tuloksia, sillä tutkimustakaan ei juuri ole. Suomessa suurin osa aiemmista (naisten) urheilua koskevista tutkimuksista on tehty sanomalehtiaineistoista, jotka eroavat merkittäväällä tavalla television kuvamaailmasta ja kerrontatavoista. Television kuvallisen aineiston sekä kuvan ja tekstin suhteen tutkimus on jäänyt urheilun osalta vähälle siitä huolimatta, että se tarjoaa valtavasti mahdollisuuksia juuri kuvan tulkitsemisen suhteen.

Aiemmin naisten asemaan urheilussa ovat kiinnittäneet huomiota Suomessa muun muassa Seija Nurmi (1991), Riitta Pirinen (1993), Esa Nieminen (2005), Janne Seppänen (2005, 2001) sekä Jussi Turtiainen (2005). Ulkomailla tutkimusta ovat tehneet muun muassa Jennifer Hargreaves (2000) ja Kari Fasting (1979). Myös erilaiset kansainväliset tutkimusryhmät ovat kiinnittäneet huomiota naisurheilijoiden esittämiseen. Naisurheilijoiden esittämisestä mediassa on myös julkaistu useita tutkimusartikkeleja muun muassa *Women in Sport & Physical Activity Journalissa*. Yleisradiokin on teettänyt tutkimuksen naisten esiintyvyydestä omilla kanavillaan (*Who speaks*, 1998). Tutkimus julkaistiin vuonna 1998. Tuorein suomalainen tutkimustieto aiheesta on opinnäytetöissä, joita ovat tehneet muun muassa Annu Mäkelä (2006), Niina Toroi (2007) ja Päivi Pelkonen (2009). Monissa

suomalaisissa tutkimuksissa ja opinnäytetöissä painottuu vahvasti feministinen ja liikuntatieteellinen näkökulma eikä niinkään journalistinen näkökulma, jota tämä tutkimus pyrkii painottamaan.

Relevanttia ja luotettavaa kvantitatiivista tutkimusta naisurheilijoista on olemassa, mutta on kuitenkin aika päivittää tilannetta. Laadullinen tutkimustieto taas on sidottu enemmän tai vähemmän kontekstiin, aikaan ja paikkaan eikä sanomalehtiaineistosta tai jonkin toisen televisiokanavan tarjonnasta saatu tieto ole välttämättä suoraan verrattavissa tässä tutkimuksessa esiin nouseviin tuloksiin.

Tutkimuksen aineisto koostuu Yleisradion urheilu-uutisten päälähetyksistä eli Urheiluruudusta. Aineistoon lukeutuvat Vancouverin talviolympialaisten ajalta (12.2.-28.2.2010) sekä muutamaa päivää ennen (8.2.-11.2.2010) ja jälkeen (1.3.-7.3.2010) lähetetyt noin kello 20.55-21.00 Urheiluruudut. Teknisten ongelmien vuoksi pari lähetystä on jäänyt pois aineistosta. Tämän ei kuitenkaan voi katsoa vaikuttavan merkittävästi lopputulokseen, sillä juttuja on joka tapauksessa riittävä määrä. Aineiston analyysimenetelmät vaihtelevat määrällisestä sisällön erittelystä aineiston laadulliseen tarkasteluun stereotyyppien näkökulmasta.

Kuten alussa jo kirjoitin, se, että kysymys naisurheilijoiden heikosta näkyvyydestä urheilu-uutisissa nousee toistuvasti jo arkikokemuksen pohjalta esiin, kertoo, että asia on tutkimuksen arvoinen. Tutkimusaihe on tärkeä myös journalismin kannalta, koska aiheen nostaminen esiin tutkimuksen avulla on tapa kyseenalaistaa totuttuja tapoja toteuttaa urheilujournalismia. Kyseessä ei kuitenkaan ole vain journalismin kannalta tärkeä ja kiinnostava aihe, vaan myös koko urheilumaailman. Tavat, joilla naisurheiluun ja -urheilijoihin suhtaudutaan, eivät synny toimituksissa tai yksittäisten toimittajien aivoissa, vaan vaikuttavat yhteiskunnassa laajemminkin. On tärkeää ymmärtää, että urheilujournalismissa sisältöihin ja käsittelytapoihin vaikuttavat muutkin tekijät kuin vain journalistinen harkinta. Vaikka stereotyyppioita luodaan tai kyseenalaistetaan uudestaan joka kerta, kun uusi urheilujuttu tehdään, ovat stereotyyppien ainekset pysyvämpiä kulttuurisia rakenteita. Esimerkiksi stereotyyppiä naisellisesta naisesta on koko yhteiskunnan läpäisevä eikä vain urheilujournalismista nouseva ja vaikuttava oletus. Media kuitenkin osallistuu hyvin aktiivisesti stereotyyppien luomisprosessiin ja ylläpitoon, sillä 2010-luvulla kasvamme ja elämme maailmassa, joka on vahvasti median läpikäymä.

Haluan tutkimuksessani kiinnittää huomiota niihin ennalta asetettuihin raameihin, joita naisille tarjotaan ja tätä kautta siihen, miten kulttuurista nousevat ennakko-oletukset vaikuttavat journalistiseen lopputuotteeseen urheilujournalismin saralla. Aiemmistä tutkimuksista esiin nouseva ja niiden tuloksiin perustuva ennakko-oletus on, että vaikka naisurheilijat olisivatkin ensisijaisesti urheilijoita, heille tarjotaan samat paikat kuin naiselle muussakin julkisessa toiminnassa (D'Acci 1994). Oletus on siis, että urheilu-uutisissa naisen rooli tulee ennen urheilijan roolia. Toinen oletus on, että urheilu-uutisten naiskuva on stereotyyppinen eli passiivinen ja negatiivinen eikä aktiivinen ja urheilijan omista lähtökohdista nouseva. Toivon, että jossain vaiheessa tällaisia oletuksista ei enää tarvitse lähteä liikkeelle. Haluankin tällä tutkimuksella kantaa korteni kekoon ja olla osaltani mukana rakentamassa maailmaa, jossa urheilujournalismi ei seuraa orjallisesti vanhoja ennakko-oletuksia. Ehkä voin tehdä seuraavan tutkimukseni jo erilaisilla oletuksilla.

Tutkimus alkaa teoriaosuudella, jossa käsitellään tärkeimpiä käsitteitä, naisten urheilun ja naisurheilijoiden kuvaamisen historiaa, tilastoja naisten esiintyvyyttä televisiourheilun parissa, kuvan ja katseen merkitystä sekä median tuottamaa ruumiinkuvaa. Teoriaosuuden jälkeen esitellään tutkimuksessa käytettävät metodit sekä aineiston kuvaus. Tämän jälkeen esitellään tutkimuksen tulokset, pohdinta ja johtopäätökset. Viimeisenä arvioidaan tutkimuksen onnistuminen ja pohditaan mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

1.2 Keskeiset käsitteet

Urheilujournalismi

Journalismi ja joukkoviestintä ovat osa kulttuurintuotantoa ja siten ne myös tuottavat ja uusintavat yhteiskunnassa vallitsevan kulttuurisia merkityksiä (Pajunen 1990, 48). Joukkoviestinnällä on oma ideologinen rakenteensa, jonka mukaan merkitysten tuottaminen tapahtuu. Tämän ideologisen rakenteen erityispiirre on tekstivälitteisyys, mikä tarkoittaa sitä, että subjektit ovat yhteydessä toisiinsa aina jonkin välineen kautta tai välityksellä (Pajunen 1990, 49). Tekstivälitteisyys tarkoittaa myös sitä, että joukkoviestintä ja sen kautta tuotettu journalismi ovat riippuvaisia kielestä ja usein vielä erityisesti kirjoitetusta kielestä.

Urheilujournalismin käsitteen eksakti määrittäminen on vaikeaa, sillä se mitä jo pelkkä käsite journalismi voi pitää sisällään, on vaikeasti määriteltävissä. Urheilujournalismiksi voidaan kuitenkin periaatteessa laskea kaikki se, mitä mediassa urheiluotsikon alla julkaistaan (Rautarinta 2002). Journalistinen kielenkäyttö on tavoitteeltaan kommunikatiivista ja se pyrkii välittämään ajankohtaista informaatiota sekä pyrkii uutismaiseen ilmaisutapaan. Tutkija Pirjo Pajusen (1990, 52) mukaan journalistista kielenkäyttöä rajaavat monet tabut, rituaalit ja kiellot, ja näiden puitteissa journalistinen diskurssi sulkee itsensä ulkopuolelle ja diskurssin sisään jäävä muodostaa journalistisen toiminnan kentän. Pajunen kuvaa journalismin olemusta käytännönläheisemmin siten, että jokainen ammattitaitoinen toimittaja tietää, mistä ja miten tehdään ”hyviä” juttuja. Tässä tutkimuksessa urheilujournalismi mielletään erilaiseksi lajityypiksi kuin uutisjournalismi, vaikka tutkimuksen kohteena ovatkin nimenomaan urheilu-uutiset.

Irma Kaarina Halonen (1999, 250) toteaa sanomalehtien urheilujournalismin erottautuvan perinteisistä uutisen tekemisen tavoista olemalla värikkäämpi sekä kielellisissä että kuvallisissa ilmaisuissa. Tutkija David Giles (2003, 221) menee vielä pidemmälle kuvatessaan urheilujournalismia. Hänen mukaansa minkään toisen aiheen parissa suhde median ja todellisuuden välillä ei ole niin problemaattinen kuin urheilun tapauksessa. Gilesin mukaan media tekee urheilun. Ilman mediahuomiota urheilulaji ei ole urheilua, vaan pelailua tai harrastamista.

Gilesin (2003, 223) mukaan televisio on muokannut urheilua enemmän kuin mikään toinen yksittäinen tekijä. Television vuoksi esimerkiksi SM-liigan jääkiekko-otteluissa pidetään mainostaukoja, jolloin pelaajat poistuvat kentältä ja peli keskeytetään. Mitä taas

urheilujournalismiin tulee, ovat urheilijat television vuoksi jatkuvan tarkkailun alaisina. Televisio tallettaa jokaisen liikkeen ja jopa ilmeen. Urheilujournalismiin liittyy paljon muuta kuin itse urheilusuorituksen tulos ja sen raportointi (Giles 2003). Median huomio kääntyy urheilutapahtumasta helposti sen ympärillä velloviin tapahtumiin: esimerkiksi tappelut jalkapallo-otteluissa vievät usein median huomion itse pelistä. Voidaan myöntää, että urheilujournalismissa kiinnostavuus tai speaktaakkelimaisuus ovat ajankohtaisuuden lisäksi uutiskriteerinä usein ensisijaisia.

Tässä tutkimuksessa termiä urheilujournalismi käytetäänkin laajemmassa merkityksessä kuin pelkästään kuvaamaan (urheilu-)uutisgenreen sopivaa aineistoa. Urheilujournalismin piiriin ulottuvat kaikki urheilua tai urheilijoita koskevat jutut Tämä tarkoittaa sitä, että teoriaosuudessa urheilujournalismista puhuttaessa termin alle kuuluvat myös jutut, jotka eivät esiinny välineen urheiluosiossa, mutta käsittelevät urheilua. Esimerkiksi Pirisen tutkimuksessaan aineistona käyttämiä juttuja naistenlehtien urheilutarjonnasta kutsutaan tässä tutkimuksessa urheilujournalismiksi siinä missä Yleisradion urheilu-uutisiakin, vaikka ne eivät olekaan keskenään täysin verrannollisia jo välineiden erilaisuuden takia.

Representaatio

Representaation käyttö käsitteenä pohjautuu filosofiseen tausta-ajatukseseen, jonka mukaan ihmisellä ei ole pääsyä todellisuuteen sinänsä (Kant/Pluhar, 1987), vaan kaikki välittyy kielen kautta (Ridell ym. 2006, 129-130). Mediatutkija Tanja Sihvonen (Ridell ym. 2006, 129) selittää representaation käsitteeksi, jonka avulla kuvataan tai viitataan prosesseihin, joissa kulttuurisia merkityksiä muodostetaan. Representaatio tarkoittaa siis hieman yksinkertaistettuna esittämistä tai edustamista. Sitä voisi myös kuvata heijastamiseksi.

Representaatio voi olla hyvin yksinkertaista esittämistä tai sitten monimutkaisiin kulttuuriin rakenteisiin perustuvaa. Sukupuolistereotyyppiat voidaan mainita esimerkkinä monimutkaisiin kulttuuriin rakenteisiin perustuvista representaatioista. Representaatioiden käyttö ja ymmärtäminen on kulttuurisidonnaista. Jotkin representaatiot ovat jatkuvasti liikkeessä, kun taas toiset muuttuvat hyvin hitaasti. Passiivisia ja hyvin pysyviä representaatioita voidaan kutsua stereotyyppioiksi. Representaatiot eivät ole yksi yhteen suhteessa esimerkiksi reaaliin henkilöön, vaan kuvastavat enemmänkin henkilöön ulkoapäin heijastettavia ominaisuuksia. Esimerkiksi samalla, kun urheilija todella on urheilija, hän myös representoi urheilijuutta, johon liitettävät

ominaisuudet (esimerkiksi sankaruus, fyysisyys, voima ja maskuliinisuus) ovat kulttuurisidonnaisia (ks. Ridell ym. 2006; Seppänen, 2005.)

Representaatio voidaan ymmärtää myös vallankäytön tai politiikan välineeksi. Representaation käsitteen valtaan liittyviä ulottuvuuksia ovat muun muassa luokka, 'rotu' ja sukupuoli. (Ridell ym. 2006, 130). Esimerkiksi stereotyyppien ylläpitäminen representaatioilla on hyvin ilmeistä vallankäyttöä.

Naiseuden tai naiseuksien tutkiminen representaation käsitteen avulla perustuu de Lauretsin ajatukseen sukupuolesta konstruktiona (Seppänen 2005). Sukupuoli itsessään rakentuu representaatioiden ja itserepresentaatioiden tuotoksena. Medialla on suuri vaikutus sukupuolikuvaan, sillä se rakentaa naiseutta ja mieheyttä hyvin aktiivisesti massiivisen kuva- ja tekstitarjonnan avulla. Sukupuoli voidaan mieltää jatkuvana prosessina ja useiden representaatioiden tuotoksena. Tuotetut sukupuolikäsitykset asettavat yksilön tiettyyn positioon ja määrittävät yksilön suhdetta muihin yksilöihin ja samalla kulttuurituotteiden esittämään ideaalisukupuoleen. (Mäkelä ym. 2006.)

Representaatio on mediatutkimuksen ja naistutkimuksen piirissä hyvin voimakkaasti sukupuolen esittämiseen linkittyvä termi, mutta representaation käsitettä voidaan käyttää muissakin yhteyksissä. Käsiteltäessä tekstiä em. näkökulmista tarkastellaan yleensä sitä, millaisia sukupuolen käsityksiä tekstit rakentavat. Feministisessä tekstianalyyssissä tarkastellaan muun muassa sitä, minkälaisia naiskuvia erilaiset tekstit rakentavat. Erityisesti sukupuoleen liittyvät representaatiot ovat feminististen tutkijoiden mielestä usein toistavia ja rakentavat stereotyyppioita. Media ja mainonta käyttävät näitä stereotyyppioita hyödykseen uusintamalla, mutta myös rikkomalla niitä, koska stereotyyppiat ovat helposti tunnistettavia ja usein tunteisiin vetoavia. (ks. Mäkelä ym. 2006; Seppänen 2005; Ridell ym. 2006.)

Stereotypia

Stereotypia mielletään tässä tutkimuksessa passiiviseksi paikaksi, johon naisurheilija (tai kuka hyvänsä henkilö) asetetaan. Yhteiskuntatieteissä stereotypian käsitettä on käytetty 1920-luvun alusta alkaen. Käsitteen lanseerasi Lippman, joka käytti sanaa stereotypia kuvaamaan ”tyypillisiä kuvia”, jotka ponnahtavat mieleemme, kun ajattelemme jotain yhteiskunnallista ryhmää esimerkiksi naisia, maahanmuuttajia tai työttömiä. (Pilcher ym. 2004, 166.)

Pilcherin ja Whelehanin (2004, 166) mukaan stereotypiat ovat kognitiivisia työkaluja, joiden avulla monimutkaisia käsitteitä, ajatuksia tai konsepteja yksinkertaistetaan. Stereotypia voidaan mieltää ajatusprosessiksi, jonka tuloksena monimutkainen asia puristetaan yksinkertaiseen ja helposti käsiteltävään muotoon. Stereotyyppien avulla häivytetään myös yksilöiden välisiä eroja luokittelemalla yksilöt ryhmiin. Stereotypia voidaan tätä kautta käsittää myös vallankäytön välineeksi. Esimerkiksi tyypittämällä naiset heikoiksi tai työttömät laiskoiksi oikeutetaan näihin ryhmiin kohdistuvia poliittisia päätöksiä. Ääriesimerkkinä stereotyyppien tehokkaasta käytöstä voidaan mainita esimerkiksi orjuuden ja mustien syrjinnän oikeutukseen käytetyt rotuopit.

Kaikki stereotypiat eivät ole 'huonoja'. Stereotypiat voidaan jakaa tarkkoihin ja epätarkkoihin, negatiivisiin ja positiivisiin sekä oikeutettuihin ja oikeuttamattomiin (Pilcher ym. 2004, 167). Stereotyyppiä on myös kahta eri tasoa, yksilöllisiä ja kollektiivisia. Stereotyyppiä tutkineen Schneiderin mukaan vain kollektiivisella tasolla esiintyvät negatiiviset, epätarkat tai vääriin informaatioon perustuvat ja oikeuttamattomat stereotypiat ovat niitä, joiden pitäisi aiheuttaa huolta (Pilcher ym. 2004, 167), sillä vain näillä stereotyyppiä on poliittista merkitystä. Feministisen tutkimustradition valossa erityisesti naiseen kohdistuvat sukupuolistereotypiat ovat tällaisia. Tuchmanin mukaan naiset tyypitetään pääasiallisesti kolmeen kategoriaan. Tutkiessaan amerikkalaista mediaa 1950-luvulta 1980-luvun alkuun hän havaitsi, että naiset esitetään mediassa joko seksiobjekteina, kotiäiteinä tai hoivaa ja kotiroolia alleviivaavien ammattien parissa (Pilcher ym. 2004, 167).

Rooli

Roolin käsite mielletään tässä tutkimuksessa aktiiviseksi toiminnaksi, joka ei ole stereotypian tavoin kulttuurisyrjintäinen ja kollektiivinen positio. Naisurheilija voi siis itsekkin ottaa jonkin roolin aktiivisesti. Voidaan ajatella, että uutisessa esiintyvillä henkilöillä on aina tietty rooli, urheilija, virkamies, kotiäiti, työtön, ja tässä roolissa he edustavat esimerkin kautta suurempaa ryhmää olematta silti automaattisesti stereotyyppisiä. Haastateltava voi roolissaan edustaa esimerkiksi työttömien ryhmää olematta stereotyyppinen työtön.

Rooli voi olla myös ulkoa määrätty positio, jonka toimittaja antaa urheilijalle, mutta kyseessä on rooli vain silloin kun se ei ole stereotyyppinen. Roolin ja stereotypian ero on siis laadullinen. Sekä roolit että stereotypiat voivat olla negatiivisia, mutta vain stereotypia on passiivisuuden lisäksi kollektiivinen ja yli ajan toistuva. Stereotypia eroaa roolista myös siten, että se on ulkoapäin annettu

eikä sillä välttämättä ole mitään tekemistä todellisen henkilön kanssa. Sama henkilö voi esiintyä monessa eri roolissa (työntekijä, äiti, valmentaja), mutta hän ei voi itse esiintyä stereotypiana.

Matilda Butler ja William Paisley (1980, 45) korostavat kuvan merkitystä roolien luomisessa. Tutkijaparin mukaan kieli ei kerro kohteen roolia vaan se on kuvan tehtävä – erityisesti mainosmaailmassa. He kuitenkin mieltävät roolin käsitteenä samalla tavalla passiiviseksi kuin stereotypian. Roolin käsitteestä puuttuu vain stereotypian kollektiivinen aste. Tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota myös kieleen. Naisurheilija voi positoida itsensä uutislähetyksessä esimerkiksi onnistujaksi myös sanomalla sen.

Saman uutisjutun sisällä voi myös esiintyä ristiriitaisia rooleja ja stereotypioita. Esimerkiksi uutisessa naisurheilija tai miesurheilija voi olla onnistujan roolissa, mutta hänet esitetään samalla kuitenkin stereotyyppisessä naisen tai miehen roolissa.

1.3 Teoriat ja aiempi tutkimus

Urheilevat naiset ja heidän esittämisesensä mediassa on kiinnostanut suhteellisen harvoja feministisiä tutkijoita, koska tutkimuskenttä on nähty liian kapeana, mitä se ehkä onkin, jos vertaa mainonnan tai elokuvan tutkimukseen. On totta, ettei urheilu tarjoa juurikaan mahdollisuuksia pohtia sukupuolen olemusta, koska urheilussa sukupuolia, jotka kilpailevat omissa ryhmissään, on tasan kaksi. Yhteiskunnallisista ilmiöistä urheilun voidaan kuitenkin ajatella olevan merkittävä sukupuolen määrittäjä (Pirinen 1993, 4). Sukupuolen kohdalla voidaan käydä mielenkiintoista rajankäyntiä urheilumaailmassakin esimerkiksi silloin, kun urheilevan ihmisen sukupuolta ei voida yksiselitteisesti määrittää olemassa oleviin ryhmiin.

Mediaurheilu on ilmiönä kiinnostanut erityisesti liikuntatieteellisestä näkökulmasta, mutta feministinen näkökulma on yleensä ollut tutkimuksissa hyvin tiiviisti läsnä. Median ja urheilun vuorovaikutuksessa muotoutuu esimerkiksi kuva hyväksytystä, hyvästä ja kauniista naisvartalosta. Esimerkiksi Leslie Heywood ja Shari L. Dworkin (2003) pitävät naisurheilijoita aikamme keskeisinä kulttuuri-ikoneina, julkisina ruumiina, joiden ihailun taustalla on kuitenkin nähtävissä historian naisurheiluun tuoma painolasti.

Median representoima ruumiinkuva voidaan taas nähdä merkittävänä ilmiönä, joka käsittää hyvin suuren osan yksilöiden identiteettiä ja vaikuttaa myös siihen, mitä pidämme yleisesti hyväksyttynä. Tietysti ruumiinkuvaan vaikuttavat monet muutkin mediakuvastot, mutta urheilun parissa on eniten rajankäyntiä siitä, mikä on naisvartalossa hyväksyttävää. Myös rooliristiriidat korostuvat urheilevien naisten esittämisessä. Yhä edelleen odotetaan, että naisen pitää olla ennen kaikkea naisellinen nainen. Urheilun maailmassa korostuvat kuitenkin maskuliinisuus ja fyysinen suorittaminen. Median esittämänä urheilu onkin täynnä mielenkiintoisia ilmiöitä ja rakenteita, joita tutkimalla voidaan saavuttaa merkittävää tietoa sukupuolirooleista, naisen asemasta ja modernin median ruumiinkuvasta.

Naisurheilun perinteisesti heikoksi mielletty arvostus ja naisurheilijoiden vähäinen näkyvyys mediassa nousevat pitkältä historiasta (Pirinen, 1993), joten aikaisempaa teoriaa käsittelevä luku alkaa katsauksella urheilevien naisten ja median suhteeseen. Myöhemmin teoriaosuudessa käsitellään mediassa esiintyviä naisia tilastojen kautta, ruumiinkuvaa ja ruumiillisuutta sekä kuvan ja katseen merkitystä.

Kentän laidalta palkintopallille

Naisten urheilua on aikojen saatossa pidetty säädyttömänä, epäesteettisenä ja jopa luonnonlakien vastaisena. Antiikin Kreikassa, jossa ammatti- ja kilpaurheilun kruunu. Olympialaiset, sai alkunsa, naisten ei sallittu edes astua katsomoon. Pitkään naisten tehtävä urheilussa oli lähinnä kannustaa miehiä ja seppelöidä urheilusankarit. (Pirinen 1993, 24).

Naisen historiallista roolia urheilussa voisi parhaiten kuvata käsitteiden marginalisointi ja seksuaalisointi avulla (ks. Hargreaves 2000). Naisten urheilu on edelleen ainakin osassa lajeista marginaali-ilmio, vaikkakin naiset saavat nykyisin positiivisempaa julkisuutta mediassa kuin aiemmin (Pirinen 1993). Naisurheilijoita verrataan kuitenkin edelleen usein miesurheilijoihin varsinkin suoritustasolla, minkä voidaan katsoa olevan tapa saattaa naisurheilijat marginaaliin. Seksuaalisointi ilmiönä taas syntyy naisurheilijoiden ruumiin korostamisesta ja naisellisuuden esittämisestä korostamalla naisen roolia ennen urheilijan roolia (Hargreaves 2000 ja Turtiainen 2005).

Naisen roolin ja urheilijan roolin asettaminen keskenään ristiriitaisiksi on ilmiö, jonka juuret ulottuvat pitkälle historiaan. 1900-luvun alussa naisten oli mahdollista kilpailla vain kevyissä ja suhteellisen vähän voimaa tai aggressiivisuutta vaativissa lajeissa kuten tenniksessä, golfissa, taitoluistelussa, uinnissa ja jousiammunnassa (Pirinen 1993). Kyseiset lajit mielletään edelleen naisellisiksi tai sukupuolineutraaleiksi, mutta ei maskuliinisiksi (Petca ym. 2009). Naisten urheilu alkoi nostaa suosiotaan ensimmäisen kerran 1920- ja 1930-luvuilla, mutta naisten kilpaurheilu taantui terveystiikunnaksi jälleen seuraavilla vuosikymmenillä. Pirisen (1993) mukaan urheilua pidettiin 1960-luvulle asti naisille lähinnä sopimattomana ja jopa vaarallisena toimintana. Naiset ovat kuitenkin jo vuosikymmenet kilpailleet sellaisissakin lajeissa, joissa miehillä oli aiemmin monopoli. Lajikirjon kasvaessa naisurheilijat ovat myös saaneet enemmän näkyvyyttä mediassa. (Pirinen 1993 ja Turtiainen 2005).

Median suhtautuminen naisurheiluun on kuitenkin kääntynyt positiivisemmaksi vasta hiljattain. Edellisellä vuosisadalla tuotiin mediassa avoimesti esiin, ettei liikunta saa tehdä naisesta atleettia eikä miehistää naisen ulkomuotoa (Turtiainen 2005, 51). Ruumiinkulttuuri koki kuitenkin vuosisadan kuluessa murroksen, joka salli myös naisille mahdollisuuden tavoitella täysipainotteista urheilijan roolia (Turtiainen 2005, 52–53).

Suomessa naiset pääsivät urheilukentille varsinaisesti vasta sotien jälkeen 1950-luvulla (Pirinen

1993). Murros urheilussa liittyy hyvin voimakkaasti naisen aseman yleiseen kohenemiseen koko yhteiskunnan tasolla. Lisäksi Suomessakin vaikuttanut aate liikunnan terveellisyydestä nosti naisen asemaa myös kilpailukentillä. Naisurheilijoiden murtautuminen kentän laidalta kilpaurheilun pariin ei tietenkään vapauttanut naista vanhoista ruumiinkuvaa koskevista odotuksista. (ks. Turtiainen 2005; Pirinen 1993; Hargreaves 2000.)

Pirinen (1993) kutsuukin urheilua ”maskuliinisuuden viimeiseksi linnakkeeksi”, koska urheiluun liitetään miehen identiteetin rakentamiseen liittyviä merkityksiä (24–25). Urheilu on instituutio, jossa miehisyyttä luodaan kilpailuhenkisytydellä, fyysisen voiman esittämällä ja jopa väkivaltaisuudella (Turtiainen 2005, 51). Vaikka urheilu on perinteisesti ollut hyvin maskuliininen maailma, jossa naisella ei ole ollut sijaa, on nykypäivänä kuitenkin vaikea löytää perusteita sille, miksi naiset eivät voisi kilpailla jossain tietyssä lajissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö mediassa naisurheilijoiden marginalisointia ja seksuaalisointia esiintyisi nykyäänkin. Naiset, jotka kilpailevat voimaa, väkivaltaisuutta tai äärimmäistä kestävyyttä vaativissa lajeissa, eivät nauti samanlaista arvostusta kuin maskuliiniseksi miellettyjä lajeja harjoittavat miehet (Pirinen 1993). Saman voisi kuitenkin ajatella pätevän ainakin osittain miehiin, jotka kilpailevat esteettisten lajien parissa.

Historian saatossa naisurheilijoita on vastustettu julkisesti hyvin arvovaltaisiltakin tahoilta. Esimerkiksi nykymuotoisten olympialaisten isä Pierre de Coubertin vastusti naisten urheilua viimeiseen asti (Pirinen 1993, 24). Tämän tutkimuksen kannalta merkittävää on kuitenkin se, että olympia-aatteen tarkoituksena on nykyisin edistää naisten emansipaatiota ja toimia tasa-arvon edistäjänä. Voidaankin väittää, että naisen tie kilpailukentille ei ole ollut yhtä kivinen kuin tie esimerkiksi poliittisiin huippuvirkoihin. Tietä ei kuitenkaan ole vielä kuljettu loppuun.

Naisen asema urheilussa muodostuu erilaisista elementeistä kuin naisen asema yhteiskunnan monilla muilla sektoreilla. Urheilija voi saavuttaa statusta paitsi olemalla hyvä urheilija myös olemalla kaunis. Pirinen (1993) korostaakin kauneuden merkitystä etenkin naisurheilijoista esitetyissä mediakuvastoissa. Urheilu voi hänen mukaansa jopa jäädä ulkonäön varjoon. Tänä päivänä ulkonäöstä voi myös olla konkreettista hyötyä urheilijalle, joka haluaa ensisijaisesti pärjätä urheilussa. Ulkonäkö helpottaa näkyvyyden saamista mediassa ja tunnettuus taas helpottaa sponsoreiden hankkimista, mikä taas takaa urheilijalle vakaan taloudellisen tilanteen. Ulkonäön tärkeydestä voidaan päätellä, että naisen rooli tulee jossain määrin yhä nykyisinkin ennen urheilijan roolia. Vaikka ulkonäöstä ja naisellisuudesta on naisille urheilussa varmasti haittaakin, monella

muulla sektorilla ulkonäön korostamisesta on naiselle vielä enemmän haittaa. Etenkin poliittisella kentällä ulkonäön korostamista on pidetty vältettävänä asiana, vaikka naisille on politiikankin parissa ulkonäkövaatimuksia. (ks. mm. D'Acci 1994; Hargreaves 2000; Turtiainen 2005.) Vaikka naisurheilijaa pidetäänkin jossain määrin kulttuuri-ikonina, yhä edelleen naisurheilun kuvaamisessa risteävät pelko naisellisuuden menetyksestä ja etenkin ruumiin miehistymisestä. Nykyisin naisen korostuneen fyysisyyden tai maskuliinisuuden suora pilkkaaminen ei enää ole samalla tavalla hyväksyttävää kuin viime vuosituhanella. (ks. Turtiainen 2005.)

Mediassa esiintyy Turtiaisen (2005) mukaan kahta erilaista tapaa korostaa naisen roolia naisena urheilijan roolin kustannuksella. Ensimmäinen tapa on luoda hyperkuvia, joiden avulla naisurheilijan ruumiin naisellisia piirteitä ylikorostetaan. Hyperkuva urheilijanaisestä luodaan sisällyttämällä valokuvaan tai liikkuvaan kuvaan feminiinisuuden arkkisymboleja (Turtiainen 2005, 60). Turtiaisen kuvaama esimerkki on ruumiin naisellisuutta korostava kuva urheilijanaisestä bikineissä tai muuten perinteisesti naiselliseksi mielletyssä kontekstissa. Turtiainen puhuu hyperkuvien käytöstä lähinnä sanoma- ja aikakauslehdissä, mutta ei ole mitään syytä miksi hyperkuvia ei käytettäisi myös televisiossa, sillä hyperkuva ei ole tiettyyn välineeseen sidottu. Hyperkuvan voidaan ajatella olevan voimakas seksuaalisoinnin väline, vaikka seksuaalisoinnista kirjoittava Hargreaves (2000) ei noteeraa hyperkuvia eikä Turtiainen (2005) puhu seksuaalisoinnista omassa tutkimuksessaan.

Toinen tapa korostaa urheilijanaisten naisellisuutta on esittää tämä liikuntasuorituksesta erillään. Naisten liikunnasta tai naisurheilijoista kertovissa teksteissä alleviivata usein liikunnan tuomaa mielihyvää tai liikunnan sosiaalista puolta. Miesten kohdalla taas korostuu urheilun suorituspuoli. (Turtiainen 2005, 62.) Naisen voi erottaa urheilusta myös esittämällä hänet muiden askareiden parissa, kertomalla parisuhteesta tai puhumalla ulkonäköpaineista.

Lehtiaineisto ja televisio eroavat toisistaan ratkaisevasti kuvallisen aineiston osalta. Television kuvallisen aineiston tehtäviin kuuluu näyttää sanat ”tosiksi” sekä luoda elämyksiä ja tunteita. Televisiossa urheilijasta kertova juttu, joka ei sisältäisi hetkeäkään urheilusuorituksen kuvaamista, olisi kummallinen. Televisiossakin voidaan toki rakentaa tarina pääasiassa muulle kuvalliselle aineistolle kuin urheilun kuvaamiselle. Vaikka naisurheilijoiden odotetaan täyttävän ruumiinkulttuurin naisen ruumille asettamat normit tänäkin päivänä, hyväksyttävän paikan osoittaminen on hienovaraisempaa nyt kuin viisikymmentä tai sata vuotta sitten. Etenkin televisio antaa mahdollisuuden vain hyvin hienovaraiseen rajankäyntiin, sillä televisiossa ulkonäköä ei

tarvitse alleviivata sanallisesti. Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Televisiolla olisi kuitenkin mahdollisuus myös laajentaa käsitystä sallitusta naisruumiista juuri siitä syystä, että televisiossa ei tarvitse tyytyä yhteen tai muutamaan kuvaan.

Yleisradio suomalaisessa mediakentässä

Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö vuodelta 2005 esittää kaksi tämän tutkimuksen kannalta merkityksellistä vaatimusta: vaatimuksen tasapuolisuudesta ja vaatimuksen monipuolisen maailmankuvan esittämisestä:

”Tiedonvälityksen osalta Yleisradion ohjelmien tavoitteena on oikeisiin tietoihin ja tosiasioihin sekä mahdollisimman tarkkoihin havaintoihin perustuvan maailmankuvan rakennusainesten tarjoaminen. Ohjelmien tulee antaa monipuolinen kuva koko maailmasta ja esitellä erityisesti suomalaista yhteiskuntaa sen eri puolilta.”

(Ohjelmatoiminnan säännöstö 2005, 5.)

”Yleisradion ohjelmistossa on kokonaisuutena huolehdittava siitä, että tasapuolisuus toteutuu samankaltaisissa ohjelmissa kohtuullisen ajanjakson kuluessa. Tasapuolisuuden toteutuminen tulee asettaa tavoitteeksi myös yksittäisissä ohjelmissa.”

(Ohjelmatoiminnan säännöstö 2005, 5.)

Edellä mainituilla kohdilla on merkitystä, koska niiden vuoksi Yleisradio on valittu tämän tutkimuksen kohteeksi. Yleisradiolla on erityinen rooli suomalaisessa mediakentässä ja yhteiskunnassa. Voidaan ajatella, että Yleisradion tehtävä on olla vielä puolueettomampi, kriittisempi ja tarkempi juuri esimerkiksi stereotyyppisten esittämistapojen kohdalla jo sillä perusteella, että se vaatii sitä itseltään. Voidaan myös ajatella, että koska Yleisradio on asettanut korkeita vaatimuksia itselleen, katsojat ja kuulijat myös luottavat siihen enemmän kuin muihin tiedotusvälineisiin.

Yleisradion omissakin tutkimuksissa (Who Speaks 1998) on selvinnyt, ettei sen esittämä maailmankuva ole tasapuolinen. Naiset saavat vähemmän puheaikaa kuin miehet, nuoret vähemmän kuin vanhat. Tämä viittaisi siihen, että Yleisradion maailmasta esittämä kuva on stereotyyppinen, vaikka se lupaa muuta.

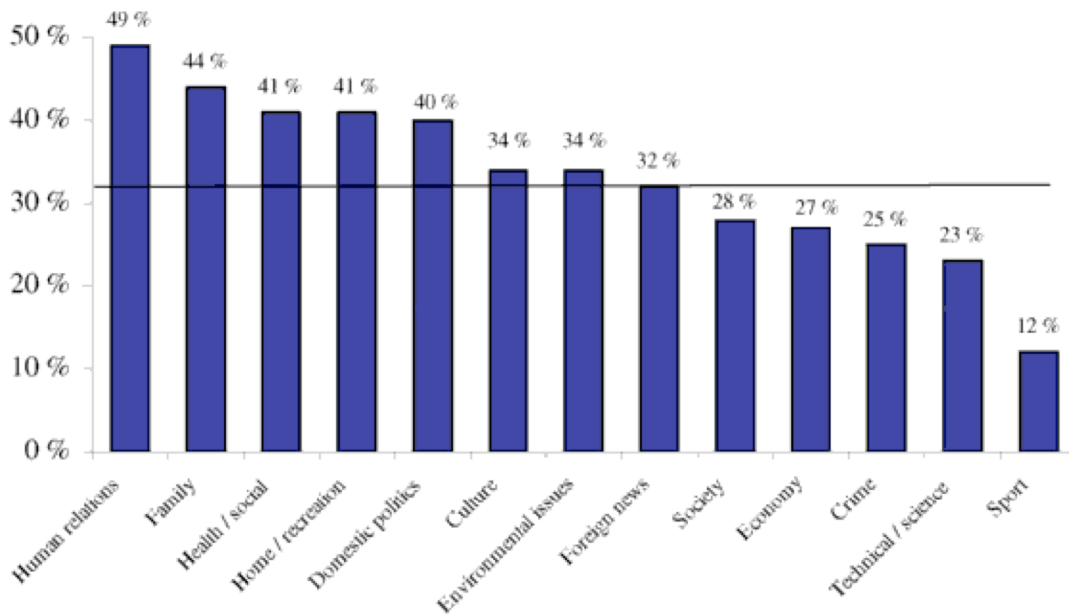
Television naiset numeroina

1970-luvulla Gaye Tuchmanin (1978) naiskuvatutkimus sekä Margaret Gallagherin (1980) median naistekijöihin keskittyvä raportti toivat päivänvaloon sen, että naiset ovat mediassa aliedustettuina. Vaikka naisten määrä erityisesti mediasisältöjen tuottajina on noussut, ei tilanne vielä ole tasa-arvoinen eikä se, että tekijöiden sukupuoli muuttuu, johda automaattisesti kulttuurin muutokseen. Kaksi edellä mainittua tutkijaa esittävät myös, että naiset esitetään mediasisällöissä usein stereotyyppisinä ja passiivisina objekteina.

Mainosmediaan pitkälti keskittyvät mediatutkijat Matilda Butler ja William Paisley (1980, 46) korostavat Tuchmanin ja Gallagherin tavoin, että vaikka naisia näkyy televisiossa, heidät on esitetty ja esitetään stereotyyppisessä sävyssä: naiset eivät ole juuri suutaan avanneet ja tarjottu ruumiinkuva on ollut hyvin rajattu. Vain tietyn näköiset ja kokoiset naiset saavat näkyä ja vain ”naisille sopivien” aihealueiden parissa.

Suomessa Yleisradio teetti tutkimuksen naisista, miehistä ja uutisista vuonna 1995 (Sana 1995). Suomen Yleisradio sekä Norjan, Ruotsin, Tanskan, Saksan ja Hollannin yleisradioyhtiöt tuottivat 1990-luvulla tutkimuksen siitä, ketkä pääsevät ääneen ja minkälaisissa asioissa television (yleisradioiden omien kanavien) parhaaseen katseluaikaan (Who speaks 1998). Who speaks -tutkimus osoitti selkeän sukupuolivouman puheajassa ja puheen laadussa. Tutkimuksessa selvisi, että televisiossa vain yksi kolmasosa toimijoista oli naisia. Naiset esiintyivät haastateltavina stereotyyppisesti naisellisiksi miellettyissä aiheissa. Naiset saivat äänensä kuuluviin terveys- ja ihmissuhdekysymyksissä sekä sosiaalisissa kysymyksissä. Miehet esiintyivät sisällöissä, jotka käsittelivät urheilua, tiedettä, teknologiaa ja rikoksia (Kuvio 1). Jako sukupuolittuneisiin koviin ja pehmeisiin aiheisiin on tutkimuksen valossa jyrkkä.

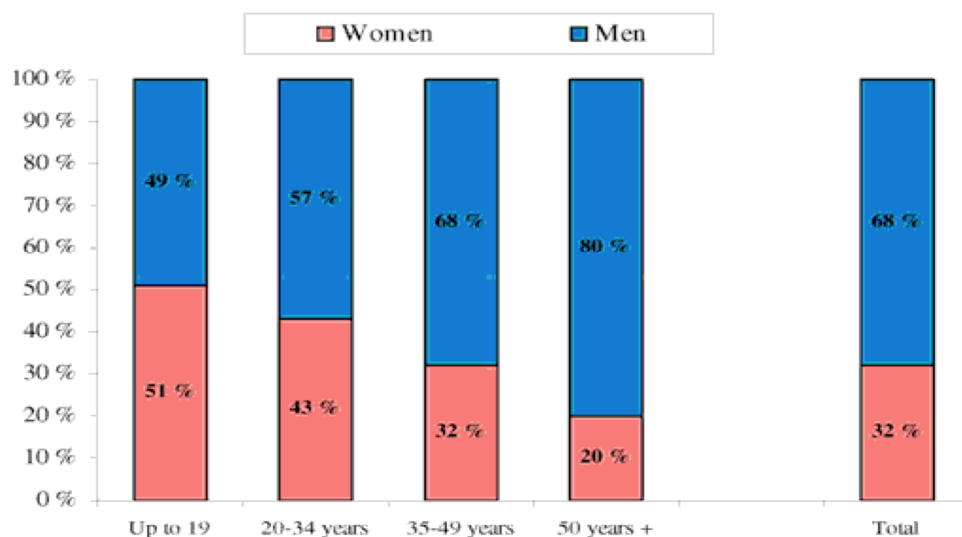
Tämän tutkimuksen kannalta merkittävin huomio on se, että Who speaks -tutkimuksen mukaan naiset ovat eniten marginaalissa urheiluaiheiden parissa. Urheilun ollessa kyseessä vain 12 prosenttia toimijoista oli naisia. Urheilu on myös ainoa television genre, jossa mieskatsojat lyövät naiskatsojat määrällisesti laudalta (Giles 2003, 230).

Kuvio 1, Naisten saama osuus puheajasta aihealueittain

Who speaks in television 1998, YLE

Who Speaks -tutkimus osoitti myös, että nuori nainen saa enemmän puheaikaa kuin vanhempi. Tämä antaisi olettaa, että urheilu-uutisissa esiintyisi enemmän naisia, mutta urheilijuus ja nuoruus eivät korreloineet tutkimuksessa millään tavalla, sillä nuoret naiset olivat huomattavasti paremmin edustettuina kuin naiset urheilun parissa. Televisiossa naisenemmistö onkin vain 19-vuotiaiden ja sitä nuorempien ryhmässä (Kuvio 2). Myös naiset iältään 20–34 saivat näkyvyyttä, mutta televisiossa esiintyvistä keski-ikäistä naisia oli vain kolmannes ja yli 50-vuotiaissa enää viidennes.

Kuvio 2, Naisten ja miesten saama puheaika ikäryhmittäin

Who speaks in television, 1998, YLE

Who speaks -tutkimus osoittaa, että läpi 1990-luvun naiset ovat olleet lähes kaikissa ryhmissä vähemmistönä, mutta kehitystä on kuitenkin tapahtunut aiempiin vuosikymmeniin verrattuna. Minna Aslaman (2006, 52) mukaan Yleisradion uutisissa ei juuri esiintynyt naisia vielä 1980-luvun alussa, mutta vuoteen 1990 mennessä tilanne oli muuttunut ja naisten osuus uutisten toimijoista oli kohonnut viidennekseen. Kehitys kuitenkin pysähtyi 1990-luvulle. Vuodesta 1995 vuoteen 2002 naisten kokonaisosuus televisiouutisissa on pysynyt tiukasti 20 prosentissa (Aslama & Wallenius 2003; Halonen 1995; Zilliacus-Tikkanen 1997).

Euroopan komissio kartoitti naisten esiintyvyyttä ja sen esiintyvyyden laatua eurooppalaisessa mediassa 1990-luvulla. Komission raportti kertoo koko Euroopan tasolla saman, minkä kotimaiset tutkimukset kertovat Suomesta. 1999 julkaistussa komission raportissa todetaan television päästävän naisia ruutuun huomattavasti harvemmin kuin miehiä ja suosivan nuoria naimisissa olevia naisia, jotka eivät käy palkkatyössä.

Sama suuntaus toistuu muuallakin. Angloamerikkalaisten tutkijoiden mukaan 1990-luvulle tultaessa television välittämä maailmankuva alkoi hiljalleen muuttua tasa-arvoisempaan suuntaan. Siinä missä angloamerikkalaisessa televisiossa esiintyvistä henkilöistä naisia oli 1974 mennessä vain 28 prosenttia, 1990-luvun loppuun tultaessa oli naisten osuus noussut jo 40 prosenttiin (Giles 2003, 168). Myös roolikirjo, joihin television naiset on päästetty, on laajentunut. Hoitajien ja kotirouvien lisäksi 1990-luvulla alettiin enenevässä määrin nähdä naisia myös poliiseina, juristeina,

journalisteina ja lääkäreinä (Giles 2003, 168). Uudemmat tutkimukset eivät kuitenkaan tue oletusta siitä, että tasa-arvoistuminen olisi jatkunut 2000-luvulla. Tutkimukset myös keskittyvät television koko tarjontaan eivätkä vain uutisiin.

Koko olemassaolonsa ajan televisiotarjonnan on ympäri maailman todettu tutkimuksissa aliedustavan naisia, esittävän suppean kuvan naisten yhteiskunnallisesta toiminnasta ja tarjoavan lähinnä stereotyyppisiä näkökulmia naiseuteen. Vaikka uutisissa esiintyvien naisten määrä on kohonnut pitkällä aikavälillä, urheilun puolella kehitystä on tapahtunut vähän. Pohjoismaalainen tutkimus 1990-luvun lopulta antaa viitteitä siitä, ettei naisurheilijoilla ole edelleenkään sijaa urheilu-uutisissa etenkin, jos kyse on 'maskuliinisten' lajien parissa urheilevista naisista. 1990-luvulla vain alle kaksi prosenttia lähetysajasta oli omistettu 'maskuliinisten' lajien parissa urheileville naisille (Koivula/Giles 2003, 231).

Kilpakenttien kaunottaret

Media luo ja ylläpitää käsitystämme ihanteellisesta ruumiista representaatioilla. Ihanteellisen naisruumiinkuvan voisi oikeastaan jopa mieltää stereotyyppiaksi sen pysyvyyden ja heikon todellisuusvastaavuuden vuoksi. Feministisen mediatutkimuksen näkökulmasta median representaatio ihanteellisesta ruumiinkuvasta on kapeampi kuin todellisuudessa esiintyvät naisruumiit. Se, mitä media esittää todellisuutena, ei välttämättä kuvasta todellisuutta. Meidän aikanamme erityisesti naisurheilijan ruumiista on rakennettu kulttuuri-ikoni, mutta urheilevan naisen ruumis on ihanteellinen ruumis vain, jos se täyttää myös vaatimukset, jotka on asetettu naisruumille yleensä. (Turtiainen 2005 ja Mäkelä ym. 2006.)

Naisen ruumista on esitetty urheilukontekstissa perinteisesti kahdella eri tavalla. Joko kammoksunnan kohteena miehen kaltaisena *groteskiruumiina* tai yliseksualisoituna *kulttuurifetissinä* (Turtiainen 2005 51–52). Nykyisin naisurheilijan ruumiin esittämistapa painottuu vahvasti kulttuurifetissin puolelle, sillä groteskiruumiin esittäminen eli naisurheilijoiden maskuliinisuuden pilkkaaminen ei enää ole samalla tavalla hyväksyttävää kuin aiemmin (Pirinen 1993). Lehdissä ja Internetissä äänestetään avoimesti olympialaisten seksikkäintä naisurheilijaa. Urheilijanaiset ovat usein lehtien kansissa ja haastatteluissa ulkonäkönsä vuoksi paljastavissa vaatteissa tai muotikuvauksissa, eikä tätä esittämistapaa ole välttämättä aina edes yritetty verhota urheilijan rooliin. Yksi esimerkki on taitoluistelija Kiira Korvesta Iltalehden Internet-sivujen viihdeosastolle kirjoitettu juttu, joka käsitteli ainoastaan hänet valintaansa Suomen

seksikkäimmäksi naiseksi (Iltalehti, 05.01.2011). Naisurheilijat kelpaavat usein myös naistenlehtien kansiin ja muoti-, terveys-, ja kauneusaiheisiin henkilöjuttuihin (Pelkonen 2009).

Seija Nurmen tutkimus (1999, 30) esittää, että naiset itse pitävät esteettisyyttä arvokkaana asiana urheilussa. Nurmen mukaan naisten oma ulkonäön arvostus siirtyy myös urheilun kuluttamiseen. Hän katsoo, että naiset valitsevat television urheilutarjonnasta mieluiten lajeja, joissa vartalo saa korostetusti huomiota. Nurmi ei kuitenkaan pyri selittämään mistä arvostus johtuu. Naiset näyttävät esteettisissä lajeissa esteettisiltä, mutta niin näyttävät miehetkin. Ihmisillä on yleensä taipumus arvostaa kauniita asioita, mutta se on toinen asia, oikeuttaako tämä urheilijoiden ulkonäön alleviivaamiseen tai seksuaalisointiin.

Turtiaisen (2005) mukaan vaatimus esteettisyydestä ei koskekaan vain esteettisten lajien parissa urheilevia naisia eikä ole lähtöisin urheilun kuluttajista, vaan kulttuurirakenteista. Naisurheilijoiden seksuaalisointia ja ruumiin naisellisuuden alleviivaamista ei siis voi selittää tai oikeuttaa sillä, että naiskatsojat arvostavat esteettisyyttä. Kulttuurisyyden vuoksi naisurheilijoilta odotetaan esteettisyyttä ja naisellisuutta myös voimalajien parissa. Koska urheilun maailma on korostetun maskuliininen, kiinnittyy huomio korostetusti urheilevien naisten ruumiillisiin ominaisuuksiin. Urheilijanaisten naisellisuus on ikään kuin suurennuslasin alla. Nainen saa olla urheilullinen, voimakas ja kilpailuhenkinen, mutta hän ei saa samalla luopua naisellisuudestaan (Turtiainen 2005).

Katariina Kyrölän (2007) mukaan naisen ulkonäkö on huomion keskipisteenä kontekstista riippumatta – oli kyse urheilusta, viihteestä tai politiikasta. Feministisessä tutkimuksessa median esittämä naisen ruumiinkuva on nähty patriarkaalisen kulttuurin tuotteena (Ruoho 2006, 171–192). Mediakuvastoissa naisen on nähty esiintyvän katseen kohteena (nainen ei katso katsojaan tai häntä katsotaan salaa) (Seppänen 2005).

Edellä mainittujen tutkimusten valossa on lähes ilmiselvää, että kaunis urheilija saa enemmän huomiota kuin vähemmän kaunis urheilija (Pirinen 1993). Vaikka naisurheilijoita on monen muotoisia ja näköisiä, kaunis urheilijanaisten sopii mediakuvastoihin paremmin, koska median representoimat ruumiinkuvat ovat hyvin rajattuja. Tämän pohjalta voitaisiin olettaa, että kaunis urheilija saa eniten näkyvyyttä eikä näkyvyydellä välttämättä ole mitään tekemistä urheilusuoritusten kanssa.

Kyrölän mukaan ruumiin normittaminen kauniiksi tai rumaksi on ankaraa vallankäyttöä (Ruoho

2006, 171–192). Myös Jennifer Hargreaves (1994, 166) on tullut siihen tulokseen, että naisurheilijoiden seksuaalisointi on ennen kaikkea vallankäyttöä. Naisen ruumiin seksuaalisointi on täysin arkipäiväistä mediakuvastoissa eikä siihen enää edes kiinnitetä kovinkaan suurta huomiota. Hargreavesin mukaan naisurheilijoiden seksuaalisoinnin arkipäiväistyminen onkin luonut pohjan naisurheilijoiden syrjinnälle jopa urheiluinstituution sisällä, sillä seksuaalisoitua objektia ei tarvitse ottaa vakavasti. Tämä taas on ristiriidassa esimerkiksi olympia-aatteen kanssa, jonka yhtenä tavoitteena on edistää emansipaatiota ja tasa-arvoa.

Urheilumediassa ruumiin kuvailu on hyvin tavallista ja myös yleisesti hyväksyttyä, sillä ruumis on urheilun tärkeimpiä välineitä. Television urheiluselostuksissa voikin kuulla kuuluttajien ihailevan jonkun juoksijanaisen linjakkaita ja hyvin muodostuneita reisiä. Taitoluistelukilpailujen selostusten yhteydessä urheilijoiden esteettisyyden kommentoiminen on arkipäivää ja niin sanotusti kuuluu asiaan (esim. taitoluistelun EM-kilpailut Helsingissä 2009 ja Tallinnassa 2010), mutta ei urheilijoiden fysiikan korostaminen ole vierasta muidenkaan lajien selostuksissa

Liikkuva kuva kertoo enemmän

Kuvat ovat ihmisille tärkeitä. Ikuistamme kuviin elämän käännekohtia: ristiäisiä, lakkiaisia, häitä ja hautajaisia. Yhteen kuvaan mahtuu kokonainen tarina ja kuvien avulla tarinoiden äärelle palataan yhä uudestaan. Näköaisti on ihmisen tärkeimpiä aisteja, koska ihminen kerää informaatiota ja tulkitsee maailmaa sen avulla jatkuvasti. Kuva kertoo ihmiselle enemmän kuin tuhat sanaa, koska kuvan sisältyy sanoja enemmän tulkinnallisuutta ja kokemuksellisuutta.

Kuvan tulkintaa voidaan lähestyä useasta eri näkökulmasta. Näkökulmaksi kuvan ja tekstin suhteen tarkasteluun soveltuu parhaiten Esa Väliiverrosen ja Janne Seppäsen päätelmät kuvan tehtävistä, sillä heidän jaottelunsa on tämän tutkimuksen kannalta selkein ja yksinkertaisin käyttää. Seppänen ja Väliverronen ovat ympäristövalokuvia tutkiessaan päätyneet siihen, että uutisessa kuvalla on tekstin yhteydessä neljä tehtävää (Seppänen 2001, 62–63). Seppäsen myöhemmin tekemästä tutkimuksesta on otettu vielä mukaan viides kohta (Seppänen 2005).

Kuva:

- 1) konkretisoi monimutkaista tieteellistä ongelmaa.
- 2) rakentaa sosiaalisia suhteita toimijoiden välille.
- 3) tarjoaa mahdollisuuden affektiivisiin panostuksiin
- 4) tuottaa uutismaista todellisuusvaikutelmaa.
- 5) tarjoaa katsojalle samastumiskohteen.

Ensimmäinen kohta ei television urheilu-uutisia tutkittaessa ole sinällään kovin oleellinen, sillä urheilu on hyvin lähellä arkipäivää. Kuvan avulla voidaan kuitenkin konkretisoida myös vähemmän monimutkaisia ilmiöitä. Kuva niin sanotusti näyttää todeksi (Seppänen 2001, 62). Se, että ihminen voi nähdä kuvassa sen, mistä tekstissä puhutaan, tekee tekstistä voimakkaamman ja helpommin ymmärrettävän ja sisäistettävän. Voidaan katsoa, että television uutiskuvalla on ensisijaisesti täytettävänä tämä tehtävä. Uutiskuva näyttää, mitä tapahtuu tai tapahtui. Kuva ja teksti voivat kuitenkin olla ristiriidassa. Turtiaisen (2005) mukaan urheilevia naisia käsittelevissä mediakuvastoissa tämä on hyvin yleistä sanoma- ja aikakauslehdissä. Tällöin kuva ei näytä todeksi urheilijan roolia vaan urheilijan naiseuden.

Kuvaan voi myös sisällyttää ristiriidan, joka toistuu tekstissä, mutta tällöin teksti ja kuva eivät ole ristiriidassa keskenään, vaan kuva toimii edelleen tekstin kertoman asian todentajana. Ristiriidat kuvan ja tekstin välillä syntyvätkin harvemmin asiatasolla. Yleensä ristiriita syntyy tunnetasolla. (ks. Turtiainen 2005.) On merkittävää huomata, että kuvan ja tekstin välille syntyvä ristiriita saattaa kyseenalaistaa koko uutisen (Seppänen 2001). Kuva ja teksti voivat olla ristiriidassa kerronta- tai asiatasolla siten, että kuva näyttää päinvastaista mitä tekstissä kerrotaan. Tunnetason ristiriita voisi syntyä esimerkiksi siten, että uutisessa kerrotaan urheilijan (ja kaikkien muidenkin) olevan pettynyt suoritukseen, mutta samalla hänestä näytetään kuvaa, jossa hän hymyilee ja kannattajat hurraavat.

Urheilu-uutisten jutuissa on hyvin tavallista rakentaa kuva avulla toimijoiden välille sosiaalista vuorovaikutusta. Sosiaalista vuorovaikutusta voidaan rakentaa esimerkiksi siten, että näytetään eri toimijat tilanteessa, jossa he ovat joko keskenään yhteisymmärryksessä tai eri mieltä (Seppänen 2001). Lehtikuvassa vuorovaikutusta voidaan luoda vain saattamalla toimijat samaan kuvaan. Televisiojutussa sen sijaan vuorovaikutusta voidaan luoda myös näyttämällä toimijoita peräkkäin esimerkiksi näyttämällä ensimmäisessä kuvassa ensimmäisenä maaliin tulee juhlintaa ja heti seuraavassa kuvassa hopealle jääneen pettymystä. Televisiokuvassa sosiaalisten suhteiden luominen on dynaamisempaa ja suhteita voidaan luoda myös hierarkisemmiksi kuin lehtikuvassa, sillä liikkuvan kuvan avulla on helpompi asettaa kuvassa oleva katseen kohteeksi (ks. Seppänen 2005).

Katseen kohteeksi asettamista pohditaan tässä tutkimuksessa vielä lisää seuraavassa osiossa, sillä asiaan on tarvetta pureutua tarkemmin kuin vain maininnan verran.

Uutiskuva vahvistaa uutisgenreä. Siinä missä uutisteksti on tunnistettavissa uutiseksi, myös uutiskuvan erottaa esimerkiksi taidekuvasta (Seppänen 2001). Lehtikuva voi olla hyvinkin taiteellinen ja monesti esimerkiksi aikakauslehdissä näkee taiteellisia kuvia, mutta televisiossa näkee harvemmin poikkeuksia perinteisestä kerrontatavasta. Uutisjutun erottaa yleensä helposti elokuvasta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö televisiouutisissa voitaisi käyttää elokuvakerronnallisia tekniikoita kuten leikkauksia. Niiden havaitseminen vain voi olla hyvin vaikeaa eivätkä perinteisestä kerronnasta poikkeavat tyyli ole välttämättä kovin näkyviä. Usein näkee esimerkiksi kulttuuriuutisissa kerronnallisesti muusta uutisaineistosta poikkeavia sanallisia ilmaisutapoja, mutta jutun koko kuvallista aineistoa harvemmin toteutetaan kokeellisesti tai taiteellisesti, koska uutisen tunnistettavuus kärsisi ja samalla ehkä myös uskottavuus kyseenalaistuisi. Liikkuvassa kuvassa olisi kuitenkin mahdollista leikitellä ihmisen näköaistilla vielä still-kuvaa enemmän, sillä ihmissilmä on hyvin herkkä liikkeelle. (ks. Seppänen 2005 ja Turtiainen 2005.)

Televisiouutisessa kuva ja teksti ovat linkittyneet tiukasti yhteen. Ne muodostavat kokonaisuuden, joka olisi vajaa ilman toista elementtiä. Siinä missä sanomalehtiutinen voi esiintyä ilman kuvaa, televisiouutinen ei voi. Televisiouutisissa on aina mukana vähintään kuva ankkurista ja yleensä myös vähintään still-kuva uutisesta. Joidenkin tutkijoiden mukaan television ja liikkuvan kuvan rooli stereotyyppien muodostuksessa on ratkaiseva, sillä televisio representoi todellisuutta tehokkaasti liikkuvan kuvan ansiosta. Feministinen tutkija Mary Brown (1990, 18) selittää television voiman näkyvän ensisijaisesti ideologioiden muokkauksessa. Kun yksittäinen asia esitetään samasta näkökulmasta yli ajan toistuvasti ja myös useissa eri instituutioissa, joista media on vain yksi, muodostuu ideologia, jonka sijaan voitaisiin käyttää myös sanaa stereotypia, koska Brown käyttää käsitettä hieman samassa merkityksessä. Televisiota ei missään nimessä voida pitää ainoana ideologioita muokkaavana välineenä, mutta Brown esittää sen olevan modernina aikaa hyvin tärkeä. Tosin vuosituhannen vaihteen jälkeen internetin merkittävyys on saattanut kasvaa jopa ohi television. Voidaan kuitenkin ajatella, että kuvalla ja etenkin liikkuvalla kuvalla on suuri merkitys maailmankuvien ja stereotyyppien rakennuksessa. Brownin mukaan televisio näyttää minkälainen esimerkiksi naisen kuuluisi olla. Liikkuva kuva tekee ihannensisestä todellisen tuntuksen.

Televisiossa kuvalla voidaan ajatella olevan sanaa paljon suurempi rooli, sillä kuvat eivät ole riippuvaisia kielestä. Seppäsen (2005) mukaan kuva synnyttää voimakkaan tunnereaktion. Toisaalta taas olemme hyvin tottuneita näkemään voimakkaita kuvia (Seppänen 2005). Monesti ajatellaan, että esimerkiksi usein vastaanotettu voimakas väkivaltakuvasto turruttaa. Saattaa siis olla, että televisiokuvilla onkin pitkällä aikavälillä aivan päinvastainen vaikutus. Tunteet ovat silti olennainen osa tarinankerrontaa. Ilman tunteita uutisesta ei synny tarinaa. Kuvalla on siis hyvin olennainen rooli tarinanmuodostuksessa (ks. Seppänen 2005). Lehtikontekstissa kuva voi ratkaista luetaanko koko juttua ollenkaan (Seppänen 2001). Urheilukuvissa tunteella on hyvin suuri rooli, vaikka kuva palveleekin samalla tiedotustarvetta (mm. Pirinen 1993 ja Turtiainen 2005).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sekä sitä mitä kuva itse asiassa näyttää että sitä minkälaista tunnetilaa se pyrkii välittämään; onko esimerkiksi urheilija esitetty positiivisessa vai negatiivisessa sävyssä. Tämä on tärkeää tutkimuksen kannalta, sillä stereotypiat rakentuvat hyvin vahvasti tunteiden ja tuntemusten pohjalle faktapohjan sijaan. Esimerkkinä kuva siitä, että naisurheilijat ovat heikompia kuin miesurheilijat saa vahvistusta siitä, että naisurheilijoiden suoritukset ovat usein eritasoisia kuin miesurheilijoiden, mutta käsitys itse heikkoudesta ei kuitenkaan rakennu pelkästään luvuille. Luvuissa kyse on kuitenkin suhteellisesta ”heikkoudesta”, kun taas stereotypiassa on kyse yleisestä heikkoudesta. Käsitykseen heikkoudesta vaikuttaa Turtiaisen (2005) mukaan hyvin paljon se, että olemme tottuneet näkemään mediakuvastoissa naisurheilijat muissa yhteyksissä kuin urheilun parissa. Voidaan siis ajatella, että meillä on tunne siitä, että naisurheilijat ovat heikkoja sen perusteella, että olemme nähneet heitä heikkoutta korostavissa tilanteissa ja rooleissa esimerkiksi makaamassa bikineissä rannalla. Pirisen (1993) mukaan mielikuva naisurheilijoiden heikkoudesta taas johtuu siitä, että heistä häivytetään urheilun mukanaan tuomia maskuliinisia piirteitä ylikorostamalla feminiinisyyttä, jolloin samalla alleviivataan stereotypian mukaan naisellisiksi koettuja piirteitä, joita ovat muun muassa heikkous ja passiivisuus. Maskuliinisuuden häivyttäminen ja feminiinisyyden korostaminen tapahtuu Pirisen (1993) mukaan esimerkiksi korostamalla urheilijan ikää, piirteitä tai vartalon muotoja kuitenkin lähinnä sanallisesti.

Katseen kohteena

Matilda Butlerin ja William Paisleyn (1980, 46) mukaan kuva on avainmateriaalia nimenomaan seksististen stereotyyppien luomisessa ja ylläpitämisessä. Kaksikon mukaan mediakuvastot esittävät naisen hyvin rajatussa ja stereotyyppisessä elämänpiirissä. Ainakin vielä 1980-luvulla televisiomainoksissa esiintyvällä naisella oli aina tukka hyvin, hoikka vartalo ja kasvoille jähmettynyt hymy. Hän oli enemmän toiminnan kohteena kuin itse toimijana ja hän puhui vähän jos

ollenkaan. (Butler ym. 1980, 45–46.) Mainontaa vuotta aiemmin tutkinut Goffman (Giles 2003) sai selville samansuuntaisia tuloksia. Tutkimustulosten mukaan naispuoliset mallit kuvattiin miehiä useammin makuuasennossa, koskettamassa esineitä tai nojaavan alistuvasti miesmallia kohti. Mainoksissa esiintyviä naisia myös kuvattiin tietyistä kuvakulmista, millä luotiin alistuvaa tunnelmaa.

On selvää, että kulttuurissa vallitsevat stereotyyppiset käsitykset leviävät laajemmallekin kuin yhteen mediakenttään, koska stereotyyppiat ovat ikään kuin yleisesti hyväksytyjä esittämistapoja, joita ei aina edes haluta kyseenalaistaa. Viestin perille saaminen voi olla jopa helpompaa yksinkertaistamalla ja yleistämällä. Uutiset eivät ole mainoksia, mutta nekin yksinkertaistavat ja yleistävät, vaikka Butlerin ja Paisleyn käsityksiä ei välttämättä voikaan soveltaa niihin suoraan. Kuitenkin Yleisradion lähes 20 vuotta amerikkalaistutkimusta myöhemmin teettämä Who Speaks -tutkimus (1998) antaa viitteitä siitä, että esimerkiksi puheajan suhteen naisen asema on ollut uutisissakin miehen asemaa heikompi.

Klassiset feministiset elokuvateoriat (esim. Mulvey) käyttävät kuvan tarkastelussa apuna *narsistisen identifikaation* ja *katsomisvietin* käsitteitä. Tässä tutkimuksessa katsomisvietin käsite on olennaisempi, sillä katsomisviettiin liittyy olennaisena osana katsomisesta syntyvä mielihyvä, joka saadaan aikaan esimerkiksi tirkistelytilanteessa. Tirkistelystä syntyvä mielihyvä taas johtuu sen aikaan saamasta vallantunteesta, mikä perustuu olennaisesti yksisuuntaiseen katsomiseen. Yksisuuntainen katsominen taas on television ominaispiirre. Harvoin sattuu niin hätkähdyttävää tilannetta, että esimerkiksi haastateltava katsoisi suoraan television katsojaan. Uutisankkuri kuitenkin puhuu suoraan katsojalle, mikä taas osaltaan korostaa muiden toimijoiden katsottavana olemista.

Katsomisvietti saadaan aikaan hyvin yksinkertaisilla keinoilla esimerkiksi hyperkuvilla, mutta on olemassa myös muita keinoja, joita uutisissa harvemmin näkyy. (Seppänen 2005, 52–57.) Leikkaustyylit ja kuvakulmat ovat avainasemassa katsomisvietin herättämisessä. Seppäsen (2005, 52) mukaan Bond-elokuvien tyyli esittää naista kuvissa on tyyppillinen ja myös helpoin esimerkki naisen asettamisesta katseen kohteeksi. Esimerkiksi elokuvassa Octopussy (1983) katsojalle näytetään ensin Bondin katse ja suunta, johon Bond katsoo. Sen jälkeen kuvaan ilmestyy katseen kohde, usein elokuvan Bond-tyttö. Edellisen kaltainen esittämistapa on nimeltään *glance-object cut*. Sen avulla siirretään nainen yhtä aikaa sekä Bondin että elokuvan katsojan katseen kohteeksi. Naisesta tehdään siis tuplaobjekti. Vaikka kyseessä on elokuvallinen keino, se ei ole vieras muille

liikkuvan kuvan esittämismuodoille. *Glance-object cut* on tapa asettaa nainen passiiviseen rooliin ja alleviivata feminiinistä roolia esimerkiksi urheilijuuden kustannuksella. Toinen yksinkertainen tapa suunnata katsetta ja luoda katsomisvietin kautta vallantunnetta on kuvata kohdetta lintuperspektiivistä. Kolmas korostaa katsomisviettiä on kuvata kohdetta 'salaa' niin, ettei tämä itse näytä huomaavan, että häntä kuvataan. Tässä tutkimuksessa kiinnitetään huomiota tapoihin suunnata katsetta ja ylläpitää katsomisviettiä, mutta myös siihen, rikotaanko sitä, ja jos rikotaan milloin ja millä tavoin.

1.4 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää minkälaista naiskuvaa Yleisradion urheilu-uutiset rakentaa. Kiinnostus suuntautuu erityisesti representaatioissa toistuviin rooleihin ja siihen muodostavatko nämä stereotypioita.

Tutkimusongelmaa seuraa kaksi pääkysymystä. Tutkimuksessa etsitään ensisijaisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

Miten Yleisradion urheilu-uutiset representoi naisurheilijuutta?

Minkälaisia stereotypioita naiseudesta ja naisurheilijoista Yleisradion urheilu-uutisissa esiintyy?

Ensimmäisen kysymyksen kohdalla tarkoitetaan sitä minkälaista kuvaa Yleisradion urheilu-uutiset naisurheilijoista rakentavat ja välittävät eli miten ja minkälaista vuoropuhelua naiseus ja urheilijuus käyvät Yleisradion urheilu-uutisissa. Seuraavaksi esitellyt kysymykset on tarkoitettu edellisten kysymysten tarkentamiseen. On myös aiheellista paneutua naisten esiintyvyyteen urheilu-uutisissa. Sillä, millä paikalla, kuinka pitkään/usein ja minkä lajien parissa naisurheilijat esiintyvät, on merkitystä stereotyyppienkin kannalta. Tästä seuraakin vielä neljä kysymystä lisää:

Minkälaisessa asemassa urheilijat urheilu-uutisissa esitetään?

Kuinka suuren ajallisen osan naisurheilijat saavat urheilu-uutisten lähetyksestä verrattuna miesurheilijoihin?

Missä kohtaa urheilu-uutisten lähetystä naisurheilijat esiintyvät?

Minkälainen on urheilu-uutisten lajikirjo nais- ja miesurheilijoiden kohdalla?

Asemalla tarkoitetaan esimerkiksi sitä esitetäänkö urheilija aktiivisena vai passiivisena, tai puhutaanko urheilijasta positiiviseen, negatiiviseen vai neutraaliin sävyyn. Viimeisen kysymyksen on tarkoituksena selvittää sitä, pääsevätkö naiset tietyissä ja miehet tietyissä lajeissa esille ja onko joitain lajia, joissa erot olisivat huomattavia. Täytyy tietysti myös pohtia mistä mahdolliset erot saattavat johtua. On itsestään selvää, että mikäli jossain lajissa ei (suomalaisia) naisedustajia ole, ei siitä todennäköisesti myöskään uutisoida.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tämä tutkimus on voimakkaasti aineistolähtöinen ja aineisto vaikuttaa hyvin paljon siihen, minkälaisilla tavoilla valittuja menetelmiä sovelletaan. Aineiston analyysimenetelmät vaihtelevat kvantitatiivisesta sisällön erittelystä aineiston laadulliseen tarkasteluun stereotyyppien näkökulmasta. Aineisto käydään ensin kokonaan läpi sisällön erittelyn avulla. Tarkoitus on sisällön erittelyn keinoin selvittää naisten esiintyvyyttä urheilu-uutisissa, kun taas laadullisella analyysillä pyritään selvittämään stereotyyppien rakentumista ja naiskuva. Esiintyvyyttä tarkastelemalla pystytään selvittämään esimerkiksi naisurheilijoiden marginaalisuutta, joten esimerkiksi tässä kohtaa sisällön erittely vastaa jo osittain laadulliseen kysymykseen.

Sisällön erittelyn avulla onkin tässä tutkimuksessa mahdollista etukäteen määriteltujen kategorioiden avulla selvittää stereotyyppien rakennusosia; tässä tapauksessa esimerkiksi passiivisuutta ja marginaalisuutta. Kansainvälisessä Cross-Cultural Panel Study of Olympic Online Visuals –tutkimuksessa (Petca et al. 2009) käytetyt kategoriat ovat osittain hyödyllisiä myös tämän tutkimuksen osalta, vaikka kyseisessä tutkimuksessa onkin tutkittu vain Internetin still-kuvia. Osa kategorioista, kuten passiivinen ja aktiivinen, on hyvin aiheellisia ja perusteltuja tässäkin tutkimuksessa.

2.1 Määrällinen sisällön erittely

Sisällön erittely soveltuu vain osittain tutkimuskysymyksiin vastaamiseen, mutta menetelmä tarjoaa apua ja lähtökohtia myös laadulliseen analyysiin. Sisällön erittely on suosittu ja käytetty menetelmä stereotyyppien ja esiintyvyyden tutkimisessa naistutkimuksen piirissä. Erityisesti angloamerikkalaisessa tutkimustraditiossa menetelmän voi katsoa olevan yksi käytetyimmistä. Sisällön erittely on myös menetelmä, jota hyvin usein suositellaan naistutkimuksen piirissä ensimmäisenä (Pilcher & Whelehan 2004).

Philip Bellin (van Leeuwen & Jewitt 2001) mukaan sisällön erittely on systemaattinen, empiirinen, enimmäkseen kvantitatiivinen ja objektiivinen menetelmä, joka soveltuu (audio-visuaalisten) mediatekstien representaatioiden tutkimiseen. Sisällön erittelyyn kuuluu olennaisena osana muuttujien ja arvojen käyttäminen. Bellin mukaan onnistunut sisällön erittely vaatii taustalle tutkimuskysymyksistä ja teoriasta nousevia hypoteeseja. Bellin mukaan sisällön erittely on erityisen hyvä menetelmä vertailevaan tutkimukseen. Tämän tutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna esimerkiksi nais- ja miesurheilijoiden saaman puheajan vertailuun. (van Leeuwen & Jewitt 2001.)

Sisällön erittely on menetelmänä mediatutkimuksen piirissä hyvin suosittu, sillä sen katsotaan tähtäävän mahdollisimman objektiivisiin yleistyksiin median tuottamista representaatioista (van Leeuwen & Jewitt 2001). Se, toteutuuko objektiivisuus, voidaan tietysti kyseenalaistaa, mutta ainakin menetelmän tarkoituksena on tuottaa yleistettävissä olevaa tutkimustietoa. Sisällön erittelyn keinoin toteutetun tutkimuksen voidaan myös katsoa olevan helpommin toistettavissa kuin esimerkiksi diskurssianalyysillä toteutetun tutkimuksen. Bell arvelee metodin suosion johtuvan siitä, että se vetoaa maalaisjärkeen, vaatii suhteellisen vähän teoriaa ja vastaa suhteellisen selkeästi siihen, mitä media näyttää. Sisällön erittelyn voidaan ajatella olevan myös aidosti aineistolähtöinen, vaikka se vaatiikin teoriaa ja ennalta määriteltyjä kategorioita tai skaaloja toimiakseen. Bellin mukaan sisällön erittely on metodina yhtä soveltuva kaikkien välineiden (televisio, radio, lehdet ja Internet) sisällön tutkimiseen, vaikkakin hän korostaa samalla, että kuvan ja tekstin sisällön erittely eroavat toisistaan ratkaisevasti (Bell viitattuna van Leeuwen & Jewitt 2001, 13, 16).

Sisällön erittely ei kuitenkaan yksin kerro kovinkaan paljon, vaikka se antaakin mahdollisuuden yleistysten tekemiseen. Sisällön erittelyllä ei päästä representaatioiden taakse eikä sen avulla voida juuri selittää tuloksia. Menetelmä antaa 'kovaa dataa', mutta ei juuri mitään sen enempää. Sen lisäksi tarvitaan laadullista analyysiä ja teoreettisia käsitteitä erityisesti kuvan analysointiin.

Tämän tutkimuksen koko aineisto on mukana sisällön erittelyn avulla tehdyssä tarkastelussa. Kaiken kaikkiaan sisällön erittelyn keinoin on käyty läpi 196 uutisjuttua Yleisradion Urheiluruuduista. Tarkastelussa olleet yksiköt tai skaalat ovat lähetykskohtaisesti seuraavat:

1. Juttu; ensimmäinen, toinen, kolmas....

Jokaisesta lähetyksen jutusta on tarkasteltu:

2. Kesto sekunteina
3. Laji tai aihe
4. Sukupuoli; mies, nainen, miesjoukkue, naisjoukkue, muu nainen tai mies
5. Kuka puhuu (toimittaja, urheilija, valmentaja/asiantuntija); sekunteina
6. Sävy; positiivinen, negatiivinen, neutraali (arvotus tehty toimittajan (ja joissain tapauksissa myös urheilijan) kielenkäytön perusteella ja kuvien pohjalta)
7. Hyperkuvat; kyllä, ei
8. Sankari, Häviäjä, ei mainintaa (arvotus tehty toimittajan ja urheilijan tai muiden kielenkäytön perusteella sekä kuvallisten symbolien avulla)
9. Paljastavuus; asteikolla 1, 2, 3 ja 4

10. Aktiivinen vai passiivinen rooli (arvotus tehty toimittajan kielenkäytön perusteella sekä kuvallisten symbolien avulla)
11. Toimittajan sukupuoli

Kaikilla kategorioilla vastataan osittain naiskuvaan, mutta ne kertovat myös yleisesti Yleisradion Urheiluruutujen sisällöstä tarkastelussa olleelta ajanjaksolta, jonka voidaan jossain määrin katsoa olevan yleistettävissä, vaikka tarkasteluajanjaksona onkin talviolympialaiset 2010. Se, mitä yllä olevat kategoriat paljastavat Urheiluruudun sisällöstä, selviää luvusta 3.

Hypoteesit

Vertailevassa kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tapana asettaa hypoteeseja (Hirsjärvi ym. 2009). Tässä tutkimuksessa vertailua haetaan mies- ja naisurheilijoiden välille. Hypoteesit on myös asetettu siitä syystä, että tuloksia on mahdollista ennakoida aiempien tutkimusten pohjalta. Hypoteesit myös helpottavat tutkimuksen suuntaamista ja nostavat esille kohteita, joihin on kiinnitettävä huomiota. Tämän tutkimuksen tuloksista on asetettu kahdeksan hypoteesia. Suurin osa hypoteeseista perustuu suoraan kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen (H1-H4), mutta muutama hypoteesi on syntynyt yhdistelemällä ja vertailemalla aiempaa tietoa ja yksinkertaisesti vain olettamalla hankitun teorian pohjalta (H5, H6 ja H7). Hypoteesit ovat seuraavat:

H1: Naiset saavat miehiä vähemmän puheaikaa. Naiset saavat vähemmän puheaikaa myös niissä jutuissa, joissa esiintyy sekä miehiä että naisia. Naiset saavat myös harvemmin puhua itse omasta suorituksestaan.

H2: Naiset esitetään miehiä useammin passiivisessa ja negatiivisessa roolissa.

H3: Naisten paikka urheilu-uutisissa on lähetyksen lopussa.

H4: Naisurheilijat esiintyvät miehiä harvemmin joukkueina ja useammin yksilöinä.

H5: Naistoimittajat eivät tee naisurheilijoista enemmän tai ratkaisevasti erilaisia juttuja kuin miestoimittajat.

H6: Miehet esiintyvät naisia useammin sankarin roolissa.

H7: Urheilu-uutisten näkyvimpien lajien parissa esiintyy naisia vähemmän kuin miehiä.

2.2 Laadullinen analyysi

Tässä tutkimuksessa osa aineistoa on käyty läpi myös laadullisin keinoin, koska määrällinen tutkimus ei pysty kattamaan kaikkia niitä alueita, joista tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Siinä missä määrällinen osio pilkkoo aineiston osiin ja todentaa olemassa olevia ja teoriasta nousevia väittämiä, laadullisen osion tehtävänä on tarkastella aineistoa kokonaisvaltaisesti ja löytää tai paljastaa uutta tietoa. Laadullista tarkastelua tarvitaan, koska todellisuus on moninainen eikä sitä voi selittää vain luvuin. Laadullista tarkastelua tarvitaan myös, jotta päästäisiin lukujen taakse. Laadullinen osio pyrkii pääsemään käsiksi tutkimuksen kahteen pääkysymykseen; miten Yleisradion urheilu-uutiset representoi naiseutta ja minkälaisia stereotypioita naiseudesta ja naisurheilijoista Yleisradion urheilu-uutisissa esiintyy. Laadullisessa analyysissä pyritään siis paljastamaan stereotypioita, joita urheilu-uutiset ylläpitävät tai luovat. Laadullisessa analyysissä kiinnitetään myös huomiota siihen rikotaanko Urheiluruudussa stereotypioita.

Toisin kuin määrällistä tutkimusta, laadullista ei voi hyvällä tahdollakaan väittää objektiiviseksi. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija tekee aina arvovalintoja, jotka ohjaavat tutkijan pyrkimystä ymmärtää tutkimuskohteena olevaa ilmiötä (Hirsjärvi et al. 2009). Ymmärtäminen ei ole objektiivista, mutta se ei tarkoita, etteikö sen avulla saataisi validia tutkimustietoa. Laadullisen tutkimuksen kohdalla objektiivisuuden puute tekee sen, että tuloksia ei voida yleistää. Tulokset ovat parhaimmillaankin vain ehdollisia selityksiä ja rajoittuvat aikaan ja paikkaan (Hirsjärvi et al. 2009). Voidaan väittää, että määrällinen tutkimuskaan ei ole objektiivista sanan varsinaisessa merkityksessä, koska tutkija tekee arvovalintoja esimerkiksi kategorioita pohtiessaan. Tässä tutkimuksessa pyritään saavuttamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisia ja kattavia tuloksia, sekä osoittamaan tosiasioita että selittämään ja ymmärtämään niitä. Tästä johtuen tarvitaan sekä laadullista että määrällistä tarkastelua. Menetelmät myös täydentävät toisiaan ja vähentävät virheiden mahdollisuutta, vaikkeivät menetelmät edes yhdessä poista tulosten tulkinnanvaraisuutta ja sidosta aikaan ja paikkaan.

Kuten mainittu, myös kuvaa olisi mahdollista analysoida sisällön erittelyn keinoin, sillä kuvankin voi pilkkua osiin. Erityisesti liikkuvasta kuvasta on mahdollista löytää elementtejä, jotka muodostavat suurempia yhdessä toimivia kokonaisuuksia. Esimerkiksi leikkaukset, kuvakulmat ja kuvan varsinainen sisältö ovat liikkuvan kuvan elementtejä, jotka on mahdollista paloitella osiin ja erottaa toisistaan. Laadullisessa osiossa ei kuitenkaan ole tarkoitus etsiä kuvallisesta tarjonnasta tiettyjä elementtejä tai pilkkua kuvamateriaalia osiin. Kuvaa, kieltä, äänimaailmaa ja leikkausta on

tarkoitus tarkastella kokonaisuutena, sillä televisiojutussa kaikki mainitut elementit esiintyvät yhdessä ja luovat yhdessä merkityksiä. Tästä syystä kuvallisesta aineistosta ei olla tehty erillistä taulukointia, vaan koko aineistoa on tarkasteltu kokonaisuutena eli kuvat ja teksti samassa yhteydessä niiltä osin kuin ne ovat käsitelleet samaa asiaa. Ainoastaan paljastavuuden ja hyperkuvien osalta on tehty määrällinen analyysi sisällön erittelyn keinoin. Hyperkuvien kohdalla sisällön erittelyä on kuitenkin käytetty vain niiden löytämiseen eikä määrän varsinaiseen laskemisen, sillä hyperkuvien kohdalla laatu on määrää merkityksellisempi.

Laadulliseen analyysiin on laskettu mukaan kaikki aineiston naisurheilijoista kertovat jutut, joita on 18 sekä nais- että miesurheilijoista kertovat jutut, joita on 15, kun lukuun ei oteta otteluiden tulokatsauksia. Teknisten ongelmien vuoksi kaksi juttua on jäänyt pois tarkastelusta. Tulokatsauksia ei ole otettu mukaan, koska niiden analysoiminen laadullisesti ei käytännössä ole mahdollista tai mielekästä. Tulokatsaukset eivät sisällä muuta kuvaa kuin kuviot ja niissä kerrotaan vain otteluiden tulokset ja sarjojen tilanteet.

Laadullista analyysia varten kaikki tarkasteltavana olevat jutut on litteroitu sekä kuvallisen että sanallisen aineiston osalta. Litterointi helpottaa stereotyyppien nimittäjien tarkastelua.

Laadullisessa tarkastelussa jokaisessa jutussa tarjotut ja otetut roolit on huomioitu ryhmittelemällä. Tämän jälkeen on tarkasteltu, mitkä roolit toistuvat, ovat asetettuja ja stereotyyppisiä. Esimerkkejä roolien ryhmittelyistä voidaan mainita voittaja, sankari, häviöjä, epäonnistuja, kaunotar ja niin edelleen.

Laadullisen analyysin yhteyteen kuuluu kuva-analyysi, jossa on tarkasteltu kuvien paljastavuutta, sankaruuden ja häviön kuvaamista, ruumiin kuvaamista, sanojen ja kuvan ristiriitaa ja niiden yhdessä kertomaa tarinaa. Erilaisia kuvatyyppejä ja kuvallisia ilmaisutapoja lähestytään esimerkkikuvien, jotka on otettu analyysin kohteena olleista jutuista.

3 AINEISTON MÄÄRÄLLINEN ANALYYSI

3.1 Urheiluruudun anatomia

Aineisto koostuu Urheiluruudun klo 21.00 päättyvistä lähetyksistä aikavälillä 8.2.2010-7.3.2010. Lähetyksissä on juttuja yhteensä 196. Ainoastaan ravitulokset ja -jutut on jätetty kokonaan aineiston ulkopuolelle. Niitä ei ole analysoitu tarkemmin, sillä raviurheilussa pääosassa on eläin eikä ihminen eikä tässä tutkimuksessa ole tarkoitus tarkastella eläinurheilua. Lisäksi raveissa ohjastajan sukupuolella ei periaatteessa ole merkitystä eikä miehille ja naisille ole omia sarjoja. Aineisto saattaisi kuitenkin vääristyä, jos ravit laskettaisiin mukaan, sillä ohjastajat ovat lähes poikkeuksetta miehiä. Muut urheilutulokset on luettu mukaan aineistoon.

Aineiston kohdalla tarkastelun perusyksikkönä on juttu. Tämä johtaa siihen, että tulokset eivät ole täysin suoraan verrannollisia aiempien tutkimusten tulosten kanssa, koska niissä perusyksikkönä on käytetty toimijaa. Tämän tutkimuksen perusyksikkö on kuitenkin perusteltu, koska vain juttutasolla pystytään tarkastelemaan muita elementtejä siten, että ne ovat keskenään verrannollisia. Aineistosta on tarkasteltu myös juttujen kokonaisuuksia eli lähetyksiä.

Jutuista on tarkasteltu sen kokonaisuutta ja puheajan jakautumista eri toimijoille esimerkiksi toimittajalle, miesurheilijalle, naisurheilijalle ja valmentajalle tai asiantuntijalle. Myös jutun paikka lähetyksessä on ollut tarkastelussa. Lähetyksen rakennetta on tarkasteltu tulosluvun ensimmäisessä osiossa. Tarkastelussa on myös ollut laji, josta juttu kertoo ja puhutaanko jutussa joukkueista vai yksilöistä. Lajijakaumaa tarkasteltaessa on otettu huomioon varsinaiset jutut siten, että mikäli uutisjuttu on sisältänyt useamman lajin, ne on eritelty erikseen. Joukkueita ja yksilöurheilijoita ei ole eroteltu.

Myös lajien valmentajista kertoneet jutut on laskettu mukaan kyseessä olleeseen lajiin. Valmentajien sukupuoli on otettu huomioon. Pelkästään valmentajista kertovia juttuja on aineistossa mukana kuitenkin vain kaksi. Yhdessä jutussa mainittujen yksilöiden määrä on merkitty ylös, mikäli kyse on selkeästi ollut muusta kuin joukkueesta. Jutussa esiintyneiden joukkueiden lukumäärä ei ole erikseen merkitty, vaan taulukossa on vain maininta siitä, onko kyseessä nais- vai miesjoukkue. Mikäli jutussa on puhe kahta eri lajia edustavasta joukkueesta, on joukkueiden lukumäärä taulukossa kaksi, mutta jos kyseessä on saman lajin kaksi eri joukkuetta, taulukossa on merkintä 1, sillä pelkät joukkueet esiintyvät yleensä vain lyhyissä katsauksissa. Pidemmässä jutuissa

on yleensä nostettu esiin joukkueen yksilöitä, jolloin heistä on merkintä erikseen. Tämä siksi, etteivät tulokset vääristy. Samasta syystä tulokatsaukset on laskettu omiksi jutuikseen, jottei niiden sisältö vääristäisi lajijakaumaa. Tulokatsauksissa esiintyy yleensä useita eri joukkueita ja lajeja, mutta koska ne vain mainitaan katsauksessa, ei niiden arvoa voi katsoa samaksi kuin sellaisen jutun arvon, jossa syksilöurheilijasta tai eri lajien joukkueista puhutaan kolme minuuttia. Mikäli kyse on siis joukkueesta tulokatsauksissa, on niiden lukumäärä huomioitu lajeittain. Jutuista, joissa ei sukupuolta ei pystytä määrittämään, suurin osa on lajiteltu kategoriaan *Muut*.

Lisäksi toimittajan sukupuoli on otettu huomioon. Tässä osiossa ei ole otettu huomioon ollenkaan miesurheilijoista kertovia uutisjuttuja, koska kiinnostus kohdistuu siihen vaikuttaako toimittajan sukupuoli jotenkin naisurheilijoista kertomiseen. Tarkastelu kohdistuu pelkästään naisista ja molemmista sukupuolista yhdessä kertoviin uutisiin. Aiemmin median ja naisurheilijoiden suhdetta tutkineet ovat esittäneet väitteitä, että naisurheilijoiden näkyvyys kasvaisi ja heistä kerrottaisiin enemmän, mikäli urheilutoimittajissa olisi enemmän naisia (Giles 2003). Tässä tutkimuksessa oletetaan kuitenkin, että kulttuuri ja totutut käsittelytavat vaikuttavat enemmän uutisiin ja uutislähetysiin kuin yksittäisen toimittajan sukupuoli (Pajunen 1990).

Tässä tutkimuksessa sisällön erittelyn avulla tarkastellaan myös se onko urheilujutun sävy positiivinen, negatiivinen vai neutraali. Tämä on tehty pääasiassa jutun tehneen toimittajan sanavalintojen perusteella. Jutussa olevan urheilijan asettamista aktiiviseen tai passiiviseen asemaan on myös tarkasteltu sisällön erittelyn menetelmin. Passiivisuus ja aktiivisuus ovat määräytyneet sen mukaan onko urheilijaa näytetty urheilun parissa vai ei; onko urheilija puhunut itse itsestään vai vain toimittaja tai esim. valmentaja hänen puolestaan; onko urheilijasta tai urheilujoukkueesta käytetty aktiivisia verbejä ja adjektiiveja kuvailussa; onko urheilija saanut itse vaikuttaa rooliinsa. Pelkästään se, että urheilija näytetään kuvassa, ei tee positiosta aktiivista. Myöskään se, että urheilija puhuu itse itsestään ja omasta suorituksestaan, ei automaattisesti tarkoita, että positio on aktiivinen.

Jutuista on tarkasteltu myös sitä onko urheilijasta puhuttu sankarina vai häviäjänä. Mikäli viittausta kumpaankaan ei ole, tätä ei ole huomioitu ollenkaan.

3.2 Lähetyksen rakenne

Aineistoon lukeutui kaiken kaikkiaan 25 Urheiluruudun lähetystä. Lähetys noudattaa aina samaa peruskaavaa (mistä lähetyksen tunnistaa Urheiluruuduksi) ja on samalla paikalla lähetysvirrassa.

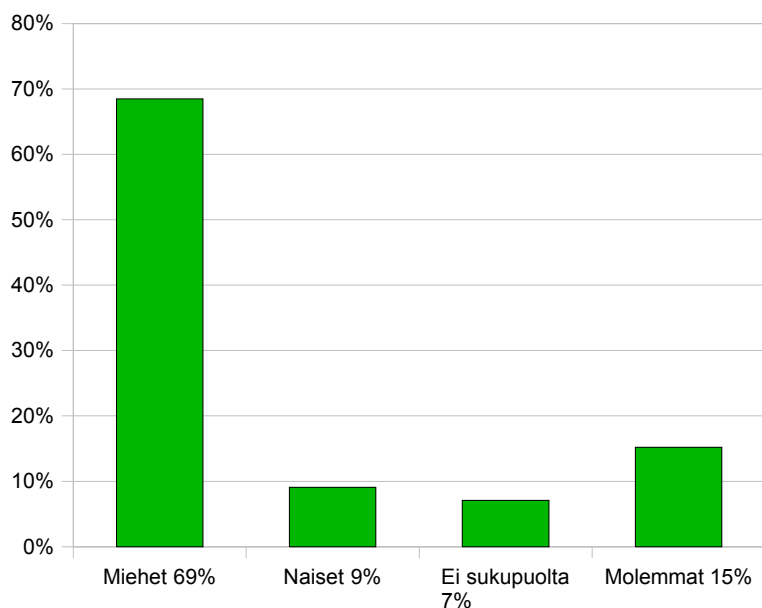
Jokaisessa aineiston lähetyksessä oli ainakin yksi miesurheilijoista kertova juttu. Pelkästään naisista kertovia juttuja mahtui 32 prosenttiin lähetyksistä. Lähes kaikissa naisista kertovissa lähetyksissä oli useampi juttu naisurheilijoista samassa lähetyksessä, sillä naisista kertovia lähetyksiä oli kahdeksan, mutta juttuja 18. Vaikka pelkästään naisista kertovia juttuja sisältäviä lähetyksiä on vain kahdeksan, näkyy naisia kuitenkin yhdessä miesten kanssa useammin. Molemmista sukupuolista yhdessä kertovia juttuja sisältäviä lähetyksiä oli 64 prosenttia kaikista lähetyksistä. Lähetyksiä, joissa ei nähty ainoatakaan naista oli 12 prosenttia kaikista lähetyksistä.

Urheilu-uutiset alkavat lähes poikkeuksetta miesurheilijoista kertovalla jutulla. Aineiston lähetyksistä 60 prosenttia alkoi miesurheilijoista kertovalla jutulla. Molemmista sukupuolista yhdessä kertova juttu esiintyi 28 prosentissa lähetyksistä ensimmäisenä juttuna. Naisurheilijat pääsivät aloittamaan Urheiluruudun vain 12 prosentissa lähetyksistä. Yhtä suuressa osassa naisurheilijoista kertova juttu päätti lähetyksen.

3.3 Sukupuolijakauma

Yleisradion Urheiluruudun sukupuolijakauma tarkasteluajanjaksona taipui hyvin selkeästi miesten hyväksi. Miehiä käsiteltiin joko yksilöinä tai joukkueina 134 jutussa, kun taas naisia tai naisjoukkueita käsiteltiin vain 18 jutussa. Yhdessä miehiä ja naisia esiintyi 30 jutussa, joista suurin osa oli otteluiden tulokatsauksia. 14 urheilujuttua ei käsitellyt urheilua niin, että sukupuolta olisi voitu määrittää. Esimerkiksi jutut Yleisradion televisiointisopimuksista ja Olympialaisten valmisteluista tai mitalitilanteesta on merkitty sukupuolettomiksi.

Kuvio 1. Urheilu-uutisten sukupuolijakauma

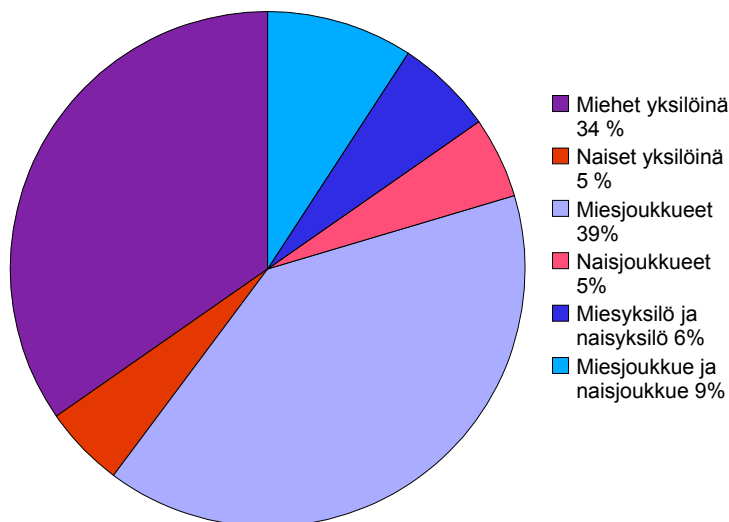
Huomionarvoista on, että Vancouverin talviolympialaisilla näytti tämän tutkimuksen aineiston valossa olevan huomattava vaikutus naisten määrään Urheiluruudussa. Lähes kaikki tämän tutkimuksen aineiston naisista kertovat jutut sijoittuvat olympialaisten ajalle. Ainoastaan kolme naisurheilijoista kertovaa uutista sijoittui ajallisesti talviolympialaisten 2010 kisa-ajan ulkopuolelle. Miesten osuus urheilu-uutisista on tämän tutkimuksen mukaan 69 prosenttia ja naisten 9 prosenttia, kuten kuviosta 1 voidaan havaita. Ero on huima etenkin, koska aineisto on kerätty olympialaisten aikana, sillä juuri todettiin Olympialaisten vaikuttavan positiivisesti naisista tehtyjen juttujen määrään.

Niissä 182 urheilu-uutisten jutussa, joissa urheilijan sukupuoli voitiin määrittää, miehiä esiintyi kaikkiaan 69 prosentissa jutuista. Aineistoon mahtui myös kaksi miesurheilijoista kertovaa juttua,

joissa yksi joukkueen yksilö oli nostettu niin voimakkaasti esiin, että joukkue jäi lähinnä maininnaksi. Naisia esiintyi vastaavasti 9 prosentissa jutuista. Sekä miehistä että naisista samanaikaisesti kertovia uutisjuttuja oli 15 prosenttia kaikista jutuista. Jutut jakautuivat siten, että yksilöurheilijoista kertovissa jutuissa miehiä ja naisia oli yhdessä vähemmän kuin joukkueista kertovissa jutuissa, joista suurin osa oli tuloskatsauksia. Näissä poikkeuksetta miesten joukkueita oli enemmän, mutta siihen ei laskennallisesti ole kiinnitetty huomiota, sillä se olisi vääristänyt tulosta. Tässä kategoriassa esiintyi myös muutamia juttuja, joissa esiintyi samassa miehiä yksilöurheilijoina ja naisjoukkueita; naisia yksilöurheilijoina ja miesjoukkueita; ja kaikkia variaatioita yhdessä. Näitä käsitellään tässä luvussa vielä lisää lajijakaumasta puhuttaessa. Juttuja, joista sukupuolta ei pystytty määrittämään oli 7 prosenttia aineistosta.

Urheilu-uutisissa voidaan katsoa vallitsevan jonkinlainen tasapaino yksilöurheilijoiden ja joukkueiden välillä. Toisaalta yksilöurheilijat saavat enemmän aikaa ja joukkueita käsitellään monasti vain otteluiden tulosmaininnoissa. Kuvio 2 näyttää erot nais- ja miesurheilijoiden esiintyvyydessä joukkueiden ja yksilöurheilijoiden näkökulmasta tarkasteltuna. Huomionarvoista on, että aineisto antaa olettaa, että naisia esiintyy yhtä paljon sekä yksilöinä että joukkueina. Tämä taas on eri suuntainen tulos kuin aiemmat tutkimukset antaisivat olettaa (mm. Pirinen 1993).

Kuvio 2. Yksilöiden ja joukkueiden esiintyvyys

3.4 Lajijakauma

Tarkasteluajanjaksona Yleisradion Urheiluruudussa esiintyi kohtalaisen laaja lajikirjo. Näin voidaan sanoa sillä perusteella, että eniten huomiota saanut jääkiekko sai alle viidenneksen kaikesta huomiosta. Hallitseviksi lajeiksi nousivat ylivoimaisesti jääkiekko, jalkapallo, mäkihyppy, hiihto ja koripallo.

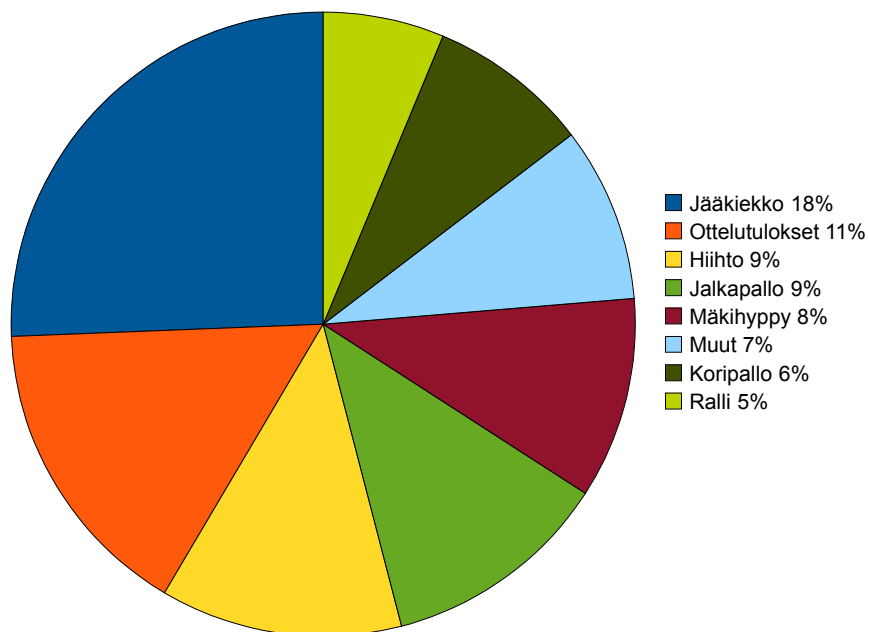
Otteluiden tuloksatsauksia ei ole eritelty tarkemmin lajien osalta, koska se olisi vääristänyt lajien saamaa huomiota. Jos esimerkiksi tuloksatsausten koripallotulokset olisi laskettu erillisinä huomioina, olisi koripallo saanut enemmän mainintoja kuin jääkiekko. Jääkiekko saa kuitenkin lajina enemmän huomiota, koska lajista tehdään varsinaisia pitkiä uutisjuttuja enemmän. Jotta tämä näkyisi, otteluiden tuloksatsaukset on laskettu omaksi 'lajityypikseen'. Tuloksatsaukset saivat paljon mainintoja, mutta niiden pituus on yleensä vain muutamia sekunteja. Niissä esiintyneitä lajeja olivat jääkiekko (SM-liiga ja mestis), salibandy, lentopallo, koripallo ja jääpallo.

Yhdestä erittäin pitkästä jutusta, jossa esiintyi sekä naisia että miehiä, on laskettu lajit erikseen, koska ne vaihtuivat ja jokaista lajia käsiteltiin enemmän kuin pelkkiä tuloksia. Kyseinen juttu on edellä mainituissa kuvioissa laskettu sarakkeeseen *Molemmat*. Myös sekä naisten hiihtoa että jääkiekkoa käsitelleestä jutusta laskettiin lajit erikseen, vaikka ne olivat samassa jutussa. Tämä siksi, että lajeihin kohdistunut huomio voidaan kuitenkin katsoa toisistaan erilliseksi. Lisäksi juttu, joka käsitteli sekä miesten mäkihyppyä että jääkiekkoa on laskettu kahdesti vain lajien osalta. Myös kaksi juttua, jotka käsitelivät erikseen hiihtäjiä ja mäkihyppääjiä, on laskettu kahdesti. Yhdistetty on kuitenkin laskettu omaksi lajityypikseen. Lisäksi naishiihtäjää ja miesten jääkiekkoa käsiteltyt juttu on laskettu kahdesti lajien osalta.

Muut osioon kuuluu juttuja, jotka käsittelevät yleisellä tasolla urheilua, mutta eivät mitään yksittäistä urheilulajia. Osioon on laskettu muun muassa olympialaisia, mitaleja, lähetysaikoja ja urheilun tutkimusta käsitteleviä juttuja. Doping on laskettu omaksi 'lajikseen', sillä se on urheilun saralla merkittävä ilmiö etenkin suurten urheilutapahtumien yhteydessä. Tämän tutkimuksen aineiston osalta dopingia käsittelevät jutut eivät käsitelleet erityisesti minkään lajin tai sukupuolen urheilijoita, vaan ne on merkitty sukupuolettomiksi.

Edellä mainituista syistä lajikuviot eivät ole verrannollisia aiempien kuvioden kanssa. Lajeja on siis laskettu enemmän kuin uutisjuttuja. Kuviosta 3 voidaan nähdä tutkittuna ajanjaksona Urheiluruudussa useimmin esiintyneet lajit. Kuviosta 3 näkyvät eniten mainintoja saaneet lajit sukupuoleen katsomatta. Taulukossa ovat mukana enemmän kuin kolme prosenttia kaikista maininnoista saaneet lajit. Kuviosta näkyvät lajit kattoivat noin 73 prosenttia kaikista tarkasteluajankohtana Urheiluruudussa esiintyneistä lajeista.

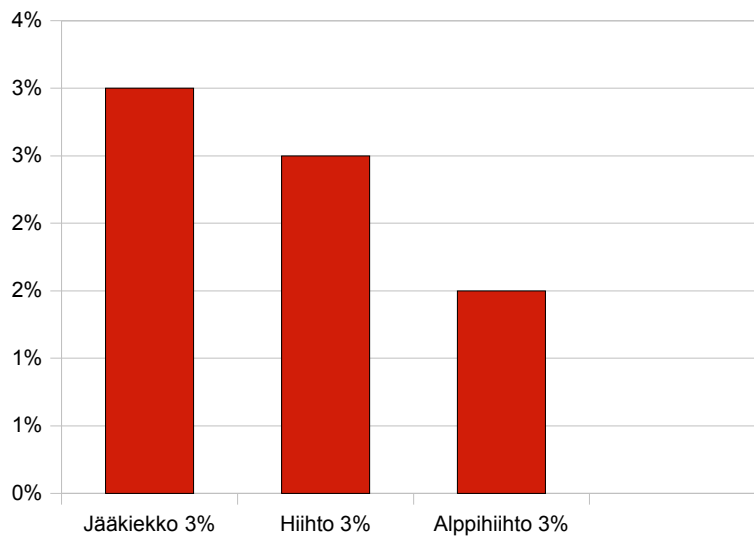
Kuvio 3. Urheiluruudussa eniten mainintoja saaneet lajit

Naisurheilijoiden osalta eniten huomiota saivat jääkiekko ja hiihto. Koko aineistosta kuitenkin naisten jääkiekko sai vain kolme prosenttia maininnoista, kun taas miesten jääkiekko oli 14 prosentilla ylivoimaisesti hallitsevin laji koko Urheiluruudussa. Naisten osalta eniten huomiota saaneet lajit ovat jääkiekko, hiihto ja alppihiihto. Naisten osalta joitain mainintoja saivat myös taitoluistelu, lentopallo, kumparelasku, muodostelmaluistelu ja ampumahiihto. Naiselliseksi mielletty talvilaji taitoluistelu jäi hyvin kauas kärjestä. Yleisradio kuitenkin seurasi ohjelmistonsa osalta taitoluistelua hyvin tiiviisti. Naisia ei esiintynyt ollenkaan erityisen maskuliinisiksi miellettyjen lajien kuten nyrkkeilyn tai autourheilun parissa, vaikka naisetkin kilpailevat kyseisten lajien parissa. Vuoden 2010 olympialaisten menestyslajin lumilautailun naiset eivät saaneet huomiota, vaikka miehet saivat. Lisäksi ainuttakaan naisjalkapalloilijaa ei tarkasteluajankohtana

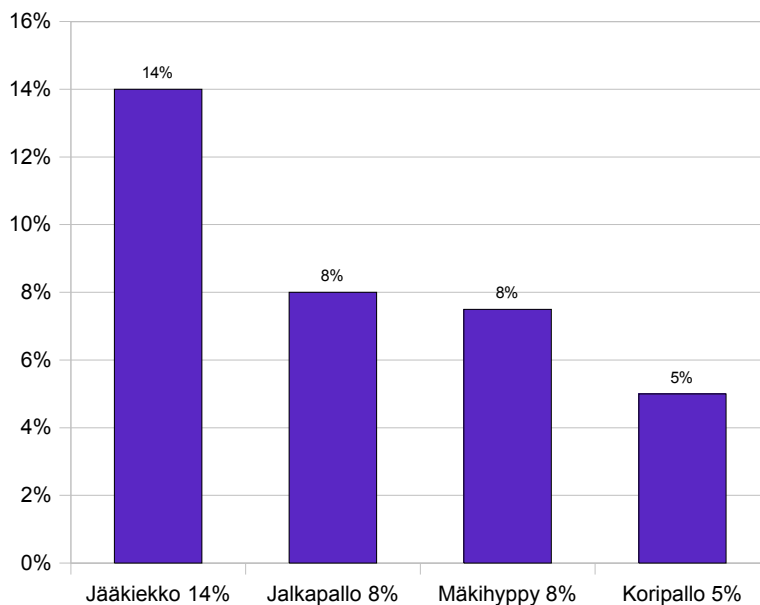
Urheiluruudussa näkynyt, vaikka jalkapallo on tämän tutkimuksen mukaan Urheiluruudun kolmanneksi suurin laji. Naisten kärkilajit on nähtävissä kuviosta 4.

Kuvio 4. Eniten mainintoja saaneet lajit naisten osalta

Miesten osalta eniten näkyvyyttä saivat jääkiekko, jalkapallo, mäkihyppy ja koripallo, kuten kuviosta 5 näkyy. Ottelutuloksissa miehet saavat toiseksi eniten huomiota heti jääkiekon jälkeen, mutta sitä ei ole laskettu mukaan kuvioon, sillä kyseessä on lyhyt juttupätkä, joka usein kattaa useamman lajin. Miesten osalta lajikirjo on laajempi kuin naisten. Esimerkiksi ralli, lumilautailu, pikaluistelu, yleisurheilu, tennis ja jääpallo saivat miesten kohdalla vain yhden maininnan vähemmän kuin naisten toiseksi suosituin laji hiihto.

Kuvio 5. Eniten mainintoja saaneet lajit miesten osalta

Yhdessä naisia ja miehiä esiintyi hiihdon ja tuloskatsausten parissa eniten. Yhdessä esiintyneet hiihtäjämiehet ja -naiset saivat neljä prosenttia kaikista maininnoista. Ottelutuloksissa sekä naiset että miehet yhdessä saivat kuusi prosenttia kaikista maininnoista. Ottelutuloksissa naisten osalta hallitseva laji oli lentopallo. Lajeista, joissa molemmat sukupuolet esiintyivät yhdessä, mainintoja saivat jääkiekko, koripallo, kelkkailu ja pöytätennis. Lajihuomion suhteen jonkinlainen tasapaino vallitsi vain hiihdon suhteen.

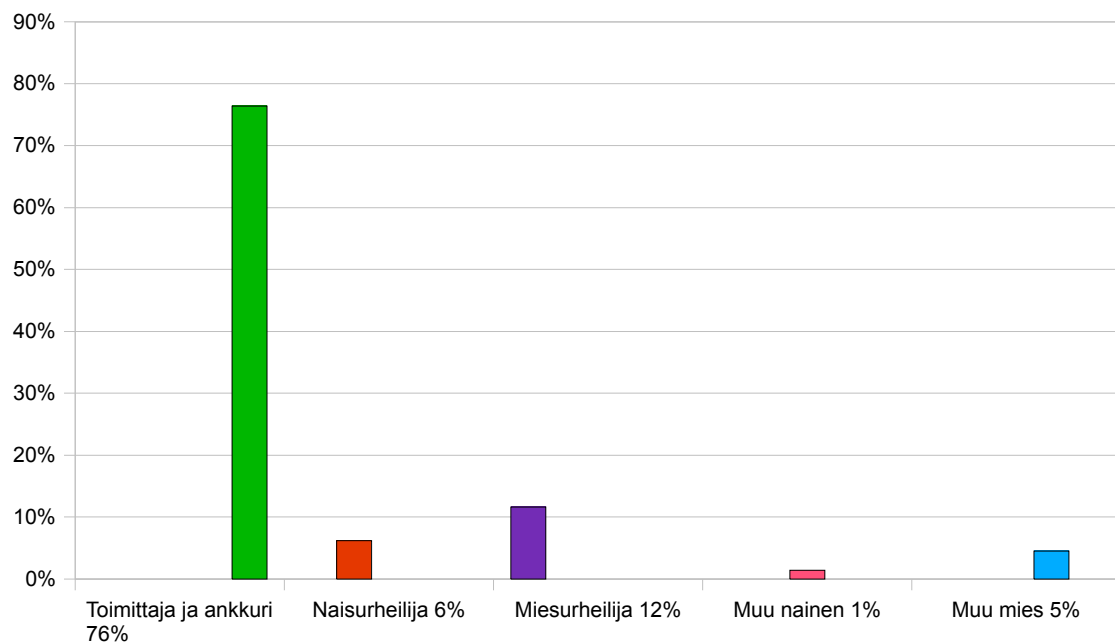
3.5 Puheajan jakautuminen

Puheaikakaan ei jakaudu tasaisesti miehille ja naisille Urheiluruudussa. On selvää, että mikäli naisia esiintyy huomattavasti vähemmän, he saavat myös vähemmän puheminuutteja. Yhteensä kaikki haastateltavat puhuivat 63.13 minuuttia. Miehet käyttivät tästä ajasta noin 86 prosenttia ja naiset noin 14 prosenttia. Näissä luvuissa on mukana kaikki Urheiluruudun haastateltavat, ei pelkästään urheilijat. Naisten kohdalla puhujat olivat käytännössä kuitenkin lähes poikkeuksellisesti urheilijoita.

On kuitenkin kiinnostavaa tarkastella lähemmin sitä, miten puheaika jakautuu niissä jutuissa, joissa on sekä miesurheilijoita että naisurheilijoita. On myös mielenkiintoista tietää kuinka paljon urheilija saa puhua itse itsestään ja omista suorituksistaan ja kuinka paljon taas joku muu analysoi tätä, ja onko tässä eroa mies- ja naisurheilijoiden välillä.

Kuviosta 6 voidaan nähdä, että eniten Urheiluruudussa puhuvat toimittajat ja uutisankkurit. Toisena tulevat miesurheilijat, jotka ovat saaneet puheaikaa molemmista sukupuolista yhdessä kertovissa uutisissa lähes kaksinkertaisen määrän naisurheilijoihin verrattuna. Huomionarvoista on myös se, että miespuoliset asiantuntijat ja valmentaja (Muut miehet) ovat saaneet lähes yhtä paljon puheaikaa kuin naisurheilijat. Muita kuin urheilijanaisia Urheiluruudun uutisissa kuullaan hyvin vähän; vain hieman yli prosentti tarkastelussa olleissa jutuissa puheaikaa saaneista oli naispuolisia asiantuntijoita.

Kuvio 6. Puheajan jakautuminen molemmista sukupuolista kertovissa uutisissa

Pelkästään naisista ja miehistä kertovia uutisia on tarkasteltu sen osalta kuinka paljon he saavat puhua itse itsestään ja omista suorituksistaan. Tässä on tarkasteltu vain sitä miten puhemahdollisuudet jakautuvat eri toimijoille; urheilijalle, toimittajalle ja asiantuntijalle. Puheminuutteihin ei ole kiinnitetty huomiota. Naisurheilijat saivat puhua itse itsestään 39 prosentissa kaikista naisista kertovista jutuista. Kuudessa prosentissa jutuista valmentaja puhui urheilijan puolesta. 56 prosentissa jutuista vain toimittaja tai ankkuri kertoi naisurheilijasta tai -urheilijoista. Tästä huolimatta myöhemmin tässä tutkimuksessa tulee esiin se, että naisurheilijoista tehdyt jutut kuvaavat urheilijoita passiivisessa asemassa, vaikka se saisivatkin puhua itse itsestään. Miehiä taas kuvataan aktiivisin termein ja kielikuvin, vaikka he eivät itse puhuisikaan omasta suorituksestaan.

Miesurheilijoiden kohdalla prosentit eivät ole täysin samansuuntaisia naisurheilijoiden kanssa. Yhtäläisyyksiä kuitenkin löytyy: Toimittajat puhuvat ylivoimaisesti eniten ja toiseksi eniten puhemahdollisuuksia on urheilijoilla itsellään. Miesten kohdalla erilaisten asiantuntijoiden ja valmentajien osuus puhujista on kuitenkin reilusti korkeampi kuin naisurheilijoista kertovien uutisten kohdalla. Miesurheilijat saivat puhua yksin itsestään 19 prosentissa jutuista ja yhdessä asiantuntijoiden kanssa he esiintyivät 8 prosentissa jutuista. Urheilijat saivat puheenvuoron siis yhteensä 27 prosentissa jutuista. Pelkkä asiantuntija tai valmentaja puhui 12 prosentissa jutuista. Pelkkä toimittaja tai ankkuri puhui 61 prosentissa jutuista.

Miesurheilijoiden kohdalla on kuitenkin otettava huomioon prosentteja vertailtaessa, että miesurheilijoista kertovien uutisjuttujen kirjo on moninaisempi. Haastateltavien kirjo on laajempi, juttuja on myös valmentajista, lyhyitä mainintoja otteluiden tuloksista tai uusien urheilijoiden valinnoista jne. on enemmän. Naisten kohdalla ei esimerkiksi esiintynyt sellaista juttutyyppeä, jossa sekä valmentaja, asiantuntija että urheilija puhuivat yhdessä. Naisten mahdollisuutta puhua itsestään nostivat todennäköisesti myös olympialaiset, jotka toivat urheilijat toimittajien ulottuville helpommin. Näin ollen, vaikka miesurheilijoiden kohdalla juttuja, joissa urheilija saa puhua itsestään, on prosentuaalisesti vähemmän, se ei kerro koko totuutta varsinkaan, kun tätä vertaa siihen, että miehet puhuvat minuuteissa enemmän kuin naiset. Puheaikaa merkityksellisemmäksi nousee kuitenkin puheen laatu ja merkitykset. Tästä huolimatta on huomionarvoista että naiset saavat äänensä kuuluviin hyvin silloin, kun heistä tehdään uutinen.

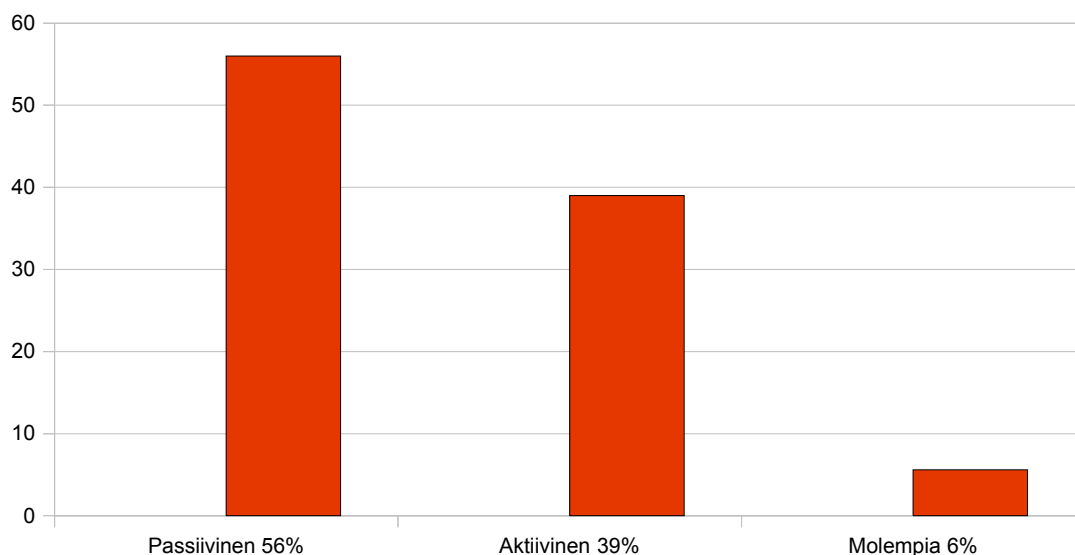
3.6 Urheilijan asema – aktiivinen vai passiivinen, sankari vai häviö

Aktiivisuus ja passiivisuus

Urheilijan asema on tulkittu passiiviseksi mikäli häntä ei haastateltu, hänen puolestaan puhui valmentaja tai joku muu asiantuntija, toimittaja puhui urheilijasta tai joukkueesta passiivissa tai objektina/toiminnan kohteena tai urheilijan persoonaa ja suoritusta pyrittiin muuten häivyttämään tai vähättelemään. Suurimmassa osassa tapauksia on kuitenkin katsottu, että urheilijan rooli on aktiivinen, jos hän puhuu itse itsestään ja suorituksestaan jutussa. Aktiivisuus ja passiivisuus ovat siinä määrin tulkinnallisia elementtejä, että joissain kohdissa toinen tutkija olisi saattanut tulla toisiin tuloksiin.

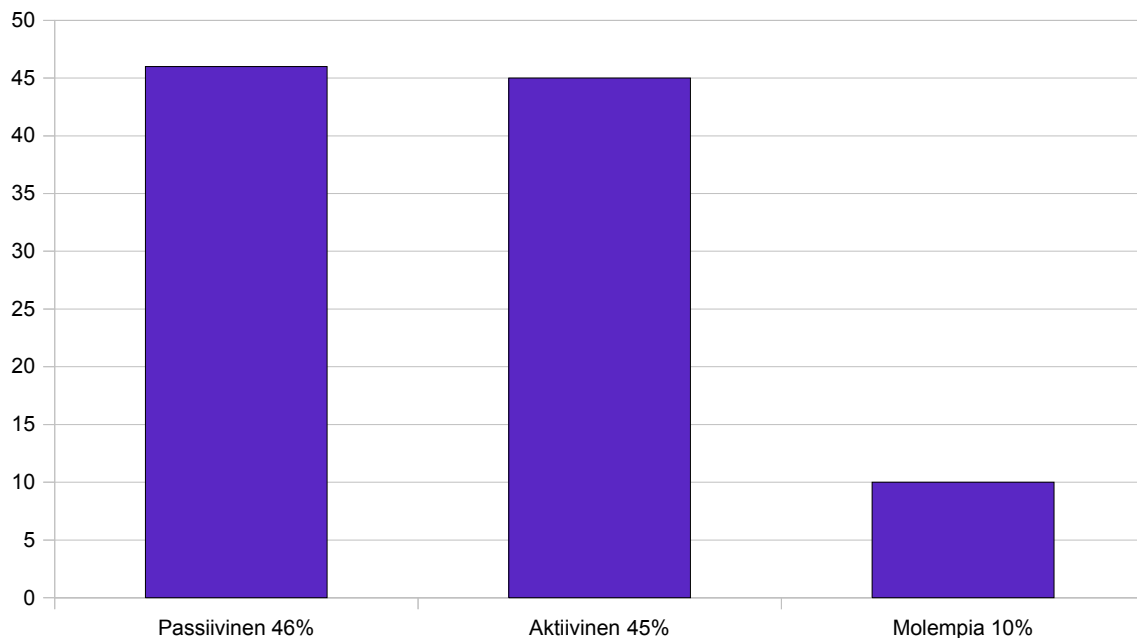
Vain naisurheilijoita käsittelevistä jutuista naisurheilijat esitettiin passiivisessa roolissa 56 prosentissa. Aktiivisessa roolissa naisurheilijat nähtiin 39 prosentissa jutuista. Ero ei ole valtava, sillä naisurheilijat esiintyivät aktiiviseksi tulkittavassa roolissa 7 jutussa ja passiiviseksi tulkittavassa roolissa 10 jutussa. Yhdessä jutussa oli sekä passiivisia että aktiivisia naisurheilijoita. Mainitut seikat näkyvät kuvioista 7.

Kuvio 7. Aktiivisuus ja passiivisuus Urheiluruudun jutuissa, joissa esiintyy vain naisia

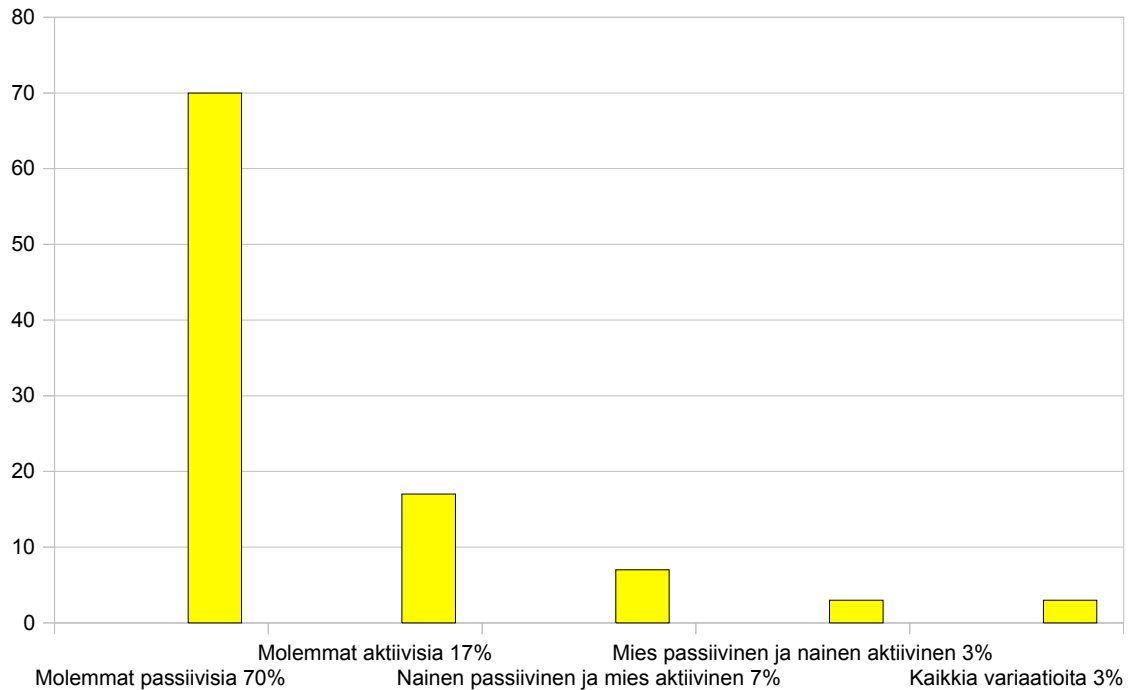
Miesurheilijoita käsittelevissä jutuissa erot aktiivisten ja passiivisten näkökulmien välillä ovat huomattavasti pienemmät. Eroa ei käytännössä katsoen ole. Passiivisessa roolissa esiintyviä miehiä on 46 prosenttia aineistosta ja aktiivisessa 45 prosenttia, kuten kuviosta 8 näkyy. Juttuja, joissa esiintyy iesurheilijoita sekä passiivisessa että aktiivisessa roolissa, on 10 prosenttia aineistosta.

Kuvio 8. Aktiivisuus ja passiivisuus Urheiluruudun jutuissa, joissa esiintyy vain miehiä

Sellaisissa Urheiluruudun jutuissa, joissa esiintyy sekä naisia että miehiä, passiivisuus hallitsee selkeästi. Tämä kuitenkin johtuu siitä, että kaikki tuloskatsaukset on tulkittu urheilijan passiivista roolia korostaviksi. 30:stä molempia sukupuolia yhtä aikaa käsittelevästä jutusta 21 esitti molemmat sukupuolet passiivisina. Tämä on 70 prosenttia kaikista niistä jutuista, joissa molemmat sukupuolet esiintyvät yhdessä. Tämän voi nähdä kuviosta 11. Kuviosta näkee myös, että aineistoon mahtui vain yksi juttu, jossa oli sekä passiivisessa että aktiivisessa roolissa esitettyjä mies- ja naisurheilijoita.

Kuvio 9. Aktiivisuus ja passiivisuus Urheiluruudun jutuissa, joissa esiintyy molempia sukupuolia

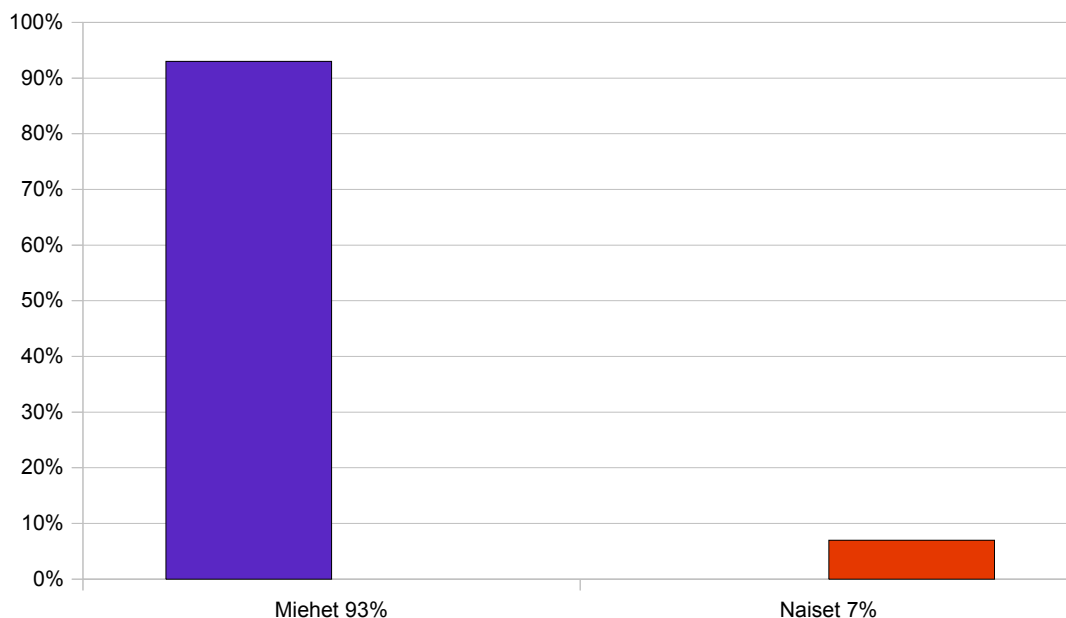
Kaiken kaikkiaan tämän aineiston perusteella voidaan todeta, että passiivinen rooli kaikkien urheilijoiden kohdalla on Urheiluruudun käsittelytavoissa hallitseva. Vain miesurheilijoiden kohdalla vallitsee jonkinlainen tasapaino, vaikkakin voidaan väittää, että passiivisesti urheilijoita esittävien juttujen määrän pitäisi olla pienempi myös miehiä käsittelevissä jutuissa. Voidaan olettaa, että tasapaino johtuu mahdollisesti siitä, että miesten määrä urheilu-uutisissa on huomattavasti naisia korkeampi, joten tämä tasoittaa eroa passiivisten ja aktiivisten käsittelytapojen välillä.

Sankarit ja häviäjät

Sankareita Urheiluruudussa esiintyi kaiken kaikkiaan 57 kappaletta. Sankareita esiintyi sekä joukkueista että yksilöistä kertovissa uutisissa. Joukkueista kertovissa uutisissa sankarit olivat kaikki yksilöitä, jotka olivat ottelun tai joukkueen sisällä tehneet jotain merkittävää tai maininnan arvoista. Samassa jutussa esiintyneet useat sankarit on laskettu erikseen, joten sankareiden määrä ei ole verrannollinen uutisjuttujen määrän kanssa. Sankarin rooliksi on tulkittu se, että toimittaja tai ankkuri käyttää ylistäviä sanoja ja painottaa henkilön suorituksen merkittävyyttä tai ylistää urheilijan persoonaa.

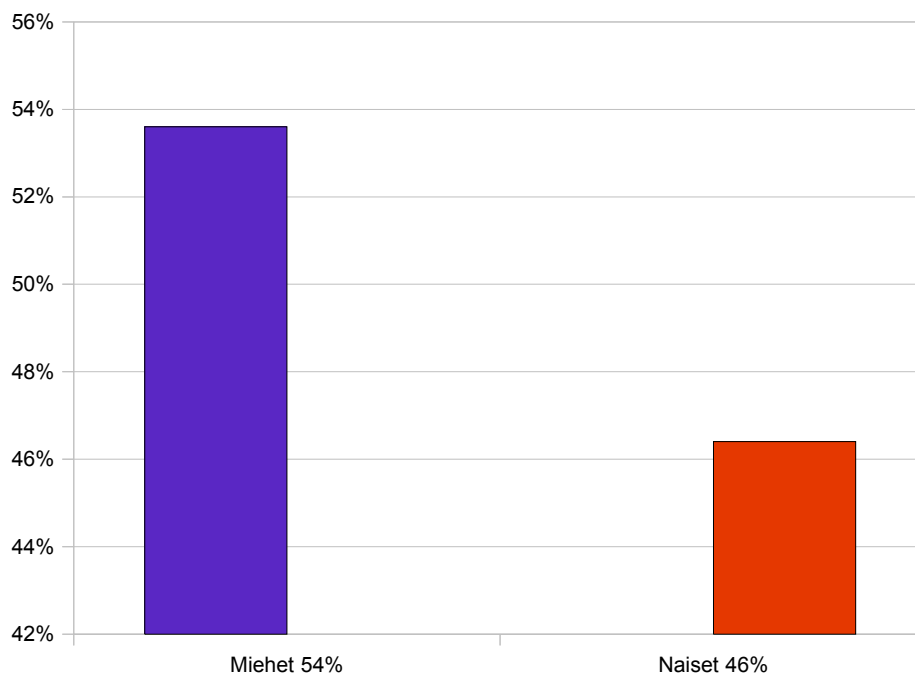
Urheiluruudun esittämä sankaruus voidaan tiivistää siten, että sankari on pääasiassa mies, koska 93 prosenttia Urheiluruudun sankareista on tämän tutkimuksen mukaan miehiä. Tämä siitäkin huolimatta että naiset saivat aineistoon kuuluneissa Vancouverin olympialaisissa mitaleja miehiä enemmän, ja jonkilaisen suhteen voitaisiin olettaa vallitsevan sankaruuden ja voiton välillä. Sankareista naisia oli vain seitsemän prosenttia. Sankaruuden lajeihin tai olemukseen ei olla tässä tutkimuksessa perehdytty tarkemmin.

Kuvio 10. Mies ja naisurheilijat sankarin roolissa

Häviäjiä Urheiluruudussa esiintyi kaikenkaikkiaan 28. Myös häviäjiä esiintyi sekä joukkueista että yksilöistä kertovissa jutuissa. Häviäjinä saatettiin kuitenkin mainita myös koko joukkue eikä häviäminen henkilöidy välttämättä yhtä usein kuin sankaruus. Tyypillistä häviäjistä kertoville uutisjutuille on myös jutun sävyn negatiivisuus. Häviäjän roolissa naisia ja miehiä esiintyi lähestulkoon yhtä monta. Miespuolisia urheilijoita oli häviäjän roolissa vain kaksi enemmän kuin naisia. Häviäjistä käytettiin jutuissa muun muassa ilmaisuja ”ei yltänyt kärkiryhmään”, ”jäi kauas kärjestä”, ”epäonnistui”, ”oli tyytyminen”, ”eivät kyenneet”.

Kuvio 11. Mies- ja naisurheilijat häviäjän roolissa

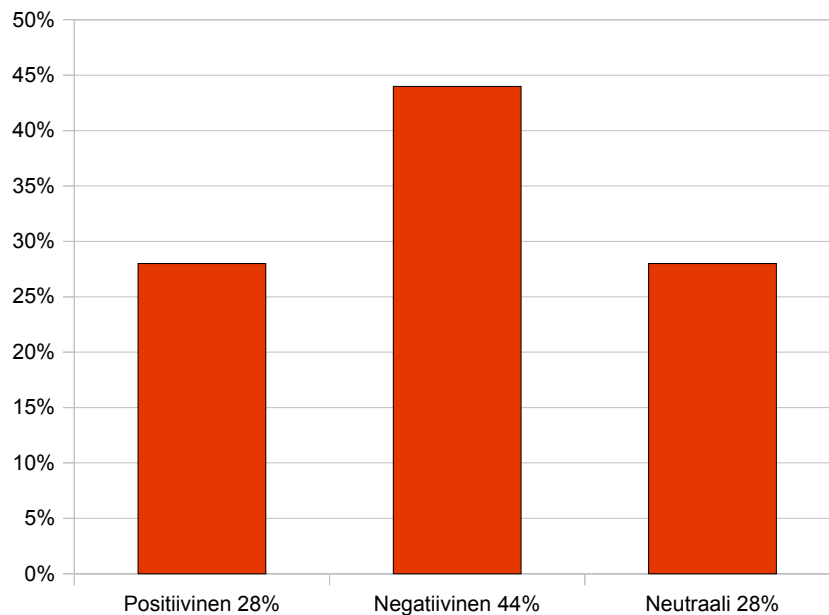

3.7 Uutisen sävy – positiivinen vai negatiivinen

Jos sankarin ja häviäjän roolia vertaa positiiviseen ja negatiiviseen sävyyn uutisessa, voi huomata, että negatiivisuus ja häviäjän rooli esiintyvät yhtä aikaa, mutta positiivisuus ja sankaruus eivät aina esiinny yhdessä. Sankaruutta voidaan käsitellä myös neutraalisti. Negatiivinen sävy ja sankaruus esiintyvät yhdessä vain yhdessä uutisjutussa.

Naisurheilijoiden kohdalla positiivinen, negatiivinen ja neutraali käsittelytapa jakautuivat melko tasaisesti. Neutraaleja ja positiivisia uutisjuttuja oli yhtä paljon. Negatiivinen käsittelytapa on kuitenkin lievästi hallitseva. Negatiivissävytteisiä uutisjuttuja oli aineistossa naisurheilijoiden kohdalla 44 prosenttia eli hieman alle puolet.

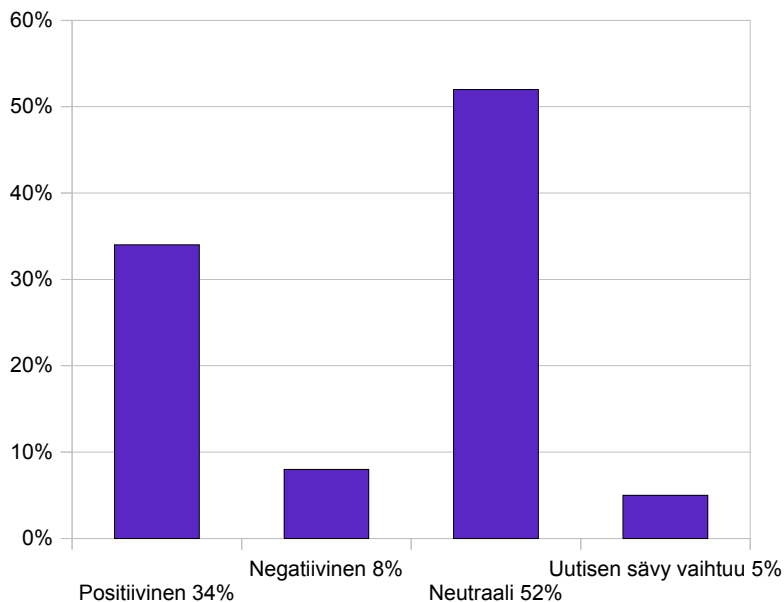
Kuvio 12. Naisurheilijoista kertovien uutisten sävy

Miesurheilijoista kertovia uutisjuttuja hallitsee neutraali (toteava, kertova ei kuvaileva) sävy 50 prosentilla. Myös positiivisiksi tulkittavien juttujen määrä on korkea, 34 prosenttia. Negatiivisten uutisten määrä on huomattavan alhainen, kahdeksan prosenttia kaikista miesurheilijoista kertovista jutuista. Tätä voidaan selittää neljällä tavalla. Uutisten määrän lisääntyessä negatiivisuuden määrä tasoittuu, miehistä tehdään joko tietoisesti tai tiedostamatta positiivisempia uutisia, heidän menestykseensä reagoidaan herkemmin tai tutkija on tulkinnut naisia ja miehiä käsitteleviä juttuja eri tavoin. Pelkkä eri tavoin tulkitseminen ei yksin riitä selittämään eroa naisista ja miehistä kertovien juttujen sävyjen välillä vallitsevaa huomattavaa eroa, vaan syitä on oltava muitakin.

Valistunut arvioni on, että miehistä uutisoidaan vähemmän negatiivisesti, koska heistä uutisoidaan enemmän. Myös miespuolisia sankareita on selvästi enemmän kuin naispuolisia, joten miesten menestykseenkin saatetaan reagoida herkemmin. Miespuolisten urheilijoiden kohdalla esiintyi myös sävyn vaihtumista kesken uutisen etenkin niissä tapauksissa, joissa puhuttiin useista saman lajin yksilöurheilijoista samassa jutussa. Sävy vaihtui joko positiivisen ja negatiivisen tai neutraalin ja negatiivisen välillä.

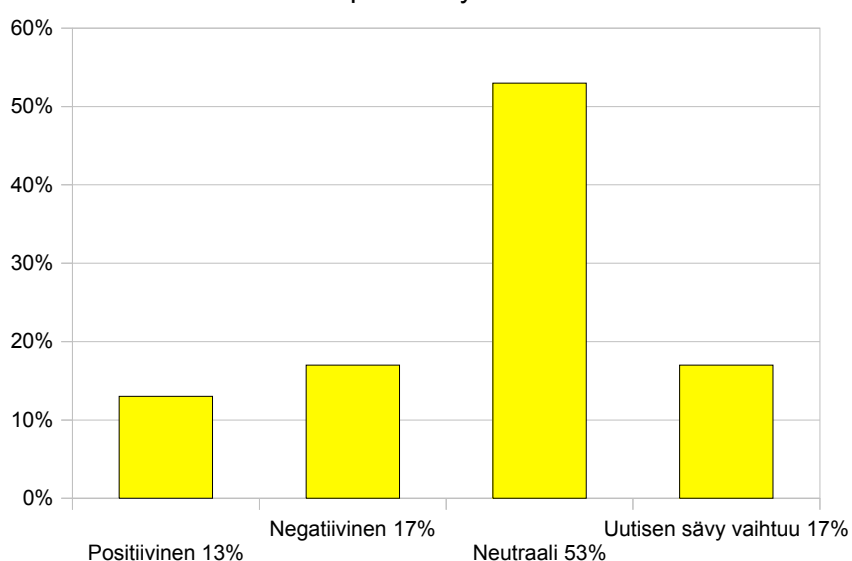
Kuvio 13. Miesurheilijoista kertovien uutisten sävy

Molempia sukupuolia yhdessä käsitellessä uutisjutuissa neutraali sävy oli hallitseva. Yli puolet

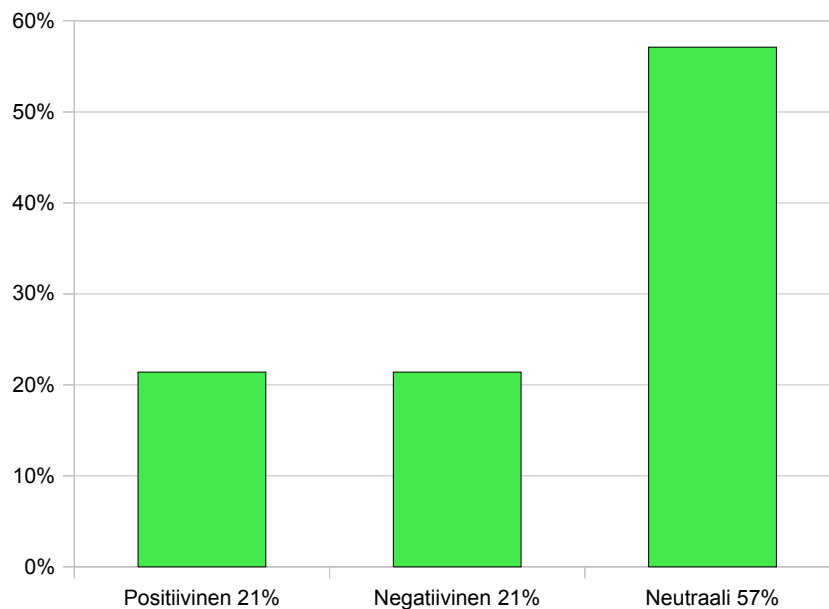
molempia sukupuolia yhdessä käsittelevistä uutisjutuista oli sävyiltään neutraaleja. Tämä saattaa johtua tulokatsausten suuresta määrästä, sillä lyhyissä tulokatsauksissa ei aineiston perusteella näytä juuri esiintyvän kantaaottavia ilmaisuja tai kuvailua, vaan sävy on kertova ja toteava. Neutraalien juttujen määrä oli lähes sama kuin tulokatsausten määrä. Aineistossa esiintyi myös pieni määrä uutisia, joiden sisällä sävy vaihtui kesken uutisen eri urheilijaa käsiteltäessä. Negatiivissävytteisiä uutisia oli yhtä paljon kuin niitä, joissa sävy vaihtui kesken uutisen. Selkeästi positiivissävyisiä uutisia oli kaikkein vähiten, vain 13 prosenttia.

Kuvio 14. Molemmista sukupuolista yhdessä kertovien uutisten sävy

Jutut, jotka kertoivat urheilusta yleisesti eivätkä kummastakaan sukupuolesta, olivat sävyltään pääosin neutraaleja. Kumpaankin, positiivisiin ja negatiivisiin, uutisjuttuihin verrattuna neutraaleja oli kaksinkertainen määrä. Neutraalisti urheilua käsitteleviä juttuja oli 57 prosenttia kaikista tähän kategoriaan kuuluneista uutisjutuista.

Kuvio 15. Yleisesti urheilusta kertovien uutisten sävy

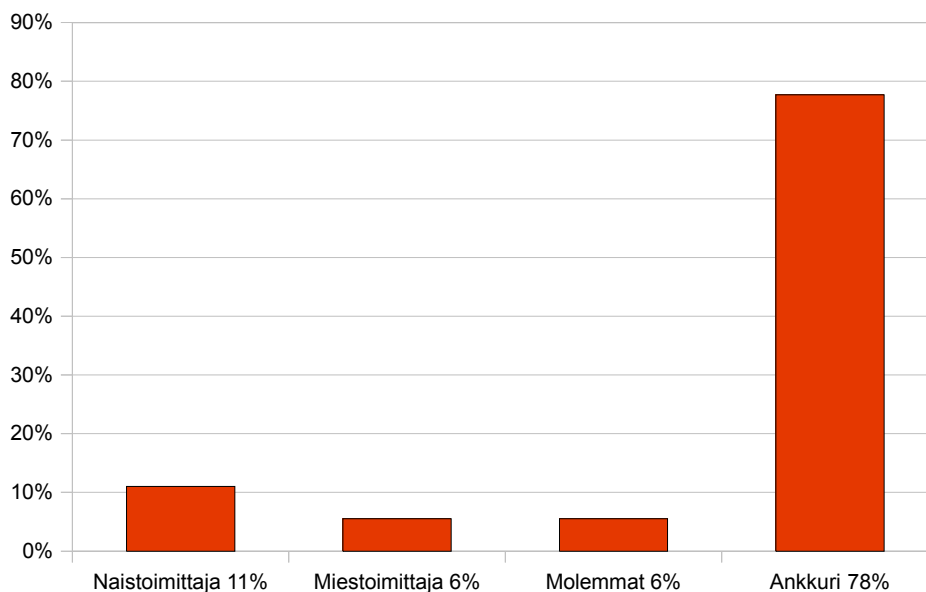
3.8 Toimittajan sukupuolen vaikutus

Toimittajan sukupuolen vaikutusta uutiseen on hyvin vaikea arvioida, sillä moni muukin asia vaikuttaa jutun muodostumiseen. Tässä tutkimuksessa on keskitytty arvioimaan lähinnä sitä tekevätkö naisuutiset naisurheilijoista enemmän juttuja kuin miestuutiset, koska varsinaisiin valintoihin ja siihen onko sukupuolella vaikutusta siihen, on mahdotonta päästä käsiksi käytetyillä menetelmillä. Kaiken kaikkiaan tämän kategorian käsitteleminen on haasteellista ja tarjoaa vain heikosti suuntaa antavia tuloksia, sillä naisurheilijoista kertovia uutisjuttuja on aineistossa vain 18.

Tarkastelun perusteella voidaan huomata, että suurin osa naisurheilijoista kertovista jutuista on ankkureiden lukemia. Kuten myös suurin osa molemmista sukupuolista kertovista jutuista.

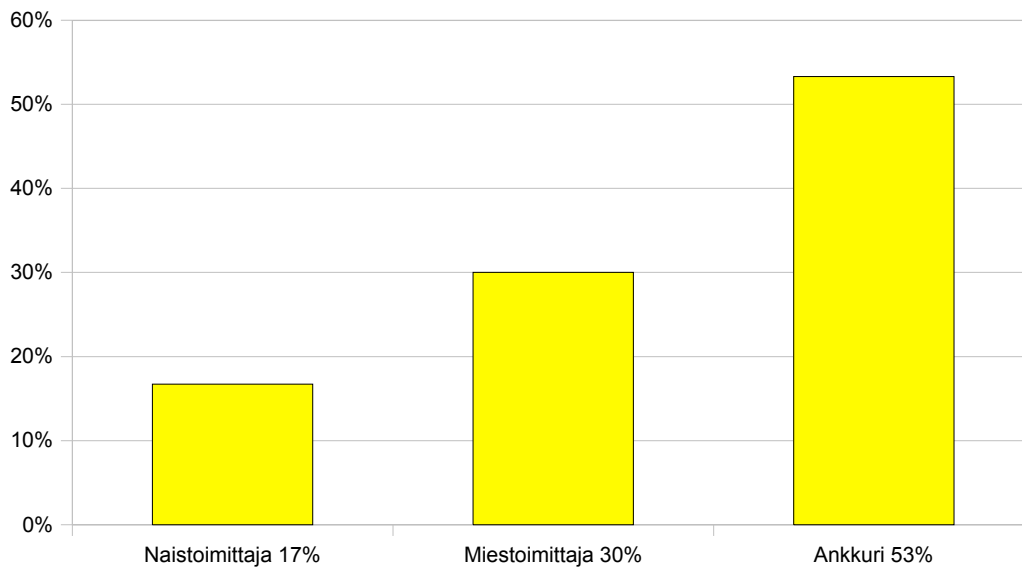
Naisurheilijoista kertovien uutisten joukossa oli myös yksi sellainen, jonka tekijöinä oli sekä nais- että miestuutis-toimittaja.

Kuvio 16. Naisurheilijoista kertovien uutisten toimittajat

Pelkästään tämän aineiston perusteella ei voida väittää, että naisuutiset tekisivät naisurheilijoista enemmän juttuja kuin miestuutiset. Naistuutisten naisurheilijoista tekemiä juttuja oli aineistossa vain kaksi. Kumpikin oli sävyiltään negatiivinen. Ensimmäisessä jutussa käsiteltiin erikseen kolmea suurpujottelijaa aktiivisessa häviäjän roolissa. Toisessa naistuutisten tekemässä jutussa käsiteltiin Suomen naisten jääkiekkjoukkuetta passiivisessa roolissa.

Kuvio 17. Molemmista sukupuolista kertovien uutisten toimittajat

Kun näitä kahta kuviota vertaa negatiivisuutta ja positiivisuutta tai aktiivisuutta ja passiivisuutta käsitteleviin kuvioihin, voidaan huomata, että naistoimittajat eivät käsittele urheilijoita ainakaan poikkeuksellisen positiivisessa sävyssä tai aktiivisessa asemassa. Vertailua on kuitenkin vaikea saada aikaan, sillä aineistossa on naistoimittajien naisurheilijoista tekemiä juttuja vain kaksi. Määrä ei millään muotoa ole riittävä. Aineisto antaa kuitenkin viitteitä siitä, että naistoimittajat eivät käsittele naisurheilijoita eri tavoin kuin naisurheilijoita käsitellään keskimäärin. Aiemmat kuviot antavat viitteitä siitä, että naisia käsitellään miehiä herkemmin passiivisina ja negatiivisessa sävyssä. Myös kaksi aineiston naistoimittajien naisurheilijoista tekemää juttua noudattavat pitkälle tätä kaavaa. Voidaan olettaa, että naistoimittajien käsittelytavat eivät eroa miestoimittajien käsittelytavoista suuresti ainakaan systemaattisesti, koska aineistossa ei voida tällaista nähdä. Näyttää ennemminkin siltä, että urheilijan sukupuolella on suurempi vaikutus kuin toimittajan sukupuolella. Tämän todentamiseen tarvitaan kuitenkin lisätutkimusta.

4 AINEISTON LAADULLINEN ANALYYSI

Laadulliseen analyysiin tarkemman naiskuvan selvittämiseksi on valittu kaikki naisurheilijoita pelkästään tai naisia ja miehiä yhdessä käsittelevät uutisjutut. Laadullisessa analyysissä on pureuduttu erityisesti hyperkuvien, iän, ulkonäön ja puhetaojen tarkkailuun. Myös puhe sankaruudesta ja häviöstä on otettu tarkkailuun. Myös urheilijan tunnetilan kuvailuun tai mainintaan on kiinnitetty huomiota.

Analyysissä on myös kiinnitetty huomiota siihen onko jutuissa viitattu urheilijan ulkonäköön, yksityiselämään tai ikään. Ikään kohdistuva viittaus voi tarkoittaa myös muuta kuin suoraa iän mainitsemista. Esimerkiksi urheilijan kutsuminen konkariksi lasketaan ikään kohdistuvaksi viittaukseksi. Samoin myös se, jos mainitaan hänen osallistuneet useisiin Olympialaisiin tai todetaan hänen olevan tyttö tai poika, koska nämä ilmaukset viittaavat nuoruuteen.

4.1 Naisurheilijat Urheiluruudun silmin

Laadullisessa analyysissä tarkastellaan sitä minkälaisia stereotypioita Urheiluruutu esittää naisurheilijoista sekä sitä, minkälaista kuvamaailmaa Urheiluruutu tarjoaa naisurheilijoista. Teoriasta nousevia stereotypioita ovat ruumiin maskuliinisuuden häivyttäminen naisellisuuden alleviivaamisella, passiivisuus, marginaalisuus ja koko lajin personoiminen yksilöön.

Naisellisuuden alleviivaamisesta merkkejä ovat muun muassa sekä kuvalliset että sanalliset ulkonäköviittaukset, viittaukset kiltteyteen, nuoruuteen, fyysiseen heikkouteen ja tyttömäisyyteen. Teorian pohjalta voisi olettaa, että naisurheilijoiden kohdalla korostetaan nuoruutta ja kauneutta. Toisaalta voidaan myös todeta, että televisiossa ei sanallisesti tarvitse alleviivata urheilijan ulkonäköä tai ikää, sillä se voidaan näyttää.

Stereotypioita tarkastellaan roolien avulla tyypittelemällä kaikki uutisjutuissa esiintyneet roolit ja tarkastelemalla tämän jälkeen niiden stereotyyppisyyttä. Tässä mielessä laadullinen osuus on hyvin aineistolähtöinen. Teoriaosuudessa todettiin, että roolin käsite mielletään tässä tutkimuksessa aktiiviseksi toiminnaksi, joka ei ole stereotypian tavoin kulttuurisyntyinen ja kollektiivinen positio. Roolista tulee stereotyyppinen, mikäli se täyttää edellä mainitut ehdot. Sen on siis oltava yli ajan toistuva ja passiivinen yleistys. Laadullisessa osiossa kiinnitetään siis huomiota siihen toteutuiko tämä esiintyneiden roolien kohdalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tässä osiossa tarkastellaan toistuvatko tietyt roolit jutusta toiseen, ovatko ne jonkun muun kuin urheilijan itsensä

asettamia ja täyttävätkö ne aiempien teorioiden ja tutkimusten esittämiä kriteerejä. Esimerkiksi kyseessä on häviäjän rooli, jos urheilija itse toteaa epäonnistuneensa ja samaistuu häviäjän rooliin, mutta kyse on stereotypiasta, mikäli urheilija itse ei koe olevansa epäonnistuja, mutta toimittaja positioi hänet häviäjäksi ja epäonnistujaksi ja näin tapahtuu toistuvasti eri urheilijoiden kohdalla.

Osa stereotypioista nousi esiin jo määrällisen analyysin kohdalla. Näitä esiin nousseista stereotypioita ovat passiivisuus, marginaalisuus ja negatiivisuus. Näitä käsitelläänkin laadullisessa analyysissä ensimmäisenä, sillä laadullisella tarkastelulla on mahdollista saada lihaa luiden ympärille määrällisten tulosten kohdalla ja selittää niitä tarkemmin.

4.2 Marginaalisuus

Eräs aineistosta selkeimmin erottuva stereotypia oli naisurheilijoiden marginaalisuus, jonka muun muassa Jennifer Hargreaves (2000) mainitsee toistuvan yleisesti naisurheilijoiden kohdalla mediasta toiseen. Urheilu-uutisissa sen voidaan sanoa toistuvan yli ajan jo sillä perusteella, että vain yhdeksän prosenttia kaikista jutuista käsitteli pelkästään naisia ja naiset saivat haastateltavien puheajasta 14 prosenttia. Tämä voidaan todeta jo aineiston määrällisen tarkastelun pohjalta. On tietysti huomioitava, että prosentti olisi korkeampi mikäli sekä naisista että miehistä yhdessä kertovat jutut laskettaisiin mukaan. Näin ei kuitenkaan ole perusteltua tehdä, sillä on eri asia tehdä uutinen naisurheilijoista ja naisten urheilusta kuin lajista kokonaisuudessaan ja haastatella siihen sekä miehiä että naisia. On silti huomioitava, että molemmista sukupuolista yhdessä kertovat jutut nostavat sekä naisten että miesten näkyvyyttä urheilu-uutisissa. Naiset saivat kuitenkin vähemmän puheaikaa myös niissä jutuissa, joissa he esiintyivät yhdessä miesten kanssa.

Yhdeksän prosentin esiintyvyys ja 14 prosentin puheaika puhuvat niin vahvasti marginaalisuuden puolesta, että pelkällä laadullisella tarkastelulla ei oltaisi edes voitu päästä tämän kysymyksen kohdalla pidemmälle. On silti huomioitava, että marginaalisuutta voidaan luoda muillakin tavoilla kuin sulkemalla kohde kokonaan pois. Tavoiksi luoda marginaalisuutta voidaan mainita passiivisen roolin tarjoaminen ensisijaisena, naisten jättäminen vain kuviin tai pelkkä lyhyt mainitseminen jutun lopussa tai sen korostaminen, että naisurheilija on jollain muotoa ”erikoistapaus”, huvittava tai vetämällä huomio epäolennaiseen liittämällä naisista kertovaan juttuun jotain täysin aiheesta poikkeavaa; esimerkiksi kertomalla huvittavia tai viihdyttäviä yksityiskohtia pieleen menneistä harjoituksista:

11.02.2010 Lyndsey Vonnin loukkaantumisesta kertovassa jutussa; ”Vonnin kilpasiskot joutuivat keskeyttämään syöksyharjoituksensa, kun harjoitusrinteeseen eksyi ilves. Villikissa esitti paikalla olleille muutaman komean loikan, mutta häipyi sen jälkeen takaisin Whistlerin metsiin.”

Eräs esimerkki erikoistapauksesta on naispuolinen maalivahti miesten jääkiekkoharjoituksissa. Toimittaja puhuu miespuolisista jääkiekkoilijoista Leijonina ja naisista Naisleijonina ja tekee jo tällä eroa naisten ja miesten välillä siten, että miehet ovat normi leijonia ja naiset poikkeus, joka tarvitsee erillisen määreen. Samalla, kun naispuolista jääkiekkoilijaa pidetään erikoistapauksena, jääkiekkoilijamiesten harjoituksissa vierailevasta tähdestä Mira Kuismasta puhutaan myös hieman huvittavana elementtinä miesten kesellä. Hänestä käytetään lempinimeä ja häntä myös verrataan miehiin. Toimittaja on myös valinnut juttuun Kuisman haastattelusta vain kommentin, jossa hän vertaa itseään miesjääkiekkoilijoihin. Myös Ville Peltosta on pyydetty arvioimaan Kuismaa. Ajatuksena on siis työntää naisurheilijaa marginaaliin vertaamalla häntä miehiin; osoittamalla, että hän on poikkeus:

10.02.2010. ”Suomen miesten jääkiekkomaajoukkueen ensimmäiset harjoitukset sujuivat pilke silmäkulmassa...”

10.02.2010. ”Olympiaturnauksen alku vaatii valmentajalta mielikuvitusta...”

10.02.2010 Ville Peltosta on pyydetty arvioimaan Mira Kuisman suoritusta; ”Otti hyvin kiinni niitä. Toivottavasti Mira pääsee pelaamaan heti tääl olympialaisis. Näyttää kulkevan.”

10.02.2010 Kuismaa on myös pyydetty itse arvioimaan miten hän pärjäs miesten kesellä. Hän ottaa vastaan toimittajan tarjoaman roolin heikosta tytöstä miesten kesellä, vaikka kuvat ja arviot suorituksesta viittaavat siihen, ettei Kuisma ollut jääkiekkoilijana miehistä poikkeava; ”No joo, yllättävän hyvin meni. Mä aattelin, et siäl tulee kylmää kyytiä, mutta ei se. Tai emmä tiiä. Pojat ampu varmaan vähän hiljempaa, mutta siis tosi hyvä mieli jäi kyllä.”

Aineistossa on useita esimerkkejä myös naisten jättämisestä vain maininnaksi lähetyksen loppuun. Hyvin usein lähetyksen loppu on ainut paikka, jolla naiset näkyvät urheilu-uutisissa:

18.02.2010. ”Suomen naisten jääkiekkomaajoukkue taistelee ensi yönä Suomen aikaa lohkon voitosta alkusarjan päätösottelussa Yhdysvaltoja vastaan. Olympialähetys on parhailaan menossa tv-kahdessa.”

25.02.2010. ”Naisten jääkiekon ottelu Suomi-Ruotsi on siis hetki sitten alkanut FST5- kanavalla. Kakkosella on puolestaan parhaillaan käynnissä maastohiihdon naisten viesti. Meiltä nyt hyvää loppuilttaa.”

19.02.2010 ”Olympiakisojen ilta ja yö tarjoavat muun muassa naisten yhdistelmähihtoa sekä jääkiekkoleijonien ottelun Saksaa vastaan. Hyvää illanjatkoa.”

07.03.2010 Vain pöytätennistä käsittelevä juttu loppu kertoo naisista. Miehistä on käyty läpi yksi kokonainen ottelu ja haastateltu kahta pelaajaa, ”Naisissa nuorten polvi kiittää kunniasta ja kumartaa mitalit. Mestaruus Hanna Nybergille, joka voitti finaalissa Pinja Erikssonin neljä kaksi.”

4.3 Passiivisuus

Marginaalisuuden lisäksi (ja sen yhtenä osatekijänä) passiivisuus toistui naisten kohdalla yli ajan. Tämäkin on huomattavissa jo määrällisestä analyysistä. Edellä mainittu pöytätenniksen SM-kisoista kertova uutisjuttu on hyvä esimerkki passiivisuudesta; naiset näytetään nopeasti halaamassa toisiaan mitalien jaossa samalla, kun miesten kohdalla esitellään usean erän finaaliottelu kahdella haastattelulla.

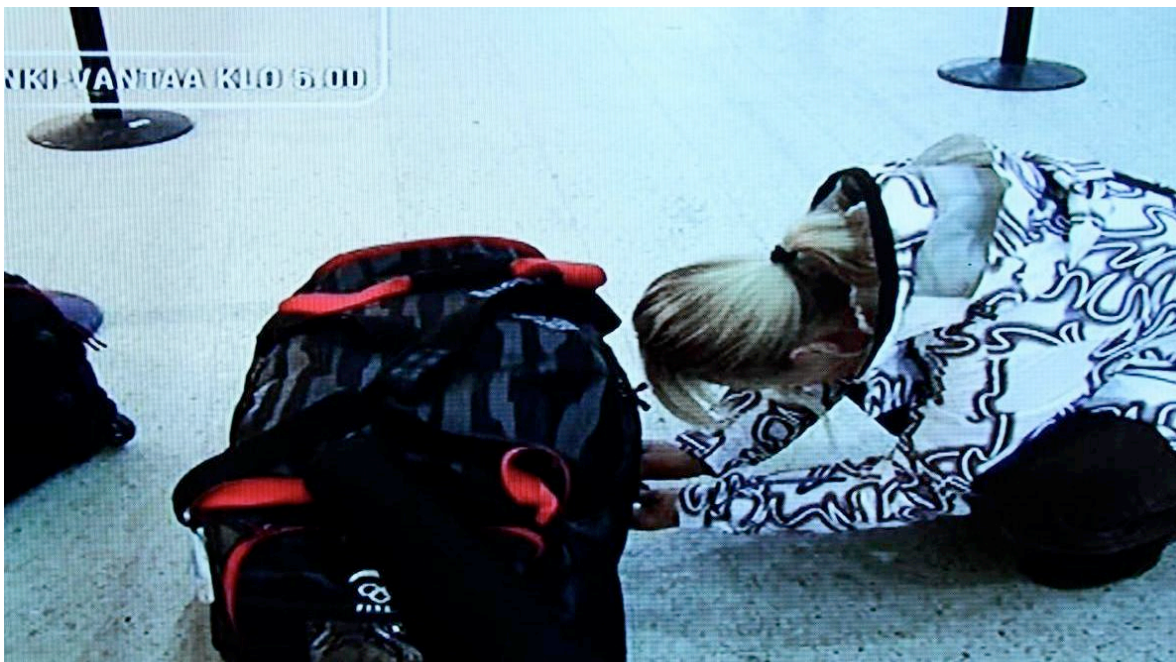

Uutisjuttu 07.03.2010. Pöytätenniksen naistensarjan SM-voittajat palkintojenjaossa mainintana uutisreportaasin lopussa.

Esimerkkejä passiivisuudesta esiintyy kuitenkin läpi koko aineiston; naiset mainitaan nopeasti ja ohimennen; heistä näytetään still-kuvaa liikkuvan kuvan sijaan tai heitä näytetään kuvattavan salaa. Eräs voimakkain esimerkki passiivisuudesta on se, että television yksipuolisen katsojasuhteen rikkojat ovat lähestulkoon poikkeuksetta miehiä. Naisia taas kuvataan selän takaa tai sivusta niin, että he katsovat muualle.

Uutisjuttu 05.03.2010. Virpi Kuitunen ja Aino-Kaisa Saarinen jäivät pois Salpausselän kisoista sairastumisen vuoksi. Uutispätkä on kuvitettu naisten still-kuvilla.

Uutisjuttu 11.02.2010. Tanja Poutiainen Helsinki-Vantaan lentokentällä lähdössä Vancouveriin.

Eräs huomionarvoinen piirre urheilu-uutisten käsittelytavoissa on se, että naisten kohdalla miehet arvioivat tai kommentoivat heidän suorituksiaan. Näin tapahtui aineiston jutuissa kolmesti. Naiset eivät arvioineet miesten suorituksia kertaakaan. Naisurheilija taas arvioi toisen naisurheilijan potentiaalista suoriutumista kerran. Urheilijan tai hänen suorituksensa alistaminen muiden saman lajin edustajien arvioinnille on tapa tarjota passiivista roolia etenkin tilanteissa, jossa miehet arvioivat suoriutuiko naisurheilija miesten standardien mukaisesti.

4.4 Negatiivisuus

Uutisen negatiivisuus on yksi naisurheilijoiden kohdalla toistuvista käsittelytavoista. Negatiivisuus on stereotyyppistä, koska jutun sävy ja käsittelytapa päätetään toimituksessa. Urheilijalla itsellään ei ole käsittelytapaan suurta vaikutusta. Negatiivisuus yksittäistapauksena ei kuitenkaan vielä osoita käsittelytavan stereotyyppisyyttä, vaan sen pitää toistua ja sen pitää olla ainakin osittain irrallaan urheilijan omista näkökohdista.

Tarkasteltaessa negatiivisuutta lähemmin naisten kohdalla aineistosta nousee esiin erityisesti pettymyksen kuvaaminen. Naisia näytetään itkemässä ja suurin osa heidän kommentistaan käsittelee pettymystä tai suorituksen analysointia. Naisurheilijoiden kohdalla häviöön, epäonnistumiseen ja suorituksen vaisuuteen, on kiinnitetty huomiota toistuvasti. Pelkästään naisista kertovissa jutuissa käsiteltiin epäonnistumista kuudessa eri haastattelukommentissa. Kaikenkaikkiaan haastattelukommentteja oli 15. Naisilta oli kysytty syitä ja perusteluja epäonnistumisiin:

23.02.2010 Toimittaja korostaa häviötä: ”Suomi ei ole pystynyt voittamaan Kanadaa arvokisoissa koskaan eikä olympialaiset tuoneet poikkeusta...”

23.02.2010 Naiset hävisivät jääkiekko-ottelun Kanadaa vastaan ja jäivät samalla ulos finaalista: ”Viis-nolla tulostaulu, niin se puhuu aina puolestaan. Elikä tota kyllä ei noi numerot valehtele, että tietysti jos me nyt oltais paikoista tehty jos, jos, mutta kyllä se mun mielestä... Viis-nolla hävittiin ja piste...”

23.02.2010 Toimittaja haastattelee itkuista ja järkyttynyttä Riikka Sarasoja: ”No, harmittaa, että Riitta-Liisa hiihti hyvin ja ois ansainnu paremman parin tänään, kun mitä mä pystyin antamaan.”

23.02.2010 Kommentti ei riitä toimittajalle, vaan itkuisen Sarasojan tappiolla ”mässäillään”:
”Onko mieli nyt tosiaankin kuitenkin kahdeksannen sijan jälkeen matalalla?”

23.02.2010 Itkua pidättelevä Sarasoja vastaa ja pyyhkii lopussa jo kyyneleitä: ”Kyllä se on matalalla... että tietysti nää on kovat kisat ja täällä hiihetään lujaa, mutta se, että kuitenkin tavote oli ite ainaki hiihtää paremmin.”

Osassa naisten epäonnistumista kuvaavissa jutuissa naisurheilija ei itse ole sitä mieltä, että kyseessä olisi täysin epäonnistunut suoritus, mutta toimittaja on rakentanut jutun sen pohjalta, että kyseessä on epäonnistuminen. Esimeriksi Tanja Poutiaisen oltua suurpujottelussa kolmastoista ja kuudes pujottelussa, hän suoriutui toimittajan mukaan ”odotuksiin nähden vaisusti” (24.02.2010), ”ei

pystynyt parantamaan asemiaan” (25.02.2010), ”vauhti ei riittänyt” (27.02.2010), ”tuli virheitä eikä aika riittänyt mitaleille” (27.02.2010). Poutiainen itse kuitenkin kommentoi:

”... Ei tullu mitalia, unelma elää edelleen arvokisanäkökulmasta ja tää ei mun jatkosuunnitelmiin vaikuta millään tavalla että minä jatkan ja jaa tavottelen edelleen sitä henkilökohtasta kultaa jaa ja tavottelen edelleen mitaleita j arvokisavoittoa et ja jaa maailman cupin voittoja.”

Molemmista sukupuolista kerrottaessa naiset saivat selitellä suoritustaan tai epäonnistumisia neljästi, kun taas miehet selittelivät suorituksiaan kuudesti. Vaikka miesten kohdalla epäonnistumisen selittelyä esiintyi enemmän, erona naisten selittelyyn on kuitenkin se, että toimittaja otti miesten kohdalla kantaa suorituksen puolesta eikä sitä vastaan. Jutuissa suhtauduttiin miehiin positiivisesti, vaikka he itse suhtautuivat suoritukseensa negatiivisesti. Negatiivista roolia ei siis tarjottu miesurheilijoille, vaan he ottivat sen aktiivisesti. Toimittaja saattoi jopa kehua miesten suoritusta, mutta miehet itse ottivat aktiivisesti epäonnistujan ja häviäjän roolin, kun taas naisten kohdalla asia oli päinvastoin. Aineistosta nousee esiin selvä ero siinä, miten toimittajat käsittelevät naisten ja miesten suorituksia. Naisten kohdalla ei esiintynyt lainkaan sitä, että toimittaja olisi kehunut suoritusta, mutta naisurheilija itse torjunut kehut.

Naiset

09.02.2010 Toimittaja Virpi Kuitusesta: ”Kisakunto on tällä hetkellä siis arvoitus. Meno on ollut maailman cupissa pääosin tukkoista...”

09.02.2010 Virpi Kuitunen itsestään: ”Oli semmoinen vyyhti purettavana kyllä, mutta loppupäivät oli tosi hyviä jo ja toivon, että nyt sitte, että aika täällä riittää vielä sitte parantamaan oloa.”

14.02.2010 Ankkuri naisampumahiihtäjistä: ”Ampujahiihtäjänaisemme joutuivat pettymään pikakilpailussa.”

14.02.2010 Kaisa Mäkäräinen omasta suorituksestaan: ”...No, en tiedä pitääkö sanoa, että valitettavasti oma hiihtoki tuntu ihan hyvälle, että silti vaan niinku aivan uskomattoman suuri ero tuonne kärkeen, että en tiijä mikä on syy, mutta siis ei voi analysoija tietenkään ku sitä omaa suoritusta ja ei se mun mielestä nyt ihan niin syvältä ollu, mitä tuo sijoitus näyttää.”

Miehet

25.02.2010 Ankkuri mieshiihtäjistä: ”Miesten viestijoukkue onnistui venymään viidenneksi. Sijoitus oli mieshiihdon ensimmäinen ilonaihe näissä kisoissa.”

25.02.2010 Toimittaja mieshiihtäjistä: ”Onnistumisesta huolimatta avausosuuden hiihtänyt Jauhojärvi totesi, ettei kone ole vielä täysin käynnissä.”

25.02.2010 Toimittaja mieshiihtäjistä: ”Viestijoukkueessa nähtiin paljon kaivattua venymistä ja viides sija oli enemmän kuin odotettiin. Hyvästä päätöksestä huolimatta Matti Heikkiselle jäi Vancouverin kisoista huono maku.”

25.02.2010 Matti Heikkinen suorituksestaan: ”... Sen (Tour de Ski) jälkeen on ollu pelkkää alamäkeä, että tästä opitaan ja mennä eteenpäin, että et kuitenki kohta alkaa kotimatka ja siitä pitkä taival eteenpäin Kollenin kautta... että et sillä tavalla nyt täytyy tunnistaa virheet korjata ne ja jatkaa eteenpäin...”

07.03.2010 Toimittaja toiseksi tulleesta pöytätenniksen pelaajasta: ”Sinä kuitenkin kaadoit tässä matkalla sellaisenkin nimen kuin Pasi Valasti, joka on pitkään ollut mestarimittelöissä mukana. Jääkö tästä viikonlopusta kuitenkin siinä mielessä hyvä mieli?”

07.03.2010 Pentti Olah vastaa: ”No ei kyl. Oikeestaan aika katkera, et kyl tulin voittoa hakee täs kaksinpelissä, mut ei tullu tänäkään sit vuonna.”

Pelkästään toimittajan kommentteja sisältäneissä naisurheilijoista käsitelleistä seitsemän käsitteli kokonaisuudessaan vain tappiota ja epäonnistumista. Vertailun vuoksi voittoa ja onnistumista käsitteli neljä juttua.

Vaikka naisurheilija olisi yltänyt kymmenen parhaan joukkoon ja hänellä olisi vielä mahdollisuuksia parantaa asemiaan, toimituksessa voi silti syntyä uutinen vaisusta esityksestä ja pettymyksestä. Esimerkiksi 24.02.2010 esitetyssä naisten taitoluistelusta kertovassa jutussa Laura Lepistö oli lyhytohjelman jälkeen kymmenen parhaan luistelijan joukossa, mutta toimittaja kuvasi tätä epäonnistumiseksi:

24.02.2010 Ankkuri Laura Lepistöstä: ”Laura Lepistö ja Kiira Korpi eivät yltäneet parhaimpaansa taitoluistelun lyhytohjelmassa Vancouverissa... Laura Lepistön kolmois-kolmoishyppy-yhdistelmän toinen tulppi jää kaksoiseksi. Hän keräsi pisteet kuusikymmentä... kuusikymmentäyksi piste kolmekymmentäkuusi, jotka riittävät kymmenenteen sijaan.”

Olympialaisissa taitoluistelun lyhytohjelmassa kymmenen parhaan joukkoon pääseminen sellaisessa joukossa, jossa ensimmäisenä oleva on juuri luistellut lyhytohjelman maailmanennätyspisteet, voidaan kuitenkin katsoa myös onnistumiseksi. Tätä juttua voi verrata juttuun, jossa toimittajan mielestä mieshiihtäjien pääseminen viidenneksi, on huippusuoritus ja ”venymistä”. On totta, etteivät mieshiihtäjät ja Laura Lepistö ole täysin verrannollisia suoritustensa tasossa, sillä Lepistö

on menestynyt Euroopan tasolla ja maailmallakin huomattavasti suomalaisia mieshiihtäjiä paremmin. On silti huomioitava, että sekä Suomen mieshiihtäjät että Lepistö kilpailevat yhtä kovatasoisessa seurassa maailman kisoissa. Vaikuttaa siltä, että vaikka urheilija ylittäisi itsensä, hän ei vielä ole onnistunut, ellei hän myös ylitä median hänelle asettamia odotuksia, jotka saattavat olla hyvinkin ylimitoitettuja.

On selvää, että uutisjutussa on yksinkertaistettava, jotta uutisen kärki olisi terävä ja uutismainen kerrontapa säilyisi, jotta juttu olisi ”hyvää journalismia”. Aineistosta on kuitenkin nähtävissä, että toimittajat yksinkertaistavat etenkin ”tappiutilanteissa” liikaa, sillä se minkä toimittaja tulkitsee täydeksi tappioksi, useimpien naisurheilijoiden itsensä mielestä vain pieni takaisku, josta lähdetään uusiin yrityksiin. Aineistosta voidaan myös huomata, että media asettaa urheilijoille odotuksia, ja mikäli urheilijat eivät yllä näihin tavoitteisiin, he epäonnistuvat. Esimerkiksi Tanja Poutiainen kohdalla ennen olympialaisia häntä tituleerattiin ”vahvimpiin mitalikandidaatteihin kuuluvaksi” (11.02.2010), mutta koska hän oli vain 13. ja kuudes, hän epäonnistui, vaikka hän suoriutui omasta mielestään kohtuullisesti erittäin vaikeista laskuolosuhteista (24.2.2010). Etukäteen Tanja Poutiainen sanoi tavoittelevansa mitalia olympialaisista, mutta samalla hän muistutti, että kisoissa on mukana kymmenestä viiteentoista naista, jotka voivat olympiakullan viedä (11.02.2010).

Epäonnistumisen kuvaamiseen palataan kuvallisessa analyysissä.

4.5 Joukkue vai yksilö

Vaikka määrällinen tarkastelu viittaa siihen, että naisyksilöiden ja -joukkueiden määrä olisi tasapainossa, laadullinen tarkastelu antaa viitteitä siitä, että tämä ei ole koko totuus.

Joukkuelajeissakin on tapana nostaa yksilöitä yli muiden sekä miesten (mm. Teemu Selänne ja Saku Koivu) että naisten kohdalla. Esimerkiksi naisten jääkiekkoa käsiteltäessä joukkueesta on jokaisessa pidemmässä jutussa, jossa on muutakin kuin maininta ottelun tuloksesta tai tulevasta ottelusta, nostettu yksi nimi ylitse muiden ja kerrottu tämän kyseisen urheilijan suoriutumisesta ottelussa, turnauksessa tai harjoituksissa. Naisurheilijoista muun muassa Aino-Kaisa Saarinen mainitaan lähes poikkeuksetta aina hiihdosta puhuttaessa. Aino-Kaisa Saarinen ja Virpi Kuitunen ovat suomalaisen hiihdon ”suuria nimiä”. He ovat uutinen, tapahtuipa melkein mitä hyvänsä. Esimerkiksi Aino-Kaisa Saarisesta kerrotaan osallistuuko hän, jättääkö osallistumatta, pärjääkö vai eikö ja miten. Vaikka urheilu-uutisissa olisi haastateltu muita hiihtäjiä, on hyvin todennäköistä, että Saarinen mainitaan, vaikkei hän olisi edes mukana jutun kohteena olevassa kisassa. Myös esimerkiksi Tanja Poutiainen ja Laura Lepistö ovat suomalaisen naisurheilun kannalta merkittäviä, joista tehdään juttuja vain

heidän itsensä takia. Ikoneille myös asetetaan odotuksia enemmän kuin muille ”tavallisille” urheilijoille ja heidän epäonnistumisensa on kovempi isku kuin muiden urheilijoiden.

Yksilöiden esiin nostaminen joukkuelajienkin parissa ei näytä olevan millään muotoa poikkeuksellista urheilu-uutisissa. Tämän voi katsoa olevan merkki urheilun viihteellisestä puolesta, mutta myös uutismaisesta kerronnasta; kokonaista joukkuetta ei voi haastatella. Urheilun tarkoitus on tarjota viihdettä ja ajankulua. Kun vain yksilöä voi haastatella, on yksilöiden esiin nostaminen tässä mielessä perusteltua. Se, millä perusteella valinta tehdään, on merkityksellistä. Menestyksen, pioneeriaseman tai osallistumisen perusteella tehty valinta on urheilun kannalta perusteltua. Mikäli urheilijoita nostetaan esiin ulkonäön, pukeutumisen tai ihmissuhteiden vuoksi, tämä ei enää ole urheilulla perusteltavissa eikä urheilija enää ole jutussa ensisijaisesti urheilijan asemassa vaan naisena.

4.6 Ruumis, naisellisuus ja kauneus

Naisurheilijoiden kohdalla ruumista tai ruumiillisuutta, urheilun fyysistä puolta, käsiteltiin kysymällä urheilijoilta suoraan, juonnoissa ja urheilijoiden omissa lausunnoissa. Fyysisyydestä puhuttaessa Urheiluruudusta nousi esiin kaksi käsittelytapaa, ruumiin kunto ja suorituksen taso; joko se miltä suoritus toimittajasta näytti tai minkälaiseksi urheilija sen itse tai joku toinen analysoi. Fyysisyyttä käsiteltiin hyvin hienovaraisesti sanallisella tasolla, mutta kuvissa näytettiin vartaloita ja suorituksia huomattavasti tarkemmin. Ruumiskuviin palataan tuonnempana kuvallisesta aineistosta kertovassa luvussa.

Kunnosta puhuttaessa käsiteltiin loukkaantumisia, kisakunnon tasoa ja sairastumisia. Tätä käsiteltiin sekä nais- että miesurheilijoiden kohdalla, mutta tämän tutkimuksen puitteissa tarkastelussa on vain puhe naisista. Kisakunto oli yksi etukäteisspekuloinnin aiheista:

09.02.2010. ”...Kisakunto on tällä hetkellä siis arvoitus. Kuitusen menestys ei ole ollut tällä kaudella odotusten mukaista...”

09.02.2010. ”Mitä asioita teit, että sitä hyvää oloa ja rentoutta löyty?”

Loukkaantumiset ja sairastelutkin saivat huomiota:

11.02.2010. ”...Vonn loukkasi säärensä viikko sitten harjoituksissa eikä ole pystynyt laskemaan sen

jälkeen. Vonnin säari on kerännyt nestettä ja arvion mukaan täyteen kisakuntoon toipuminen veisi aikaa kaksi viikkoa.”

15.02.2010. ”...Kisan aattona kuumeilusta kärsinyt Roponen on tällä hetkellä vielä kesken olevassa kisassa siis kuudentena...”

05.03.2010. ”Sairastumiset karsivat Salpausselän hiihtoihin osallistuvia urheilijoita... Virpi Kuitunen ei osallistu huomiseen maailman-cupin yhdistelmäkilpailuun keuhkoputkentulehduksen takia. Sen sijaan flunssasta viimepäivät kärsinyt Aino-Kaisa Saarinen uskoo toipuvansa kilpailukuntoon..”

06.03.2010 ”Aino-Kaisa Saarinen ja Virpi Kuitunen eivät hiihtäneet sairauksien vuoksi.”

Suorituksia käsiteltäessä puhuttiin, siitä miltä suoritus näytti, miltä se urheilijasta tuntui, epäonnistumisista esimerkiksi kaatumisista. Toimittajien kuvailut suorituksista pysyivät niukkasanaisina. Naisten suorituksista käytettyjä positiivisia ilmaisuja olivat pirteä, tyylikäs, vahva, mestari, kuningatar, huippu- ja kovatasoinen:

23.02.2010 ”...Saksan Claudia Nystad oli loppukirissä Ruotsin Anna Haagia vahvempi...”

28.02.2010 ”Maailmanmestaruuden kaksi vuotta sitten voittanut joukkue oli ykkönen sekä lyhyt, että vapaaohjelmassa ja käräsi huippupisteet 238.88. Viime vuoden mestari Marygold Iceunity sijoittui kovatasoisessa kilpailussa hopealle...”

10.02.2010 ”Kuisma tuuraa Mika [po. Miikka] Kiprusoffia ja kumppaneita tyylikkäästi.”

06.03.2010 ”Riitta-Liisa Roponen hiihti pirteästi...”

07.03.2010 ”Norjan huippukuntoinen Marit Björgen yritti ratkaista viestivoiton reilu kilometri ennen maalia...”

Monissa tapauksissa puheen kohteena ollut suoritus myös näytettiin katsojille. Sen sijaan Kuitusen kaatumista hiihtoladulla ei näytetty, vaan se jätettiin maininnaksi:

28.02.2010 ”Viimeisiin arvokilpailuihinsa osallistuneen Virpi Kuitusen haave henkilökohtaisesta

olympiamitalista kariutui kaatumiseen...”

Sekä suorituksia että kuntoa arvioitiin sekä ennen että jälkeen kisan. Kuntoa tosin spekulointiin suoritusta useammin ennen kisaa ja suoritusta kuntoa useammin kisan jälkeen. Suorituksen arvioimiseen etukäteen ei aina tarvita urheilijan itsensä mielipiteitä. Suoritusta ennakoidessaan toimittaja ikään kuin antaa ohjeita tai kertoo katsojille, mistä kisasuorituksessa on kyse kokonaisuutena, ja mitä kaikkea siihen vaaditaan:

27.02.2010 toimittaja kertoo kisaan sisältyvistä mahdollisuuksista: ”...Lisäksi vauhdinjako, ohitukset ja irtiottotyrytykset tuovat omat haasteensa kisaan. Tämäntapainen pitkänmatkankilpailu vaatii koko ajan terävyyttä ja huolellista keskittymistä.”

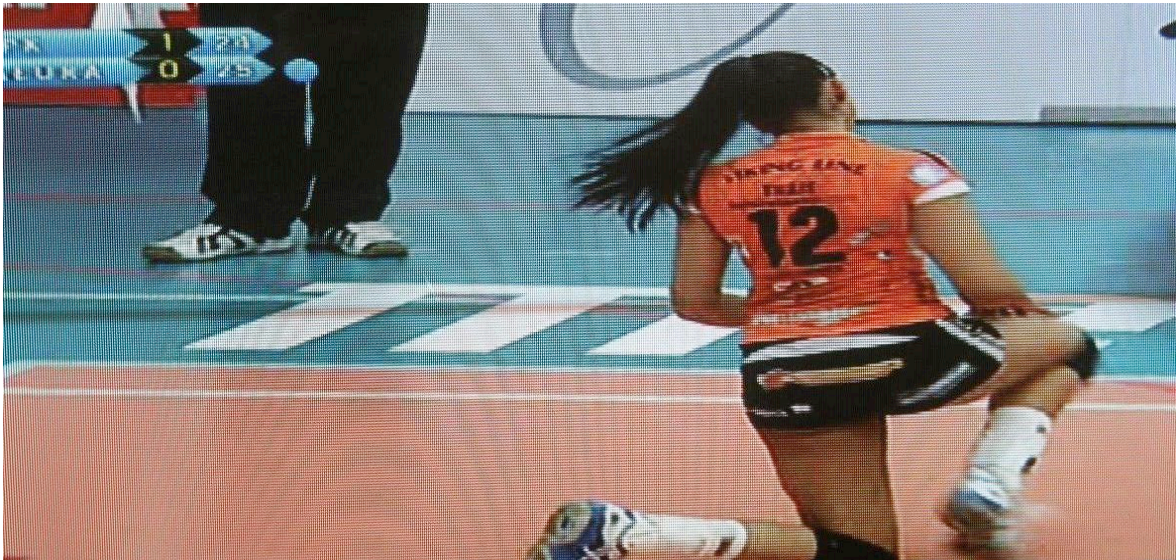
Urheilijoita pyydettiin myös arvioimaan toistensa suoriutumista ja kuntoa:

27.02.2010 toimittaja kysyy Virpi Kuituselta: ”Olet seurannut Aino-Kaisa Saarisen touhuja tässä, kun (naurahdus) olette aika monta viikkoa olleet yhdessä niin, miltä Aino-Kaisan hiihto sinusta näyttää?”

27.02.2010 Virpi Kuitunen vastaa: ”No, Aikkuhan on ollu koko kauden hyvässä kunnossa ja on sitä varmasti edelleen ja on toki keskittynyt myöskin tähän kisaan, että hyvältä näyttää Aikunki kannalta.”

10.02.2010, Ville Peltosta pyydettiin arvioimaan Naisleijonien maalivahdin suoritusta tämän vieraillessa miesten joukkueen harjoituksissa: ”Otti hyvin kiinni niitä. Toivottavasti Mira pääsee pelaamaan heti tääl olympialaisis. Näyttää kulkevan.”

Maskuliinisuuden häivyttämistä ja naisellisuuden korostamista urheiluruudussa tapahtuu hyvin hienovaraisesti. Naisellisuutta esitetään näyttämällä ruumista ja vertaamalla naisia miehiin siten, että naiselliset ominaisuudet korostuvat. Esimerkiksi naisten lentopallossa zoomaukset kaatuneisiin pelaajiin ovat toistuvia. Kaatumisten yhteydessä voidaan kuvata sellaista, minkä kuvaaminen muuten pistäisi silmään. Nämä ovat myös esimerkkejä hyperkuvista, joissa näytetään naisellisia ominaisuuksia.

Uutisjuttu 25.02.2010. Lentopallo pelaaja kaatuu. Kamera zoomaa kaatuneeseen naiseen.

Uutisjuttu 25.02.2010. Samassa ottelussa toinen lentopallo pelaaja kaatuu. Kamera zoomaa kaatuneeseen.

Maskuliinisuuden häivyttäminen ja naisellisuuden korostaminen tulee ajankohtaiseksi erityisesti silloin, kun nainen tunkeutuu miesten tontille. Turtiainen ja Pirinen kuvaavat koko naisten urheilun olevan yleisesti miesten tontille tunkeutumista, mutta miesten tontille voi tunkeutua vieläkin perusteellisemmin. Esimerkkejä molemmista sukupuolista kertovista jutuista, joissa nainen ”tunkeutuu” miesten tontille on aineistossa vain yksi. Vaikka aiempien tutkimusten mukaan koko naisten urheileminen on maskuliinisuuden ”viimeisen linnakkeen” uhmaamista, käy tämä ilmi selkeästi ainoastaan niistä jutuista, joissa naispuolinen urheilija ottaa osaa miesten peliin, harjoituksiin, tapahtumaan jne. Kerronnassa korostuu se, että naisurheilija on miesurheilijoiden keskellä ensisijaisesti naisena eikä urheilijana. Naispuolinen maalivahti miesjääkiekkoilijoiden

harjoituksissa antaa jutulle aihetta korostaa maalivahtin naiseutta. Kuvissa näin ei voida tehdä, sillä naismaalivahti on kentällä puettu samalla tavalla kuin miesmaalivahti eikä naisellisia ominaisuuksia voi ruumiin kautta korostaa. Siksi jutussa onkin turvauduttu sanalliseen alleviivaamiseen. Naisurheilija edustaa ”pilkettä silmäkulmassa” ja ”valmentajan mielikuvitusta”.

4.7 Ikä, kokemus ja nuoruus

Aineiston Urheiluruuduissa ikäviittauksia esiintyi niukasti. Urheilijoiden ikään viitattiin laadullisessa tarkastelussa olleista jutuista vain viidesti joista kerran viitattiin myös urheilijan perheeseen. Yhdessä jutussa puhuttiin nuorista tai konkareista, yhdessä mainittiin urheilijoiden tarkka ikä ja yhdessä urheilija viittasi itse ikään. Myös vertailua nuorten ja konkareiden välillä esiintyi. Tarkat iät mainittiin miesurheilijoiden kohdalla. Korkeampaan ikään ja konkariuteen viitattiin vain miesten kohdalla. Nuoruuteen viitattiin myös naisten kohdalla.

Esimerkkijutussa pöytätenniksen SM-kilpailusta naisten kohdalla ikään viitattiin vain mainintana, kun taas miespelaajien kohdalla koko juttu on käytännössä rakennettu ikäaspektille. Naisten ja miesten pöytätenniksestä kertovassa jutussa naisten iästä puhuttiin seuraavasti:

07.03.2010 ”Naisissa nuorten polvi kiittää kunniasta ja kumartaa mitalit...”

Vastaavasti samassa jutussa miesten ikin viitattiin seuraavasti:

07.03.2010. ”Miesten finaalissa olivat vastakkain kolmannen kerran peräkkäin loppuotteluun yltänyt Mika Räsänen ja Seinäjoen nuori Pentti Olah.”

07.03.2010. ”... finaalin alussa kokemus on valttia.... Toinen ja kolmas erä lupaavat sukupolvenvaihdosta mitalien jakoon... Nuorukaiselta loppuu kuitenkin usko ennen aikojaan ja Räsänen pääsee rinnalle... erä konkarille 12-10.”

Myös haastatteluissa näkyi se, että pöytätennisjuttu oli rakennettu ikänäkökulman varaan:

07.03.2010 Mika Räsänen kommentti: ”Nyt oli kuitenkin kaks, kaks tämmöstä vanhempaa pelaajaa semifinaalissa, mutta sitten kahdeksan joukossa oli sitten taas jo kaikki muut melkeen nuorempia, että kyllähän se pikkuhiljaa alkaa kääntymään siihen, että. Vielä täytyy kiusata noita nuorempia.”

Miesten kohdalla ikäasia on koko jutun ydin ja se kuljettaa juttua punaisena lankana eteenpäin. Naisten kohdalla mainitaan, että sukupolvenvaihdos tapahtui, mutta naisten peleihin ei paneuduta jutussa mainintaa syvemmin. Jutun lopussa vain todetaan, että nuoret veivät mitalit.

Toisessa urheilijan iän mainitsevassa jutussa käsiteltiin olympialaisten avajaisia. Jutussa puhuttiin kahdesta konkariurheilijasta ja heidän ikänsä mainittiin positiivisessa sävyssä:

13.02.2010 selostaja Tapio Suominen: ”Tietynlaista mmm, historian havinaa on myös tässä hetkessä. Ville Peltonen 36-vuotias yhdentoista jääkiekkoarvokisamitalin mies on nyt täällä mukana jo neljänsissä olympiakisoissaan. Isä-Esa pystyi aikanaan samaan.”

13.02.2010 selostaja Tapio Suominen: ”Kaikkien aikojen paras jääkiekkoilija NHL-liigan parhaaksi pelaajaksi yhdeksän kertaa valittu, nelinkertainen Stanley-cup-voittaja, 49-vuotias, The Great One, Wayne Geretsky.”

Naisten kohdalla löytyy myös yksi ikäviittaus, jossa urheilija itse viittaa itseensä pienenä tyttönä. Aino-Kaisa Saarinen kertoo pronssimitalin voitettuaan voiton olleen haaveissa jo pitkään:

28.02.2010 ”Olympiamitali on sellainen, mistä mä oon myös pikku tyttönä haaveillu ja nyt mulla se tai kohta se mulla on kaulassa.”

Miesten kohdalla ikä näyttää olevan ylpeyden aihe etenkin urheilijalla, joka on menestynyt urallaan ja ehkä urheileekin vielä vanhempana kuin monet muut. Naisten kohdalla ikää ja kokemusta ei mainita edes sellaisten huippujen kohdalla kuin Marit Björger, joka on kuitenkin 31-vuotiaana (olympialaisissa 30-vuotias) jo uransa iltapuolella ikänsä puolesta. Aino-Kaisa Saarinenkin urheilee huipulla vielä vuotta Björgeriä vanhempana. Virpi Kuitusestakaan ei mainittu ikää edes hänen lopettamispäätöksestään uutisoitaessa. Sen sijaan naisten nuoruus on saanut huomiota, vaikkakin vain mainintojen verran. Kuten Pirinen (1993) esittää, nuoruus saa naisten kohdalla huomiota, mutta televisiossa huomio ei ole samassa mittakaavassa kuin lehdissä.

5 KUVAN KERTOMAA

Kuva-analyysissä on kiinnitetty huomiota siihen minkälaisessa vaatetuksessa urheilijat esitetään. Kuvien paljastavuus on merkitty ylös neliportaisella asteikolla, joka on otettu käyttöön sellaisenaan Cross-Cultural Panel Study of Olympic Online Visuals –tutkimuksessa (Petca ym. 2009). Arvon yksi on saanut juttu, jossa paljasta pintaa ei esiinny käsiä ja päätä lukuun ottamatta. Arvon kaksi on saanut juttu, jossa näkyvät käsivarret tai jalat. Arvon kolme on saanut juttu, jossa näkyvät sekä kädet että jalat ja arvon neljä jutut, joissa näkyy myös esimerkiksi osia ylävartalosta. On kuitenkin luonnollista olettaa, että skaalalla ei ole yhtä suurta merkitystä talviolympialaisten kuvallista aineistoa analysoitaessa kuin sillä olisi esimerkiksi kesäolympialaisten yhteydessä. Talvilajeissa pukeutumiseen vaikuttaa oleellisesti ensisijaisesti lämpötila. Skaala on kuitenkin käytössä, jotta saataisiin vertailua siitä, esiintyvätkö naiset myös talviurheilussa useammin vähässä vaatetuksessa television kuvallisessa aineistossa samoin kuin kesäolympialaisia käsittelevissä Internet-kuvissa (Petca ym. 2009). Mikäli kuvien paljastavuusaste on korkea talviolympialaisista huolimatta, on kyseessä mielenkiintoinen tulos. Paljastavuuden tarkkailu on merkittävää myös ruumiinkuvan kannalta ja se kertoo siitä, minkälaisia ruumiita urheilu-uutisissa pääsee esiin. Myös useat muut Cross-Cultural Panel Study of Olympic Online Visuals -tutkimuksen (Petca ym. 2009) analyysikategoriat ovat käytössä tässä tutkimuksessa (määrällisessä analyysissä) esimerkkinä passiivisuus ja aktiivisuus, mutta niitä on käytetty myös puheen analysoimisessa.

Kuvallisessa analyysissä on tarkasteltu myös naisten ja miesten sankaruuden ja häviön kuvaamista. Tästä on tuloksissa esimerkkikuvia. Huomiota on kiinnitetty myös ruumiin yleiseen kuvaamiseen esimerkiksi kuvakulmiin ja pannauksiin (kamera seuraa kohdetta vertikaalisesti). Myös ruumiin sanalliseen kuvaamiseen on kiinnitetty huomiota, sillä ruumis ja ruumiin kunto on oleellista urheilussa ja onhan ruumis urheilijan tärkeimpiä työvälineitä. Kuva-analyysissä on myös tarkasteltu kuvan ja sanan yhteensovittamista, sitä mitä ne kertovat yhdessä, ovatko ne mahdollisesti ristiriidassa tai muuttaako kuva sanan merkityksiä. Myös tästä esitellään esimerkkikuvia.

Teoriaosuudessa esiteltyjen Esa Väliiverrosen ja Janne Seppäsen (Seppänen 2001, 62–63, Seppänen 2005) esittelemien kategorioiden mukaan tarkasteltuna Urheiluruudun kuvamaailma painottuu uutismaisen todellisuusvaikutelman tuottamiseen ja sosiaalisen suhteen luomiseen eri toimijoiden välille. Myös esimerkkejä samaistumiskohteiden tarjoamisesta katsojille löytyi sekä sanallisessa että kuvallisessa aineistossa. Monimutkaisen tieteellisen ongelman konkretisoimista ei esiintynyt edes dopingista kertovissa jutuissa. Tämän voisi ajatella johtuvan siitä, että urheilu on hyvin

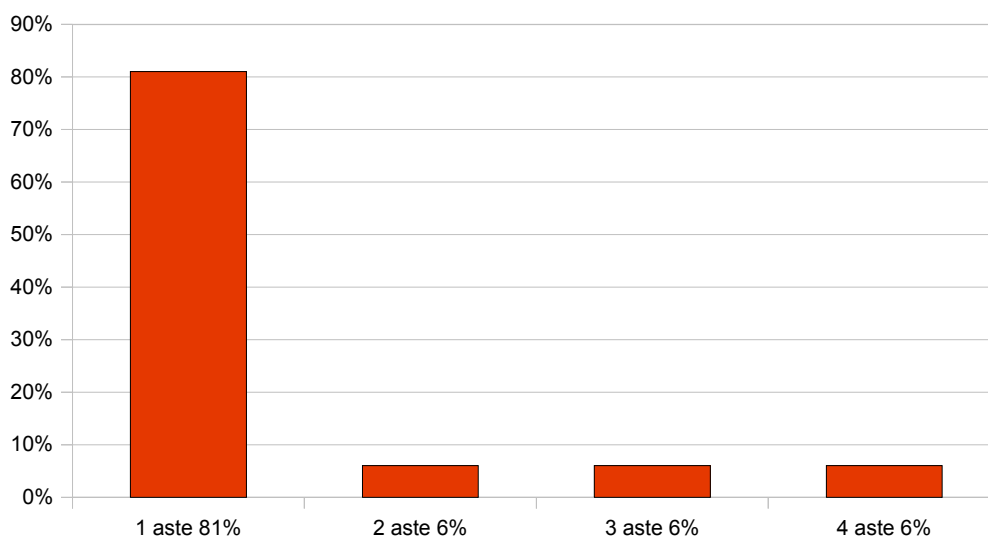
”arkipäiväistä” tai ainakin yleistajuista. Tosin urheilu-uutisissa lajia konkretisoidaan lähes poikkeuksetta näyttämällä kyseessä olevaan lajiin liittyvää suoritusta. Näytetään siis katsojalle mistä on kyse.

5.1 Paljastavuus

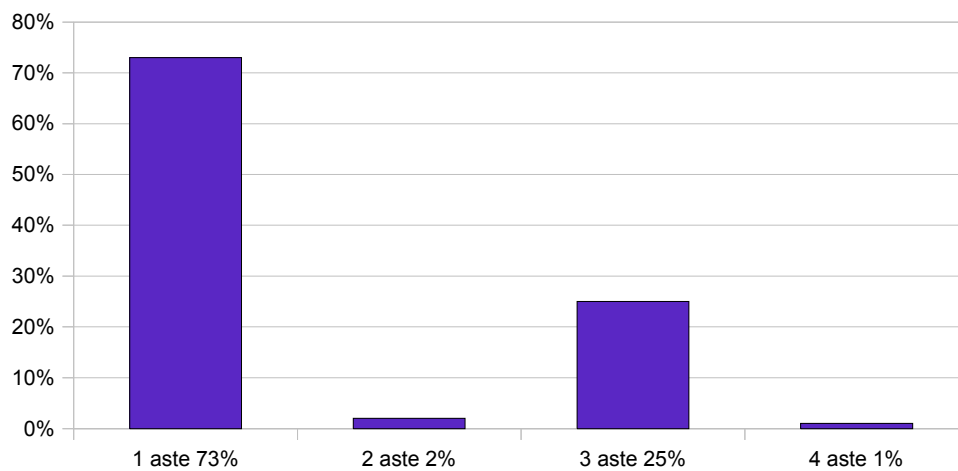
Kuva-analyysissä kiinnitettiin määrällisellä sisällön erittelyllä huomiota kuvien paljastavuuteen. Taulukossa kuvat on jaettu asteikolla 1–4 sen mukaan kuinka paljastavia ne ovat (ks. Menetelmäluokituksen s. 30). Tarkastelussa oli se kuinka puettuna urheilijat näytettiin ja esiintyikö tässä eroa nais- ja miesurheilijoiden kohdalla. Kaikissa aineiston jutuissa ei esiintynyt kuvia, joista paljastavuutta olisi voinut arvioida, joten analyysissä ovat mukana vain jutut, joissa urheilijoista esiintyi sellaisia kuvia, joista paljastavuutta voitiin arvioida. Miehistä tällaisia oli 122 juttua eli 91 prosenttia kaikista miesurheilijoita käsittelevistä jutuista. Naisista analyysissä oli 16 juttua eli 89 prosenttia jutuista. Molemmista sukupuolista yhdessä kertovista jutuista analyysissä oli mukana 16 juttua eli 53 prosenttia jutuista. Tulokatsaukset jäivät pois analyysistä.

Kuva-analyysin tulokset paljastavuuden osalta näkyvät kuvioista 18, 19 ja 20. Oletettavasti pitkälti talvesta johtuen hallitseva paljastavuusaste on 1 kaikkien ryhmien kohdalla, mikä tarkoittaa sitä, että urheilijasta näkyy korkeintaan pää ja kädet ja muut osat vartalosta ovat vaatteiden peitossa. Miesten ja naisten kohdalla on kuitenkin huomioitava yksi ero. Miesurheilijoilla paljastavuusaste 3 on selkeästi toiseksi yleisin, kun taas naisten kohdalla kuvallinen aineisto jakautuu tasaisesti asteiden 2, 3 ja 4 välillä. Vaatisi kuitenkin tarkempaa tutkimusta ja laajempaa aineistoa, jotta urheilukuvaston paljastavuudesta voitaisiin todella väittää jotain.

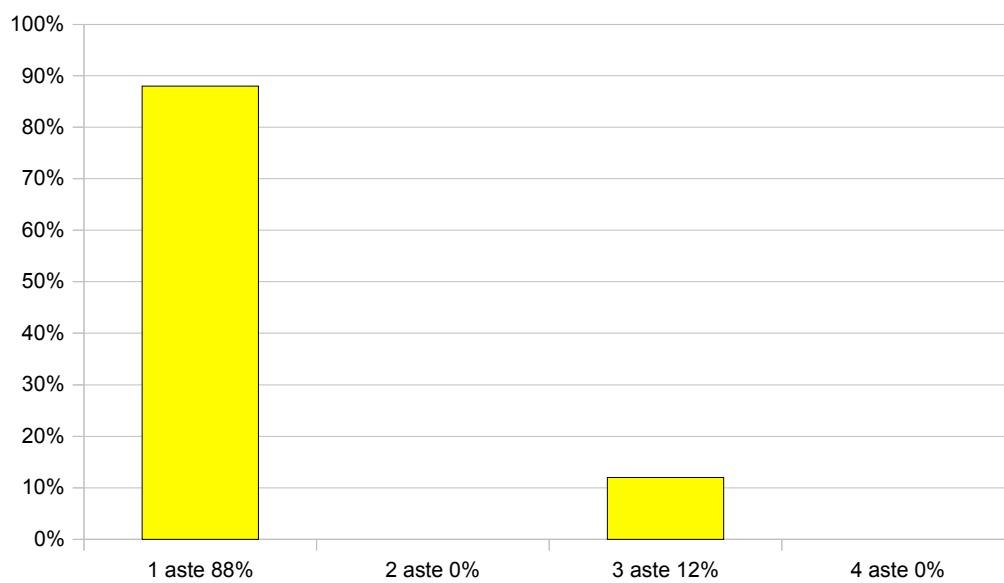
Kuvio 18. Urheilu-uutisten kuvien paljastavuus naisurheilijoiden kohdalla

Kuvio 19. Urheilu-utisten kuvien paljastavuus miesurheilijoiden kohdalla

Kuvio 20. Urheilu-utisten kuvien paljastavuus molempien sukupuolten kohdalla

5.2 Kuvan ja sanan tarina

Kuvan ja sanan yhdistämisellä onnistutaan monasti luomaan hyvin mielenkiintoisia rinnastuksia. Kuvan ja sanallisen kerronnan taitavalla yhdistämisellä saadaan tarinaan luotua lisää ulottuvuuksia ja merkityksiä. Olympialaisten ainut dopingista ”kärähtänyt” urheilija oli Slovakian jääkiekkjoukkueen puolustaja Lubomir Visnovsky. Jutussa (01.03.2010) kerrotaan, että Visnovskyn virtsanäytteestä löydettiin pseudoefedriinipiristettä, minkä urheilija selitti johtuneen flunssalääkityksestä. Kuvallisessa aineistossa Visnovsky tekee maalin. Juttu jatkuu sillä, että toimittaja kertoo olympialaisten kurinpitoelimen antaneen Visnovskylle vain huomautuksen, koska hän oli konsultoinut lääkäreitä. Tällöin puolustajasta esitetään lähikuva, jossa hän sylkäisee maahan. Doping-käryn kohdalla esitetään siis melko vahva kannanotto joko tiedostamatta tai tarkoituksella. Katsojalle syntyy mielikuva, että Visnovsky pääsi kuin koira veräjistä ja vielä sylkee päälle osoittaakseen halveksuntaansa. Näin ei tietenkään ole, sillä kuva on otettu keskeltä ottelua, mutta yhdistämällä kuvaa ja sanoja saadaan ohjattua katsojan tekemiä tulkintoja.

Uutisjuttu 01.03.2010. Vaihtoaitiossa istuva Visnovsky sylkee maahan.

Aineistosta löytyy myös muita kuvan ja sanan yhdistämiä, joista syntyy merkityksiä, joita ei itse jutussa sanota suoraan. 10.02.2010 ilmestyneessä uutisjutussa aiheena on naisleijonien maalivahdin Mira Kuisman liittyminen miesleijonien joukkueen harjoituksiin. Jutussa toimittaja luettelee harjoituksiin osallistuvia urheilijoita nimeltä ja samalla näytetään kuvaa, jossa mainitut urheilijat kävelevät pitkin käytävää varusteet päällä. Luettelon jälkeen toimittaja kertoo:

10.02.2010 ”Olympiaturnauksen alku vaatii valmentajalta mielikuvitusta. Tämän viikon harjoituksiin liittyy mukaan vain Janne Niskala.”

Lähes yhtäaikaisesti sanan ”mielikuvitusta” kanssa kuvaan kävelee maalivahti Mira Kuisma.

10.2.2010, Mira Kuisma kävelee käytävää pitkin kentälle samalla, kun toimittaja toteaa, että valmentajan on käytettävä mielikuvitusta harjoitusten suunnittelussa.

Kyseinen juttu on täynnä ilmauksia, jotka viittaavat siihen, että naisjääkiekkoilija on vähempiarvoinen tai heikompi kuin miesjääkiekkoilija. Tämän lisäksi jutussa on alleviivattu sitä, että toimittajan mielestä miesten kanssa treenaaminen on Mira Kuisman kohdalla varmasti yksi olympiaturnauksen mieleenpainuvimmista hetkistä. Silti kuvallisesta aineistosta on selvästi huomattavissa, että Mira Kuisma on ainakin jonkinasteinen tuttu jo entuudestaan esimerkiksi Niko Kapasen kanssa. He polkevat yhdessä kuntopyörää ja juttelevat vapautuneesti ja selkeästi siinä hengessä, että juteltu on aiemminkin:

Uutisjuttu 10.02.2010. Mira Kuisma polkee kuntopyörää ja juttelee Niko Kapasen kanssa. Toimittaja uskoo lämmittelyn Kapasen ja harjoittelun Leijonien kanssa jäävän varmasti näistä kisoista mieleen.

Kuvan ja sanan yhteydestä voi syntyä myös ristiriitoja silloin, kun kuvallinen ja sanallinen teksti eivät tue toisiaan tai ovat kokonaan päinvastaisia. 25.02.2010 lähetetyssä uutisjutussa toimittaja kertoo, että Suomen naiset kohtaavat seuraavassa pelissä Ruotsin. Kuvissa näytetään, kun Suomen naiset pelaavat Venäjän joukkuetta vastaan. Toimittaja sanoo Suomen lähtevän Ruotsi-peliin ”altavastaajana”. Toimittaja myös kertoo, että Suomen maalinteko on ”takkuillut”. Kuvissa näytetään kuitenkin pelkästään sitä, kun Suomi tekee maaleja:

5.3 Hyperkuvat

Hyperkuviksi on laskettu teoriaosassa mainittujen tapojen lisäksi vartalon skannaaminen eli kuvaaminen ylhäältä alas tai toisinpäin, jonkin ruumiinosan esittäminen erikseen ilman urheilijan kasvoja tai päätä sekä zoomaukset tilanteisiin, joissa urheilijan ruumis tai jokin ruumiin osa korostuu.

Yhtä Urheiluruudun tyypillisintä hyperkuvasta voidaan kuvata parhaiten termillä skannaus. Skannauksessa kamera pannaan urheilijan ylhäältä alas tai alhaalta ylös. Tämä kuvaustapa on määritetty hyperkuvaksi, koska se korostaa urheilijan vartaloa ja kiinnittää huomion siihen vieden sen samalla pois urheilusta. Yhdessä sekä naisista että miehistä kertovassa uutisjutussa esiintyi myös skannaus miehestä, mutta koska hän polki kuntopyörää, peittyi keskivartalo pannauksen aikana kokonaan kuntopyörän taakse, jolloin ei voida ajatella, että pannaus olisi samanlainen kuin tiukassa hiihtopuvussa esiintyvän urheilijan vartalon skannaaminen.

Alla esimerkki urheilijan vartalon skannaamisesta. Kyseinen pannaus alhaalta ylös on Aino-Kaisa Saarisesta 08.02.2010 ilmestyneestä jutusta, jossa kerrottiin hiihtäjien saapumisesta Whistleriin ja heidän ensimietteistään kilpailuladuista. Kyseisessä kuvaustilanteessa Aino-Kaisa Saarinen myös katsoo pois kamerasta, jolloin syntyy mielikuva siitä, että Saarista kuvataan salaa.

Uutisjuttu 08.02.2010. Pannaus Aino-Kaisa Saarisesta, joka ei näytä huomaavan, että häntä kuvataan. Kuva lähtee jaloista kohti kasvoja.

Uutisjuttu 08.02.2010. Pannaus Aino-Kaisa Saarisesta, joka ei näytä huomaavan, että häntä kuvataan. Pannaus etenee ylös vartaloa.

Uutisjuttu 08.02.2010. Pannaus Aino-Kaisa Saarisesta, joka ei näytä huomaavan, että häntä kuvataan. Pannaus päättyy sivukuvaan kasvoista.

Skannauksen lisäksi toinen tapa luoda hyperkuva on korostaa tai näyttää kuvassa yksittäisiä naisellisia piirteitä. Vartalon skannaaminen on eräässä mielessä urheilijan naisellisuuden näyttämistä, mutta ei varsinaisesti naisellisten piirteiden alleviivaamista. Sen sijaan naisurheilijan näyttäminen laittamassa hiuksiaan, meikkaamassa, lähettämässä lentosuukkoa, ”esittelemässä” kynsiään tai muuta sellaista on naisellisten piirteiden korostamista:

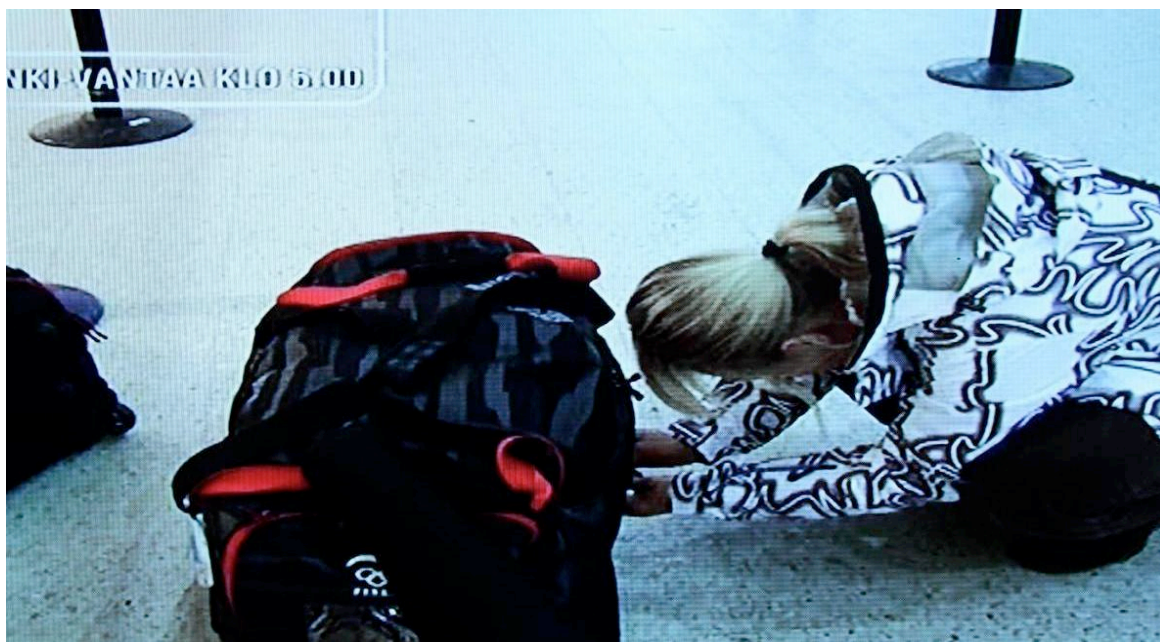
Uutisjuttu 11.02.2010. Tanja Poutiainen korjaa kampaustaan Helsinki-Vantaan lentokentällä odottaessaan lähtöselvityksessä.

Lisäksi aiemmin mainittu zoomaamisen avulla naisellisten piirteiden näyttäminen on laskettu hyperkuvaksi (kuvat sivuilla 73 ja 74). Naisten kohdalla voiton ja menestyksen kuvaamisessa runsaasti esitettyä halaamista ei sen sijaan ole laskettu yksioikaisesti naisellisten piirteiden korostamiseksi, vaikka sen voisi Turtiaisen (2005) tutkimuksen tuloksia urheilijanaisten sosiaalisten suhteiden korostamisesta meidakuvastoissa soveltaen sellaiseksi tulkita. Miesten kohdalla halaaminen on useimmin korvattu tuulettamisella, vaikka miestenkin halaamista näytetään etenkin jääkiekkopelien kohdalla eikä sen kuvaaminen ole mitenkään poikkeuksellista. Tämän aineiston puitteissa voi kuitenkin todeta, että naisten jääkiekossa halaaminen ja maalinteko olivat hallitsevat ilmaisutavat voitonhuumaa kuvattaessa, kun taas miesten kohdalla vaihtoaitiossa istuvien hurraaminen, maalintekijän tuulettaminen ja maalinteon näyttäminen toistuivat.

5.4 Katsomisvietti

Televisio on vuorovaikutteisuudestaan huolimatta objektiivoinen väline, koska kuvattavat eivät juuri koskaan katso suoraan kameraan. Yksisuuntainen katsomissuhde on television leimallisimpia piirteitä. Katsoja katsoo, mutta kuvaruudussa näkyvä kohde ei katso katsojaa. Tätä katsomissuhdetta voidaan voimistaa erilaisin keinoin ja sitä voidaan myös rikkoa. Yksisuuntaista katsojasuhdetta voimistetaan alistamalla katsottava kohde katsojalle. Esimerkkejä tällaisesta ovat pannaus ja kuvaaminen lintuperspektiivistä tai sellaisen vaikutelman luominen, ettei kuvattava tiedä olevansa katseen kohteena. Kaikkia näitä esittämistapoja esiintyi aineistossa, mutta teoriaosuudessa kuvailtua glance-object-leikkausta ei aineistossa esiintynyt.

Esimerkki lintuperspektiivin korostavasta vaikutuksesta yksisuuntaiseen katsojasuhteeseen:

Uutisjuttu 11.02.2010. Tanja Poutiainen Helsinki-Vantaan lentokentällä lähdössä Vancouveriin.

Katsoja ei ole tottunut siihen, että voyeristinen katsomissuhde purkautuisi (Seppänen 2005). Tästä syystä onkin erityisen huomionarvoista, kun näin tapahtuu. Aineistossa naisten kohdalla katsomisvietin mukainen suhde purkautuu kahdesti. Ensimmäisessä tapauksessa Elisabeth Göergel heristää sormiaan ja näyttää kieltään kameralle saapuessaan maaliin. Toisessa esimerkissä Anastasia Kuzmina lähettää lentosuukon voitettuaan naisten ampumahiihdossa seitsemän ja puolen kilometrin sprinttikisassa kultaa. Kumpikin nainen mainitaan yllätysvoittajana, joten yllättävän kuvallisen elementin käyttäminen on tavallaan perusteltua.

Uutisjuttu 24.02.2010. Pujottelun voittanut Elisabeth Göergl heristää sormea kameralle.

Uutisjuttu 14.02.2010. Ampumahiihtäjä Anastasia Kuzmina lähettää lentosuukon kameralle voitettuaan.

Miesten kohdalla voyeristisen katsomissuhteen purkautuminen näyttää aineiston valossa hieman yleisemmältä eikä suhteen purkamista ole perusteltu millään tavoin. Aineistossa, josta tarkasteltiin naisista tai molemmista sukupuolista yhdessä kertovia uutisjuttuja, kolme miestä katsoi suoraan kameraan.

Ensimmäisessä esimerkissä hiihtäjä Jesse Väänänen ottaa järjestelmäkameralla kuvia ympäristöstään ja muista hiihtäjistä, kunnes hän kääntyy suoraan kameraan ja ottaa kuvan televisiokuvaajasta.

Uutisjuttu 08.02.2010. Jesse Väänänen ottaa kuvan kamermiehestä, näyttää tietävänsä, että häntä kuvataan.

Toisessa esimerkissä Sami Jauhojärvi seisoo bussijonossa muiden hiihtäjien kanssa, mutta kääntyy vilkuilemaan taakseen ja huomaa kameran kuvaavan häntä.

Uutisjuttu 09.02.2010. Hiihtäjä Sami Jauhojärvi vilkaisee kameraan ja katsoo sen jälkeen ohi kamerasta.

Kolmannessa esimerkissä Vancouverin olympialaisten avajaisia katsomossa seuraava ranskalaisurheilija vilkuttaa kameralle. Kamera pannaan pitkin ranskalaisurheilijoiden riviä ja pysähtyy, kun mies alkaa vilkuttaa.

Uutisjuttu 13.02.2010. Ranskalaisurheilija vilkuttaa kameralle.

5.5 Tunteet, sankaruus ja häviö

Tunteita urheilu-uutisissa kuvataan tyypillisimmin onnistumisen ja epäonnistumisen yhteydessä. Kaikki aineistossa kuvatut tunteet olivat joko onnistumista ja iloa tai surua ja pettymystä.

Naisten iloa ja onnistumista kuvattiin pääasiassa kahdella tavalla, näyttämällä voittajan tuuletusta ja halaamista tai kättelyä. Erityisesti joukkueurheilussa halaamisen näyttäminen on hyvin tyypillistä. Myös mitalien esittelyä esiintyi kahdesti. Miesten kohdalla onnistumisen kuvaamisen kirjo oli laajempaa. Näytettiin muun muassa katsomossa istuvan presidentin hurraamista ja joukkueovereiden ja valmentajien iloa. Seuraavassa kuvallisia esimerkkejä naisten ilon ja onnistumisen kuvaamisesta:

Uutisjuttu 15.02.2010. Suomen jääkiekkoilijanaiset halaavat maalin jälkeen.

Uutisjuttu 01.03.2010. Naisjääkiekkoilijat saapuvat Suomeen Helsinki-Vantaan lentokentälle.

Vanhemmat onnittelevat pelaajaa.

Uutisjuttu 28.02.2010. Aino-Kaisa Saarinen tuulettaa palkintopallilla.

Uutisjuttu 14.02.2010. Hannah Kearney iloitsee voitostaan.

07.03.2010 SM-pöytätenniksen naiset palkintojenjaossa.

Sankaruutta kuvattiin myös hyvin samaan tyyliin kuin iloa ja onnea, mutta mukana oli enemmän symboliikkaa. Sankareiden kohdalla oman maan lippu oli yleinen symboli. Sankaruuden yhteydessä näytettiin myös median kiinnostusta; voittajat poseerasivat valokuvaajille ja tv-kameroille. Sankarit

myös esittelivät saavutuksiaan eli mitaleitaan. Suomen naissankarit olympialaisissa olivat hiihtäjä Aino-Kaisa Saarinen ja naisten jääkiekkjoukkue. Sankaruutta voidaan kuvata myös etukäteen. Suomen edustajat ovat sankareita olympialaisissa ennen kuin he ovat hävinneet yhtään kilpailua:

Uutisjuttu 13.2.2010. Suomen olympiajoukkue avajaisissa.

Siinä missä ilon ja onnistumisen kuvaaminen on hyvin konkreettista, pettymyksen ja surun kuvaamiseen liittyy enemmän symboliikkaa ja symbolien käyttöä. Epäonnistuneita urheilijoita kuvattiin takaa tai sivusta ja näytettiin pieleen menneitä suorituksia hyvin konkreettisesti:

Uutisjuttu 24.02.2010. ”Korven lyhytohjelmaan tuli harmittava virhe, kun hyppy-yhdistelmän kolmois-Lutz kaatui...”

7.03.2010 Epäonnistuneen miesten viestijoukkueen hiihtäjä.

Surua ja todellista onnettomuutta kuvattiin symbolisesti. Olympialaisten harjoituksissa kuolleesta georgialaiskelkkailijasta kerrottaessa kuvallinen aineisto oli pelkästään symbolista. Mitään konkreettisesti itse tapahtumaan liittyvää ei näytetty, edes still-kuvaa menehtyneestä urheilijasta ei esitetty turmasta kertovassa jutussa tai muistohetkeä käsittelevässä jutussa:

Uutisjuttu 13.2.2010. Kelkkailuturman symboliikkana käytetään jutun alkupuolella Whistlerin sumuista vuoristoa.

Uutisjuttu 13.2.2010. Myös punaisella ristillä varustettu hiihtohissi käy symboliksi.

Mielenkiintoista on, että sekä kuolleen urheilijan että sankareiden kohdalla symbolina käytettiin urheilijan edustaman maan lippua. Kun urheilija voittaa tai kuolee, hänestä tulee jotain suurempaa kuin vain yksilö, näytetään, että hän kuuluu johonkin ja edustaa jotain muutakin kuin itseään. Urheilusankari on osallinen jostain sellaisesta, mistä ”tavalliset” urheilijat eivät ole osallisia. Sankarin, elävän tai kuolleen, voi katsoa olevan maalleen samanlainen edustaja ja symboli kuin vaikka presidentti tai kuningashuone instituutiona. Hävinneiden urheilijoiden kohdalla maan lippua ei näy.

Uutisjuttu 13.02.2010. Olympialaisten avajaisten yhteydessä georgialaiskelkkailijaa käsitelleessä osuudessa hiljaisuus georgialaiskelkkailijan muistolle näytettiin, samoin maan lippu.

6 TULOKSET

Tämän tutkimuksen alussa kysyttiin vastausta seuraaviin kysymyksiin:

Miten Yleisradion urheilu-uutiset representoi naiseutta?

Minkälaisia stereotypioita naiseudesta ja naisurheilijoista Yleisradion urheilu-uutisissa esiintyy?

Tämä tutkimus pystyy vastaamaan ensimmäiseen kysymykseen yhtäältä hyvin kattavasti, mutta toisaalta suppeasti. Tämä tutkimus tarjoaa selkeän tuloksen sen osalta, että naisurheilijat ovat edelleen poikkeus tavallisesta uutisvirrasta television urheilu-uutisissa Yleisradionkin puolella. Uutisten tarjoama ruumiinkuva sen sijaan on vaikeammin analysoitavissa.

6.1 Vastaukset hypoteeseihin

Menetelmäluvussa asetettuihin kaikkiin hypoteeseihin saatiin tämän tutkimuksen avulla ainakin jonkinlainen vastaus. Hypoteesit olivat seuraavat:

H1: Naiset saavat miehiä vähemmän puheaikaa. Naiset saavat vähemmän puheaikaa myös niissä jutuissa, joissa esiintyy sekä miehiä että naisia. Naiset saavat myös harvemmin puhua itse omasta suorituksestaan.

H2: Naiset esitetään miehiä useammin passiivisessa ja negatiivisessa roolissa.

H3: Naisten paikka urheilu-uutisissa on lähetyksen lopussa.

H4: Naisurheilijat esiintyvät miehiä harvemmin joukkueina ja useammin yksilöinä.

H5: Naistoimittajat eivät tee naisurheilijoista enemmän tai ratkaisevasti erilaisia juttuja kuin miestoimittajat.

H6: Miehet esiintyvät naisia useammin sankarin roolissa.

H7: Urheilu-uutisten neljän näkyvimmän lajin parissa esiintyy naisia vähemmän kuin miehiä.

Hypoteesi 1 perustui siihen, että Yleisradion 1998 teettämä Who Speaks tutkimus tarjosi vertailukohteeksi selkeän prosenttiluvun naisten puheajasta urheilun parissa. Who Speaks tutkimus kuitenkin kattoi koko Yleisradion televisiotarjonnan eikä vain uutisia. Lisäksi tutkimuksessa laskettiin kaikki urheiluaiheiden parissa esiintyneet naiset eikä vain urheilijoita, kuten tässä tutkimuksessa. Tutkimukset eivät myöskään ole siinä mielessä suoraan verrannollisia, että Yleisradion tutkimuksessa on laskettu ohjelmissa esiintyneiden naisten määrä ja tässä tutkimuksessa on keskitytty naisista kertovien uutisten määrään.

Hypoteesi jakautuu kolmeen osaan ja saa vain osittain vahvistusta. Hypoteesin ensimmäinen väite, naiset saavat miehiä vähemmän puheaikaa; vain 14 prosenttia haastateltavien saamasta puheajasta. Hypoteesin toinen väite, naiset saavat vähemmän puheaikaa niissä jutuissa, joissa esiintyy sekä miehiä että naisia, sai tämän tutkimuksen myötä vahvistusta. Hypoteesin kolmas väite, naiset saavat harvemmin puhua itse omasta suorituksestaan, ei saanut vahvistusta, sillä niissä jutuissa joissa esiintyy vain naisia, he saivat puhua 39 prosentissa jutuista itsestään ja miehet saavat puhua itsestään 27 prosentissa jutuista. Tämä tutkimus antaisi olettaa, että silloin, kun nainen esiintyy urheilu-uutisissa, hän saa todennäköisemmin kuin mies puhua itse itsestään. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että lähes kaikki naisista kertovat jutut ovat jollain tavalla poikkeuksia tavallisesta uutisvirrasta. Eräs osoitus tästä on se, että lähes kaikki tämän tutkimuksen aineiston naisista kertovat jutut sijoittuvat olympialaisten ajalle ja olympialaisten kuten muidenkin suurten ja useita urheilijoita yhteen keräävien urheilutapahtumien voidaan katsoa parantavan toimittajien pääsyä urheilijoiden puheille. Ainoastaan kolme naisurheilijoista kertovaa uutista sijoittui ajallisesti talviolympialaisten 2010 kisa-ajan ulkopuolelle. Laadullisessa aineistossa käsitellään naisten puheen aiheita ja toimittajien painotuksia tarkemmin.

Hypoteesi 2 saa vahvistusta tämän tutkimuksen myötä. Naisista 56 prosenttia ja miehistä 46 prosenttia esitettiin passiivisessa roolissa. Ero ei ole valtava, mutta se on kuitenkin olemassa. Naisista ja miehistä yhdessä kertovissa jutuissa urheilijat esitettiin passiivisessa roolissa 70 prosentissa uutisista, mutta koska suuri osa jutuista käsitteli tuloksatsauksia, voidaan tulosta pitää ilmeisenä. Tulokset kertovat siitä, että passiivinen esittämistapa on yleisesti sekä naisten että miesten kohdalla vallalla. Naisurheilijoista tehdyistä jutuista negatiivisia oli 44 prosenttia ja miesurheilijoista 8 prosenttia. Tätä eroa voidaan pitää merkittävänä ja tältä osin hypoteesi 2 saa vahvistusta. Koska ero on näin selkeä kyse ei voi olla vain tutkijan tulkinnasta, vaan tiettyä toistuvuutta esiintyy. Laadullisessa osiossa tarkastellaan tarkemmin uutisjuttujen negatiivisuutta ja erityisesti sen ilmenemistä naisurheilijoiden kohdalla.

Hypoteesi 3 vaatisi lisätutkimusta, sillä naisia käsitteleviä lähetyksiä mahtui aineistoon vain kahdeksan, mikä tarkoittaa 32 prosenttia kaikista lähetyksistä. Naisurheilijat sekä aloittivat, että päättivät 12 prosenttia lähetyksistä. Hypoteesi ei siis yksioikoisesti saa vahvistusta, mutta ei kumoudukaan. Hypoteesin vahvistaminen tai kumoaminen vaatisi huomattavasti suuremman aineiston ja lisää tutkimusta. Tältä osin tämä tutkimus on vain suuntaa antava.

Hypoteesi 4 perustuu aiempien tutkimusten (mm. Pirinen 1993 ja Turtiainen 2005) havaintoihin siitä, että naisurheilija kiinnostaa mediaa erityisesti yksilönä ja joukkueet kokonaisuutena jäävät taka-alalle. Tämän tutkimuksen mukaan naiset kuitenkin saivat määrällisesti tasan yhtä paljon huomiota joukkueina ja yksilöinä. Laadullisesti huomion voidaan kuitenkin katsoa olevan erilaista. Joukkueita ei koskaan haastatella kokonaisuutena, vaan aina nostetaan esiin yksilöitä. Tämä on tietysti uutisten luonteen vuoksi välttämätöntä jo ajan rajallisuuden vuoksi, joten kyse ei voi olla ainakaan pelkästään yksilönpalvonnasta. Eri lajeilla on aina oma edustajansa ja symbolinsa, kuten esimerkiksi hiihdon kohdalla Aino-Kaisa Saarinen ja pujottelun kohdalla Tanja Poutiainen. He edustavat usein koko lajia. Tämän hypoteesin ei voi katsoa kumoutuneen, mutta voidaan todeta, että on erittäin mahdollista, että naisjoukkueet ovat alkaneet kiinnostaa mediaa enemmän esimerkiksi jalkapallon ja jääkiekon parissa tulleen menestyksen vuoksi. Hypoteesin täysi kumoaminen tai vahvistaminen vaatisi kuitenkin tarkempaa tutkimusta.

Hypoteesi 5 on ongelmallinen siinä suhteessa, että aineistosta löytyi vain kaksi naistoimittajien naisurheilijoista tekemää uutista. Tämän tutkimuksen avulla saatiin siitä huolimatta viitteitä siitä, että toimittajan sukupuolen vaikutus on marginaalinen. Aiemman tutkimuksen valossa suurempi vaikutus on toimituskulttuurilla ja uutiskriteereillä (Galtung & Holmboe Ruge 1965). Aineisto antaa heikkoja viitteitä siitä, että naistoimittajat eivät käsittele naisurheilijoita eri tavoin kuin naisurheilijoita käsitellään keskimäärin. Naistoimittajat eivät näytä tekevän enemmän, positiivisempia tai aktiivisempia uutisia naisurheilijoista. Näin ollen voisi aiemman tutkimuksen pohjalta olettaa, että syy siihen, että naisurheilijoista kertovat uutiset ovat sävyllään negatiivisia ja niitä on vähän sekä niissä esiintyvät naisurheilijat esitetään passiivisina, johtuu kulttuurista (Pajunen 1990). Toisaalta aiemmassa tutkimuksessa esitetään myös, että mikäli naistoimittajien määrä kasvaisi, se johtaisi kulttuurin muutokseen ja naisurheilijoista tehtäisiin enemmän ja positiivisempia juttuja (Giles 2003). Aineiston perusteella kumpaakin katsantokantaa on kuitenkin vaikea väittää varmaksi.

Hypoteesi 6, miehet esiintyvät naisia useammin sankarin roolissa, voidaan sanoa saavan huomattavaa vahvistusta tästä tutkimuksesta, sillä Urheiluruudun sankareista 93 prosenttia oli miehiä ja vain 7 prosenttia naisia. Häviäjiä oli naisissa ja miehissä lähes yhtä paljon. Voidaan tietysti pohtia johtuvatko erot siitä, että häviäjä ja sankari eivät ole toistensa vastakohtia. Häviäjän määrittäminen on yksinkertaisempaa, samoin häviön käsitteleminen. Sankaruus taas on monisyisempi asema ja monissa tapauksissa se on joko pitkän prosessin tulos tai yllättävän yksittäisen tapahtuman tulos.

Hypoteesi 7 sai tämän tutkimuksen myötä vahvistusta. Neljä suurinta lajia olivat jääkiekko, hiihto, jalkapallo ja mäkihyppy. Jalkapallon ja mäkihypyn parissa naisia ei nähty lainkaan. Tämä johtui siitä, että olympialaisissa mäkihypyssä ei ole naisten sarjaa ja suuri osa aineiston jalkapallouutisista käsitteli ulkomaista jalkapalloa tai miesten MM-kisoja, joissa kummassakin pelaa vain miehiä. Jääkiekon ja hiihdon kohdalla naiset saivat enemmän huomiota kuin muissa lajeissa. Koko aineistosta naisten jääkiekkoa oli kolme prosenttia ja miesten jääkiekkoa 14. Hiihdon parissa miehet ja naiset esiintyivät usein yhdessä. Koko aineistosta yhdeksän prosenttia käsitteli hiihtoa. Naisten hiihtoa aineistosta oli 3 prosenttia. Naisten ja miesten hiihtoa yhdessä käsitteleviä juttuja oli neljä prosenttia aineistosta. Neljästä suosituimmasta lajista voidaan sanoa, että ne ovat myös lähes poikkeuksetta neljä miesvaltaisinta lajia. Ei voida kuitenkaan suoraan väittää, että koko lajikirjo olisi miesvaltainen tai, että Yleisradio ei esittäisi lajeja, joiden parissa ei esiintyisi urheilijanaisia. Suosituimpien lajien parissa urheilevia naisia ei vain aina näytetä – heistä ei tehdä uutisia. Naisurheilijat jalkapalloilevat, jääkiekkoilevat ja hiihtävät siinä missä miehetkin, mutta esimerkiksi naispuolisen mäkihyppääjän näkeminen urheilu-uutisissa on silti poikkeus. Ajoittain näitä harvinaisuuksia kuitenkin nousee uutisiin uutuuksenviehätyksen, poikkeuksellisuuden tai jonkin muun syyn takia (Galtung & Holmboe Ruge 1965). Toisaalta, mikäli tämän tutkimuksen tuloksia on uskominen, on naisurheilijoiden näkeminen urheilu-uutisissa poikkeus joka tapauksessa oli laji mikä hyvänsä.

Tutkimuksessa olisi voinut asettaa enemmänkin hypoteeseja, mutta yhtenäisyyden ja selkeyden vuoksi päädyttiin kahdeksaan hypoteesiin, joiden koettiin teorian pohjalta olevan tärkeimpiä. Kaikkiin hypoteeseihin saatiin vastaus, mutta lopputulema on, että kaikkiin hypoteeseihin voitaisiin syventyä enemmän. Hypoteesit ovat hieman keinotekoinen tapa tarkastella tällaista aihetta, mutta niiden asettaminen helpottaa jäsentelyä ja selkeyttää analyysiä, joten niiden voidaan katsoa palvelevan tarkoitusta tämän tutkimuksen osalta.

6.2 Yleisradion Urheiluruudun naiskuva

Tämä tutkimus viittaa siihen, että Yleisradion urheilu-uutiset representoi passiivista ja marginaalista naisurheilijakuvaa. Nainen on Urheiluruudussa poikkeus. Kuva painottuu myös hivenen negatiivisuuteen, mutta positiivisia ja neutraalejakin käsittelytapoja mahtui aineistoon. Sekä laadullinen että määrällinen tarkastelu antoivat mainitut tulokset. Se, minkälaista kuvaa tai minkälaisia stereotyyppioita naisista urheilijoina tarjotetaan, on monimutkainen kysymys. Urheilijakuvassa on naisten kohdalla havaittavissa elementtejä, joista muodostuu stereotyyppioita varsinkin, kun havaintoja tarkastelee teoriaan yhdistettynä. Kaikki aiemmassa tutkimuksessa mainitut naisurheilijoiden stereotyyppisen käsittelytavan muodot eivät kuitenkaan saa vahvistusta.

Tutkimuksen alussa mainittiin, ennako-oletuksena se, että naisurheilijoiden kohdalla naiseus tulee ennen urheiluutta (Turtiainen 2005 ja Pirinen 1993). Vaikka naisurheilijat olisivatkin ensisijaisesti urheilijoita, heille tarjotaan samat paikat kuin naiselle muussakin julkisessa toiminnassa (D'Acci, 1994). Ennako-oletuksen mukaan Yleisradio siis representoisi kuvaa Naisellisesta naisesta Urheilijanaisten kustannuksella. Tämä oletus ei saanut kokonaisvaltaista vahvistusta.

Yleisradion representoima kuva naisurheilijasta on kyllä erilainen kuin miesurheilijakuva, mutta tästä huolimatta ainakin Urheiluruudussa urheilijan rooli näyttäisi olevan hallitseva sekä naisten että miesten kohdalla. Peruste väitteelle löytyy siitä, että koko aineistossa naisurheilijoista ollaan kiinnostuneita nimenomaan urheilijoina. Vaikka stereotyyppia täytyisi marginaalisuuden, passiivisuuden ja negatiivisuuden osalta, se ei täyty täysin naisellisuuden korostamisen osalta. Naisurheilijoiden koti, kauneudenhoito tai ihmissuhteet eivät aineistossa esiinny, kuten Pirisen (1993) tai Turtiaisen (2005) tutkimusten perusteella olisi voinut olettaa. Stereotyyppia naisellisesta naisesta ei saa suoranaista vahvistusta, sillä Urheiluruudussa myös naisten kohdalla esiintyvät perinteisesti maskuliiniseksi mielletyt elementit voima ja fyysisyys eikä niiden peittelemisen vaikutusta kovin aktiiviselta. Voima ja fyysisyys esiintyvät naisurheilijoiden kohdalla, vaikka aineistosta nousikin hieman esiin nuoruuden korostamista ja muita naisellisten piirteiden alleviivaamista ruumiinkuvan osalta. Silti kunnon, voiman ja kilpailun korostaminen toistui naisurheilijoiden kohdalla useammin.

Toisaalta Yleisradion Urheiluruudun naisurheilijarepresentaatioista uupuu monia urheiluuden keskeisiä elementtejä. Yhtenä voidaan mainita sankaruus. Urheiluruudun naisurheilija ei ole urheilusankari siinä, missä miesurheilija on. Lisäksi naisten onnistumisen yhteydessä kuvattiin

voimakkaasti fyysistä läheisyyttä ja tunteellisuutta; lentosuukkoja, hymyä ja halaamista. Tunteita näytettiin naisten kohdalla muutenkin: aineiston ainut itkevä urheilija oli nainen.

Naiset ovat urheilleet vuosikymmeniä siinä missä miehetkin. Naisurheilijat ovat tänä päivänä mukana kaikissa arvokisoissa, lähes kaikissa huippusarjoissa ja melkein kaikissa lajeissakin vähintäänkin pioneereina. Olympialaisissa naiset urheilevat lähestulkoon samoissa lajeissa kuin miehetkin. Tästä huolimatta naisten urheilu on mediahuomion näkökulmasta tarkasteltuna hyvin marginaalista. Se, että naisurheilijat saavat näkyvyyttä yhdeksän prosenttia Urheiluruudusta ja puheaikaa 14 prosenttia kaikesta haastateltavien puheajasta, kertoo median arvostuksesta huomattavasti etenkin, kun aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan olettaa, että Yleisradion urheilu-uutisten tarjonta olisi sukupuolten ja lajien osalta kirjavampi kuin kaupallisilla kanavilla, joilla on mainostajien paine kannettavanaan (Itkonen ym. 2008).

Yleisradion naisurheilijakuvan voisi edelleenkin hieman kärjistäen tiivistää Cyndi Lauperin kappaleeseen *Girls Just Wanna Have Fun*, joka on Urheiluruudussa soinnut naisurheilijaa käsiteltäessä. Vaikka Yleisradion Urheiluruudussa ei sanotakaan suoraan naisten urheilun olevan vain tyttöjen hauskanpitoa, väitteelle löytyy silti perustelunsa muun muassa tarjotusta ruumiinkuvasta ja vähättelevistä rinnastuksista miesurheilijoihin. Kuten David Giles (2003) huomauttaa, vasta mediahuomio tekee harrastamisesta tai pelailusta urheilua huolimatta siitä, miten vakavasti urheilijat itse tekemisensä ottavat. Näyttäisi siis siltä, että Yleisradiokin on yhä edelleen mukana työntämässä naisurheilijoita marginaaliin ja tätä kautta korostamassa ennakkoluuloa ja stereotypiaa siitä, että naisten urheilu ei ole yhtä vakavasti otettavaa kuin miesten. Urheilu ei kuitenkaan ole sitä tekeville naisille vain leikkiä, vaan totista työtä. Sen kertovat tappion kyyneleet ja voitonriemu, jota mahtuu urheilu-uutisiin toimittajien valinnoista huolimatta tai juuri niistä riippuen.

Aiemmissa tutkimuksissa (Turtiainen 2005; Pirinen 1993; Hargreaves 2000; Halonen 1995 ja 1999; Kyrölä 2007) huomioitu naisten ulkonäön alleviivaaminen ja naisellisten ominaisuuksien korostaminen eivät nousseet esiin yhtä voimakkaasti kuin teorian pohjalta olisi voinut odottaa. Myöskään nuoruuden kuvailu tai iän alleviivaaminen eivät nousseet tämän aineiston pohjalta esiin kovin voimakkaasti. Maalaisjärki sanoo, että tämä johtuu siitä, että televisiokatsoja näkee urheilijan koko ajan, ja olisi liian huomiotaherättävää tai yksinkertaisesti turhaa arvioida ääneen sitä, mikä näkyy kuvassa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö arvotuksia iästä ja ulkonäöstä tehtäisi televisiossa, mutta näihin arvotuksiin on vaikea päästä käsiksi, sillä ne näkyvät lähinnä kohteiden poissaolona tai

vain hienovaraisina viittauksina. Turtiainen (2005), Pirinen (1993) ja Hargreaves (2000) huomasivat omissa lähinnä printtiaineistoon keskittyvissä tutkimuksissaan, että naisurheilijat ovat seksualisoituja objekteja. Erityisesti Turtiainen kiinnitti huomiota siihen, että naisurheilijoiden kohdalla ruumiinkuvaa pyritään naisellistamaan kuvallisten keinojen avulla. Yhtenä tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää toistuuko tämä televisiossa. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että naisellistaminen tai seksualisoiminen eivät ole urheilu-uutisten käsittelytapojen ominaispiirteitä ainakaan Yleisradiossa. Saattaa myös olla Yleisradion tietoinen valinta, että ruumiin, ulkonäön ja iän kuvailut jätetään mahdollisimman vähälle. Täytyy huomauttaa, että tarkka ruumiinkuvan analysoiminen vaatisi aineistoa myös muilta ajankohdilta kuin talvelta ja muistakin lajeista kuin talvilajeista. Lisäksi pitäisi tehdä vertailua eri kanavien välillä.

Aiempien tutkimusten huomioima ilmiö, jota voisi kuvata ilmaisulla ”äärimmäiset ruumiit”, puuttuu Yleisradion urheilukuvastosta naisten kohdalla. Pirisen (1993) kuvaamat miesnäköiset urheilijanaiset puuttuvat Urheiluruudun kuvastoista. Urheiluruutuun ei ole päästetty esimerkiksi maskuliinista ruumista edustavia painonnostajanaisia tai feminiinisyiden ja maskuliinisuuden rajoja rikkovia ja elementtejä yhdistäviä fitness-urheilijoita tai kehonrakentajanaisia. Maskuliinisimpien lajien parissa (jääkiekko) esiintyvät naiset ovat kaulasta varpaisiin verhottuja kaikissa kuvissa verrattuna naisellisempien lajien (taito- ja muodostelmaluistelu, lentopallo) parissa esiintyviin naisiin, vaikka tämä ei olisi välttämätöntä, sillä myös taitoluistelijat voitaisiin esittää verryttelypukuihin verhottuina tai jääkiekkoilijat shortseissa. Tosin tällöin heidät pitäisi esittää urheilusuorituksesta erillään, mikä taas ei ole tarkoituksenmukaista.

Urheiluruudun esittämä ruumiinkuva on naisten kohdalla selkeästi erilainen kuin muotikuvastoissa tai naistenlehdissä. Kaikki esitetyt ruumiit ovat urheilullisia, ja ruumiin kuvaaminen liittyy usein tarkoitukselliseen toimintaan. Ruumiinkuva on kuitenkin kapea eikä edusta edes kaikkia urheilullisten ruumistyyppien kirjoa. Kaikki urheilulliset naisruumiitkin ovat Turtiaisen (2005) kuvaamia hyväksyttäviä naisruumiita tai Pirisen (2003) nimeamiä kauniita naisurheilijoita – toki hieman laajennetussa merkityksessä. Näin ollen voidaan varovasti yhtyä siihen näkemykseen, että Urheiluruudunkin kohdalla median tarjoama ruumiinkuva on perinteinen, ja vain hyväksyttävät naisvartalot saavat näkyä, sillä äärimmäiset ja normeja rikkovat ruumiit puuttuvat kokonaan. Näin ruumiinkuvalla häivytetään urheilun urheilijanaisten naiseuteen tuomaa maskuliinisuuden leimaa. Ruumiinkuvan kohdalla naisen rooli näyttäisi olevan osittain ensisijainen urheilijan rooliin nähden, sillä vain tietynlainen urheilijuus saa näkyä.

6.3 Pohdinta

Tutkimusaihetta pohtiessani ja tutkimuksen edetessä olen kuullut epäilyjä siitä, onko tämän aiheen käsitteleminen alkuunkaan relevanttia tai edes järkevää: eihän naisurheilu kiinnosta ketään. Väite on kuitenkin vähintään hätäinen, ellei jopa tuulesta temmattu. Tutkimusaihe on ymmärrettävästi tunteita herättävä, kuten urheilu muutenkin. Moni epäilevä tuomas on esittänyt, että miehethän sitä urheilua katsovat eikä heitä naisten urheilu kiinnosta. Vastaväitteenä voin todeta jo arkikokemuksen pohjalta, että väite ei pidä paikkaansa. Naisetkin katsovat urheilua. Sukupuoli saattaa vaikuttaa merkittävästi siihen, mitä katsotaan (Itkonen ym. 2008 ja Jääsaari ym. 2004), mutta tällä perusteella naisten urheilun lisääminen television ohjelma- ja uutistarjonnassa vain nostaisi katsojalukuja. Koska myös naiset katsovat urheilua, naisten urheilun poissulkemisella menetettäisiin puolet potentiaalisesta katsojakunnasta suoralta kädeltä. Lisäksi on yksisilmäistä olettaa, että pelkästään katsojan mielihalut ohjaisivat sitä, mitä televisiossa näytetään. Se, mitä urheilu-uutisiin tai television ohjelmatarjontaan päätyy, on huomattavasti monimutkaisempi prosessi. Tästä pääsemmekin oivan aasinsillan kautta tarkastelemaan kulttuuriin liittyviä kysymyksiä.

Jos naiset ovat katsojina kiinnostuneita naisten urheilusta, voitaisiin myös olettaa, että naistoimittajat tekevät juttuja naisten urheilusta. Giles (2003, 231) esittää marginaaliseen ja negatiiviseen naisurheilijakuvaan lääkkeeksi sitä, että tekijöihin pitää saada enemmän naisia. Tämä ei kuitenkaan ole aivan niin yksinkertaista. Naiset eivät enää 2010-luvulla ole urheilutoimittajina kummastus, ja silti naisten osuus itse urheilu-uutisissa on jämähtänyt viime vuosituhannen tasolle. Edes huomattava urheilutapahtuma, talviolympialaiset 2010, ei nostanut uutisissa esiintyvien naisedustajien määrää pilviin, vaikkakin naisten urheilusuoritukset saivat huomiota muissa Yleisradion ohjelmissa. Tutkimuksen pohjalta nouseekin esiin kysymys, onko sillä mitään väliä kuka uutisen tekee, jos kaikki noudattavat samaa kaavaa eli uutiskriteerejä. Jokainen Yleisradiossa syntyvä uutinen käy kuitenkin läpi samanlaisen prosessin ja syntyy samanlaisessa kulttuurissa (Pajunen 1990). Jokainen (urheilu-)uutisgenreä edustava juttu on uutisen muotoinen ja muoto ohjaa valintoja, tekotapoja ja ilmaisua (Pajunen 1990). Esimerkiksi vaatimus terävästä uutiskärjestä on samalla vaatimus yhdestä tulkintatavasta.

Työympäristöstä, -tavoista ja -kulttuurista päästää vielä suurempaan skaalaan, kun pohditaan sitä, että hyvin suurella todennäköisyydellä kaikilla toimittajilla on samankaltainen tausta ja (ainakin löyhästi) länsimaiseen kulttuuriin linkittyvä ajattelutapa, mikä ohjaa jopa minuutin tai pari kestävän uutispätkän syntyä. Erityisesti kulttuuriin taustoihin on vaikea päästä käsiksi ja kulttuuristen

ennakko-oletusten (stereotyyppien) muuttaminen on hidasta. (Mäkelä ym. 2006 ja Ridell ym. 2006.)

Monet feministiseen traditioon nojaavat kulttuurin- ja kielentutkijat huomauttavat, että yhteiskunnalla on taipumus piiloutua luonnollistamalla kulttuurikoodinsa siten, että vallitseva kulttuuri vaikuttaa ”oikealta”. Tämä tarkoittaisi sitä, että kulttuuria, jossa itse vaikuttaa, ei välttämättä ole edes mahdollista tarkastella ulkopuolisen silmin (Pajunen 1990, 29). Tämä johtaisi kuitenkin siihen, että ennen kuin käsitykset naisista ja naisurheilijoista muuttuvat yhteiskunnan tasolla ratkaisevasti, on toimittajien mahdotonta tehdä kulttuurikoodiaan rikkovia juttuja. Lisäksi ajattelutavan muutoksen pitäisi tulla ulkopuolelta. Ajatus ei tietenkään ole kovin käyttökelpoinen tai edes todenmukainen. Vaikka omassa yhteiskunnassa vallitsevaa kulttuuria ei pystyisikään tarkkailemaan täysin ulkopuolisen silmin, oman kulttuurin uusintaminen ei ole koskaan vääjäämätöntä, vaan kulttuurikoodeja on mahdollista rikkoa (Willis 1984). Kulttuurissa vallitsevat symbolit ja käsitteet on mahdollista ottaa käyttöön uudella tavalla ja niitä voi rikkoa. Koska journalismi on kiinteästi tekemisissä kielen (käsitteiden, merkitysten ja symbolien) kanssa, mahdollisuuksien pitäisi olla rajattomat. Mahdollisuudet uudenlaisten tulkintojen luomiseen vain kasvavat, kun yhtälöön lisätään liikkuva kuva. Kaikki mahdollisuudet perinteisten naiskuvien rikkomiseen ovat siis olemassa, mutta tämän tutkimuksen valossa näyttää vahvasti siltä, että mahdollisuuksia ei vain käytetä. Vastaus siihen, mistä tämä johtuu, on tämän tutkimuksen ulottumattomissa.

6.4 Tutkimusprosessin arviointi

Validiteetti

Tutkimuksessa onnistuttiin mittaamaan sitä, mitä oli tarkoituskin. Tutkimus vastaa kohtuullisen hyvin kaikkiin esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Myös asetetut hypoteesit testattiin tutkimuksen edetessä. Tutkimus myös paljasti jatkotutkimustarpeita kattavasti.

Reliabiliteetti

Tutkimuksen määrällinen osa on toistettavissa. Sen voi tehdä kuka hyvänsä ja päätyä ainakin pääpiirteittäin samoihin tuloksiin kuin tässä tutkimuksessa on päädytty. On silti otettava huomioon, että määrällinen osio sisältää tulkinnanvaraisia elementtejä. Esimerkiksi positiivisuus ja negatiivisuus sekä passiivisuus ja aktiivisuus ovat osittain tulkinnanvaraisia, mutta saman aiemman teorian valossa tarkasteltuna aineistosta todennäköisesti nousisi esiin samoja elementtejä eri tutkijoidenkin käsittelyssä. Osittaisesta tulkinnanvaraisuudesta huolimatta katson, että tulkinnat eivät ole sattumanvaraisia, vaan ne on tehty tarkasti harkiten ja aiemmalla tutkimuksella perustellen.

Laadullisen tarkastelun kohdalla reliabiliteetin todentaminen on vaikeampaa, koska kyse on lähestulkoon kokonaan tulkinnasta. Toinen tutkija saattaisi hyvinkin katsoa asioita eri näkökohdista. Silti aiempaan tutkimukseen verrattuna ja määrällisellä tarkastelulla vahvistettuna, laadullisen tarkastelun tulosten voidaan katsoa täyttävän reliabiliteetin vaatimuksen. Samalla teoriapohjalla päädyttäisiin todennäköisimmin samoihin tulkintatapoihin toisellakin tarkastelulla. Määrälliset tuloksen antavat vahvan selkärangan laadullisille tuloksille ja tukevat tulkintoja siinä määrin, että niitä voidaan pitää luotettavina.

Yksi tärkeä seikka, joka on otettava huomioon, on se, ettei tällä tutkimuksella ole lähtökohtaisesti pyritty todistamaan mitään ennalta asetettua mielipidettä tai näkökantaa, vaikka tutkimusaihe onkin noussut arkikokemuksen pohjalta siitä oletuksesta, että tietynlainen käsittelytapa tuntuu toistuvan naisurheilijoiden kohdalla. Aineisto on käsitelty hyvin perinpohjaisesti ja kaikki tulkinnat ovat tietoisia ja pohdittuja sekä uudella (jopa usealla) katselukerralla tarkistettuja. Aiemmin tehtyjen tutkimusten väitteitä on tarkasteltu kriittisesti eikä aineiston pohjalta ole vedetty johtopäätöksiä, joihin ei ole ollut aihetta.

Induktion ongelma

On huomioitava, että tutkimustuloksista tehdyt johtopäätökset perustuvat induktiopäätelyyn eli yleistämiseen. Induktion pätevyys on tieteenfilosofiassa kiistanalainen (Hume, suom. Kaila 1938), mutta jotta empiiristä tutkimusta olisi mahdollista tehdä, induktio on ainakin jollain muotoa hyväksyttävä. Induktiopäätelyn epävarmuutta on pyritty häiventämään aineiston ja teorian vertailulla sekä aineiston kattavuudella. Tästä huolimatta on selvää, että erilaisella aineistolla tutkimustulos olisi saattanut olla hieman erilainen. Aineisto voisi myös olla pidemmältä ajanjaksolta hankittu.

Tutkimuksen heikkous ja samalla vahvuus on siinä, että se on aineistolähtöinen. Teoria luo tutkimukselle selkärangan, mutta vasta aineisto tuo lihaa luiden ympärille. Aineisto ohjaa tehtyjä tulkintoja yhdessä teorian kanssa. Näin ollen tuloksista tehtyjen tulkintojen yleistettävyyttä voidaan arvioida teorian valossa. On todettava, että tämän tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä kattamaan kaikkea urheilu-uutisointia edes Suomessa. Tulokset voidaan kuitenkin yleistää koskemaan Yleisradion Urheiluruutua. Varovaisuutta noudattaen voidaan myös todeta, että saadut tulokset kertovat jotain myös suomalaisen urheilu-uutisoinnin kulttuurista, jos nimittäin katsotaan urheilu-uutisten uusintavan sitä kulttuuria, jossa uutiset syntyvät.

Muita huomioita

Eräs tämän tutkimuksen ongelmista on se, että aineisto on määrällisen osion kannalta kattava, mutta laadullisen tarkastelun näkökulmasta suppea. Laadullinen tarkastelu olisi vaatinut pidempiä juttuja pidemmältä aikaväliltä, jotta tuloksiin olisi saatu enemmän kattavuutta. Ajankohdan valinta on kuitenkin perusteltua, sillä se tarjosi määrälliselle analyysille varmaa aineistoa ja vähensi tarkoitushakuisuutta, mikä saattaisi olla laadullisen aineiston kohdalla mahdollista, jos aineisto oltaisiin kerätty eri tavalla. Lisäksi määrälliset tulokset täydentävät laadullisia, koska ne ovat samansuuntaisia.

Tämä tutkimus on tehty huolellisesti ja tulokset on tarkistettu käsin laskemalla muuttujat vähintään kolmeen kertaan jokaisen eri elementin kohdalla. Huolellisen tarkistamisen vuoksi pidän tutkimuksen luotettavuustasoa hyvänä.

6.5 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkitusta aihepiiristä pitäisi ehdottomasti tehdä jatkotutkimusta, vaikka 2000-luvulla aiheesta onkin julkaistu muutamia opinnäytetöitä. Tein kandidaatin tutkielmani suurin piirtein samasta aiheesta, mutta tulokseni olivat hieman erilaisia, koska tutkimus oli täysin laadullinen. Koen, että laadullisen osion kohdalla kandidaatin tutkielmani on osittain kattavampi kuin tämä tutkimus, sillä aineisto käytiin läpi eri menetelmin ja aineisto oli myös valittu vähemmän satunnaisesti.

Laadullisen tutkimuksen jatkaminen olisi hyvinkin paikallaan. Erityisesti sankaruuden, häviön ja ruumiinkuvan tutkimisella saatettaisiin saada mielenkiintoisia tuloksia. Stereotyyppien selvittämistä voisi jatkaa edelleen. Aihe on hedelmällinen eikä se vanhene koskaan. Myös muita marginaaliryhmiä, esimerkiksi vammais- ja junioriurheilijoita, olisi mielenkiintoista tutkia. Television urheilutarjonnan tarjoamaan mieskuvaankin voisi paneutua.

Kirjoittaessani kandidaatin työtäni totesin, että naisten esiintyvyyttä Urheiluruudussa pitäisi tutkia määrällisesti, ja se on nyt tehty. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä. Totesin tuolloin myös, että kaupallisten kanavien urheilutarjontaa ei ole tutkittu liikaa. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten niiden naiskuvat ja urheilutarjonta suhteutuvat Yleisradion vastaaviin.

Olisi myös mielenkiintoista päästä tehtyjen valintojen taakse ja tutkia urheilutoimituksia, päätöksentekoprosessia ja urheilutoimittajien arvoja ja kiinnostuksia sekä sitä, miten ne vaikuttavat lopputulokseen.

KIRJALLISUUSLUETTELO

Teokset

Aslama, Minna & Wallenius, Jaana. 2003. Suomalainen tv-tarjonta 2002. Julkaisuja 40. Helsinki: Liikenne ja viestintäministeriö.

Brown, Mary Ellen. 1990. Television and Womens Culture. The politics of the Popular. London. Sage Publications.

Brunsdon, Charlotte, D'Acci Julie & Lynn Spigel (toim.). 1997. Feminist Television Criticism. A Reader. Oxford. Clarendon Press.

Butler, Matilda & Paisley, William. 1980. Women and the Mass Media, Sourcebook for research and action. New York. Human Scieeces Press Inc.

D'Acci, Julie. Defining Women. 1994. Television and the Case of Cagney and Lacey. The University of North Carolina Press.

European Comission. 1999. Images of Women in the Media. Luxemburg: Office for the Official Publications of the European Communities.

Fasting, Kari. 1979. Women, sport and television. Oslo: Norges idrettshøgskole.

Gallagher, Margaret. 1980. Unequal Opportunities: The Case of Women and the Media. Paris: Unesco.

Galtung, Johan & Holmboe Ruge, Mari. 1965. The Structure of Foreign News. Journal of Peace Research vol 2. Sage Publications.

Giles, David. 2003. Media Psychologies. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

Halonen, Irma Kaarina. 1999. Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille. akateeminen väitöskirja, tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto. Tampere.

Halonen, Irma Kaarina. Suomalaisten televisioutisten nais- ja mieskuva.
Teoksessa: Sana, Elina (toim.). 1995. Naiset, miehet ja uutiset. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja A:1. Helsinki: Yleisradio.

Hargreaves, Jennifer. 2000. Heroines of Sport: the politics of difference and identity. London: Routledge.

Heywood, Leslie & Dworkin, Shari L.. 2003. Built to Win: The Female Athlete as Cultural Icon. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hume, David. Tutkimus inhimillisestä ymmärryksestä, käänös Kaila, Eino. 1938. Porvoo: WSOY.

Itkonen, Hannu. Ilmanen, Kalervo. Matilainen, Pertti & Jaskari, Liina. 2008. Media urheilun tulkkinä ja tekijänä. Tutkimuksia 1/2008. Liikuntatieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.

- Jääsaari, Johanna. Kytömäki, Juha & Ruohomaa, Erja. 2004. Yleisökertomus 03, Arvostukset luottamuksen perustana. Helsinki: Yleisradio.
- Kant, Immanuel. Critique of Pure Reason, käänös Wernes S. Pluhar, 1987, Indianapolis: Hackett.
- Kyrölä, Katariina. 2007. Koolla on väliä!: lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli. Like.
- Mediaa käsittämässä. Ridell, Seija. Väliaho, Pasi ja Sihvonen, Tanja (toim.). 2006. Tampere. Vastapaino
- Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.). 2006. Sukupuolishow - johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Nieminen, Esa. Raha valitsee urheilulajit television urheilu-uutisiin.
Teoksessa: Juha Rahkonen (toim.). 2005. Journalismikritiikin vuosikirja, Tiedotustutkimus 1/2005. Journalismin tutkimusyksikkö.
- Nurmi, Seija. 1991. Urheilu televisiossa 1987-1990. Tutkimusraportti 1/1991. Yle tutkimus ja kehitysosasto. Helsinki: Hakapaino.
- Pajunen, Pirjo, 1990. Tekstin sukupuoli. Tutkielma journalistisista teksteistä ja ”naisen” asemasta journalistisessa diskurssissa. Tampere. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Pilcher, Jane & Whelehan, Imelda. 2004. 50 Key Concepts in Gender Studies. London: Sage Publications.
- Pirinen, Riitta. 1993. Hymyn takana piilee voimanainen. Naisurheilijahahmojen representoimat naiseudet naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle. lisensiaatintutkimus, liikunnan sosiaalitieteen laitos, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Pelkonen, Päivi. 2009. Naisista naisille: urheilevien naisten representaatiot suomalaisissa naistenlehdissä. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto, Viestintätieteiden laitos. Pro gardu.
- Petca, Andra; Graf, Timo & Bivolaru, Eliza. 2009. Gender Stereotypes in Olympic Online Visuals. Conference Papers. International Communication Association. Annual Meeting.
- Rautarinta, Erno. 2002. Päivittäisseurantaa ja omia ideoita. Väitetyt ja tuotetut jutut Ilta-Sanomien ja Turun sanomien urheilutarjonnassa. Viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Ruoho, Iris. Naiset, julkisuus ja journalismi.
Teoksessa: Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (toim.). 2006. Sukupuolishow - johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Seppänen, Janne. Valokuvaa ei ole. Helsinki. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Väitöskirja. 2001.
- Seppänen, Janne. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.
- Tuchman, Gaye, Arlene Kaplan Daniels & James Benet (toim.). 1987. Heart and Home. Images of Women in the Mass Media. New York & Oxford: Oxford University Press.

Turtiainen, Jussi. Hirviöitä ja bikinejä – Urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa.
Teoksessa: Marianna Laiho ja Iris Ruoho (toim.). 2005. Median merkitsemät, Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä. PS-kustannus.

Van Leeuwen & Jewitt, Carey. 2001. Visual analysis. London. Sage Publications
Willis, Paul. 1986. Koulun penkiltä palkkatyöhön: Miten työväenluokan nuoret saivat työväenluokan työt. Jyväskylä.

Zilliacus-Tikkanen, Henrika. 1997. Journalistikens essens i ett könsperspektiv, Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja A:1, Yleisradio, Helsinki.

Internet-lähteet

www.yle.fi/gender. 1998. Who speaks in television? A Comparative study of female participation in television programmes. Yleisradio Oy.

<http://yle.fi/yleista/kuvat/ots.pdf>. 2005. Yleisradion ohjelmatoiminnan säännöstö. Yleisradio Oy. Viitattu 26.12.2010.